
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
900000064129

VOORBEELDEN

VAN

DEUGDZAME BEDRIJVEN.

UITGEGEVEN DOOR DE

MAATSCHAPPIJ:

TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.

DERDE STUKJE.

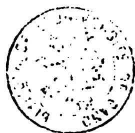
Te AMSTERDAM, bij

CORN^s. DE VRIES, HEND^k. VAN MUNSTER EN ZOON

EN

JOHANNES VAN DER HEY EN ZOON.

MDCCCXXIII.

VOORBERIGT.

Bij de uitgave van dit derde Stukje der Voorbeelden van Deugdzame Bedrijven, *gedraagt zich de Maatschappij geheel aan het Berigt, voor het eerste Stukje geplaatst. Alleenlijk heeft zij er bij te voegen, dat, met eenige verandering in het ontwerp van uitgave, bij het Berigt voor het tweede Stukje vermeld, het tegenwoordige in zooverre is uitgebreid geworden, dat daar-*

door, met de twee vorige, een geschikt Boekdeel gevormd wordt, en er alzoo geen vierde Stukje, zoo als vroeger het oogmerk was, van dit Werk te wachten is.

Op last der Maatschappij:

Hendk. Raveket

Secretaris.

Amsterdam,
25 September,
1823.

INHOUD.

IX.

XIX.

serseh

XXVIII.

VOOR-

VOORBEELDEN

VAN

DEUGDZAME BEDRIJVEN.

I.

BARMHARTIGHEID, MILDDADIGHEID.

De Christenen, die in de eerste eeuwen, na de geboorte onzes Zaligmakers, leefden, gaven ook daardoor blijken van hunne menschlievende gezindheid, dat zij bij hunne weldadigheid het oog op alle soorten van menschelijke behoeften en ellende vestigden. Zij verzamelden aalmoezen tot onderhoud der armen, ter verzorging van kranken en ouden van dagen, tot onderhoud van weezen, ter ondersteuning van behoeftigen, en ten behoeve der zoodanigen, die, om des geloofs wille, in slavernij en kerkers zuchtten. Met één woord, de menschelijke ellende te verzachten, en de tranen der ongelukkigen te droogen, niet slechts onder hunne geloofsgenooten en vrienden, maar ook onder hunne vijanden, verschafte hun de hoogste blijdschap en het zaligst genoegen. Zoo spijsde, ten bewijze hiervan, de edele Bisschop POLYCARPUS de Officieren, welke afgezonden waren, om hem te vatten en ter marteldood te geleiden, en op gelijke wijze gaven Christenen eenen Heidenschen Officier en een aantal soldaten, die reeds lang ge-

gebrek geleden hadden, en op eene plaats kwamen, waar zich vele Christenbelijders bevonden, alles, wat zij tot onderhoud behoefden; hetgene PACHONIUS — dus heette de Officier — deed uitroepen: „ Zoo handelen de Christenen met ons, die hen „ fteeds plunderen en martelen!" terwijl dit voorbeeld van weldadigheid zulk eenen diepen indruk op zijn hart maakte, dat hij tot het Christendom overging.

Niet minder mededeelzaam en liefderijk handelden de Christenen, volgens het verhaal van den Gefchiedfchrijver EUSEBIUS, bij gelegenheid van den hongersnood en de pest, welke, onder Keizer MAXIMINUS, in de Aziatifche gewesten ontftonden. Zij waren, gedurende dezen jammerlijken toeftand, de eenige, die wezenlijke werken van liefde uitoefenden; zij deelden brood onder de hongerigen uit, zorgden voor de zieken, en begroeven de geftorvenen; zoodat dit menschlievend gedrag de Heidenen bewoog, om den God der Christenen te prijzen, en de laatfte voor waarlijk Godvruchtige menfchen te houden: zelfs die onder de Christenen, welke niets konden geven, arbeidden in perfoon, en waagden hun leven in den dienst der ellende. Met één woord, zij befchouwden hunne arme en ongelukkige natuurgenooten als hunnen rijkdom.

Toen Keizer DECIUS van LAURENTIUS, Diaken van de gemeente te *Rome*, vorderde, dat hij hem de kerkelijke fchatten zoude overgeven, liet deze al de armen, blinden, lammen en kreupelen bij elkander komen, en ftelde hen drie dagen daarna aan den Keizer, in deszelfs paleis, met deze woorden

voor:

voor: „ Ziehier onze kerkelijke ſchatten; andere „ goederen bezitten wij niet; doch deze verminderen „ nooit; maar vermeerderen dag aan dag." — LACTANTIUS riep allen Christenen toe: „ Laat ons on„ zen rijkdom in de hemelſche ſchatkist nederleg„ gen, om er den armen van mede te deelen! Daar „ ſtaat dezelve onder Goddelijke bewaring, en dient „ daardoor ter bevordering van ons eeuwig geluk!"

In de nog onbeſmette ziel der kinderen openbaart zich de zucht tot het welzijn van vreemden niet minder duidelijk, dan de eigenliefde; en vanhier, dat wij dikwijls door nog zeer kleine kinderen werken van weldadigheid met lust en ijver zien uitoefenen; het verdient echter nog meer onze opmerking, wanneer kinderen zoodanige daden zelfs naar eene vastgeſtelde orde verrigten. Daar nu iedere edele trek van het jeugdig hart de aandacht der kinderen overwaardig is, zoo deelen wij hier de volgende daadzaak mede, om hen daardoor tot een gelijkſoortig gedrag aan te moedigen.

Voor weinige jaren, namelijk, verbonden zich in de ſtad *Altona*, niet ver van *Hamburg*, eenige welopgevoede kinderen met elkander, om volkomen arme kinderen met levensmiddelen en eenige andere noodwendigheden te onderſteunen; waartoe zij eene geregelde Inrigting tot ſtand bragten, volgens welke ieder lid van dit jeugdige Genootſchap verpligt is, elke week een gedeelte van zijn zakgeld in de algemeene kas te ſtorten; en deze penningen worden, na verloop van drie maanden, onder arme kinderen uitgedeeld. Aan het hoofd dezer geheele Inrigting bevindt zich een verſtandig jongeling, die tegelijk Boekhouder is, en die eenige medehelpers, zijnde Arm-

 be-

bezorgers, aan zijne zijde heeft, welke op de behoeften van sommige noodlijdenden acht geven, en voor de verdeeling van de giften der kinderen zorg dragen. Over het algemeen heeft dus deze Inrigting veel overeenkomst met die, welke volwassene menschenvrienden dikwijls ter ondersteuning van armen daarstellen, en kan gevoegelijk bestempeld worden met den naam van *Armen Instituut van kinderen*, hetwelk zijne mededeelzaamheid zoo geheel in stilte uitoefent, dat zelfs personen, in de nabijheid woonachtig, er niets van vernemen. Wel is waar, dat deze roemwaardige Inrigting zich nog niet zeer ver heeft uitgebreid, en het getal harer leden niet zeer talrijk is; doch men mag met grond verwachten, dat dit liefdadig werk meer en meer zal toenemen, en niet zonder navolgers blijven. —

Inderdaad, geliefde jeugd! wilt gij uwen Hemelschen Vader hier op aarde trachten gelijkvormig te worden, laat weldoen dan uwe hoofdbezigheid uitmaken. Draag alles tot welzijn, inzonderheid van uwe behoeftige natuurgenooten, bij; want daartoe ontbreekt het u, in iederen toestand, noch aan bekwaamheid, noch aan vermogen. Dit is derhalve uw hoogste pligt; en wanneer gij daaraan beantwoordt, en uwe pogingen aanwendt, om menschen gelukkig te maken, dan draagt gij het beeld uws Scheppers op eene waardige wijze, en bekleedt, door mededeelzaamheid en barmhartigheid uit te oefenen, zijne plaats hier op aarde.

In een dorp, nabij *Neufchateau*, in *Lotharingen*, woonde een paar tachtigjarige echtelingen, die zwakkelijk waren, en onder een dak van stroo in de grootste eendragt, maar ook tevens in de nijpendste ar-

armoede, leefden; terwijl hunne kinderen, die, ver van hen verwijderd, in vreemde Landen omzworven, hun van de vruchten van hunnen arbeid, naauwelijks voor eigen onderhoud genoegzaam, niets konden mededeelen. Zwaar drukte voorzeker de last der ellende dit regtſchapen huwelijkspaar; doch zij konden den afkeer, dien zij van bedelen hadden, en welke het gevolg van een fijn gevoel is, niet overwinnen, zoodat zij alleen moesten beſtaan van den zwakken onderſtand, welken zij van tijd tot tijd van hunne medelijdende buren ontvingen. Een enkel ſtuk brood was dikwijls voor hen het voedſel voor verſcheidene dagen; en niet zelden gebeurde het, dat deze beide brave menſchen geheel vergeten werden en volſtrekt gebrek leden. Ondertusſchen waren zij aan dit harde lot reeds zoo gewoon, dat zij zich alsdan, zonder eten, te ſlapen legden; terwijl de grijsaard, JAKOB MORIE geheeten, — en dit is inderdaad iets zonderlings — onder zijne verſchrikkelijke armoede, eene vrolijkheid van geest behield, welke anders alleen de eigendom van den rijkdom ſchijnt te wezen. — Zoo krachtdadig werkt de deugd op het menſchelijk hart! Zij verſchaft aan hetzelve, onder den wrangſten tegenſpoed, een genoegen, hetwelk door geen goud kan gekocht worden, en doet ons eene blijdſchap ontwaren, die ons te midden der ſmart kan doen juichen.

De Pastoor van het dorp, op zekeren avond de hut van dit armoedig paar voorbijgaande, hoorde, dat in dezelve gezongen werd, en herkende de ſtem van den gijsaard, die op eenen ruwen, bevenden toon een oud liedje opdreunde. De Geestelijke, binnentredende, zeide. „ Wel, JAKOB! gij zijt zeer opge„ ruimd, wat is hier de reden van?" — „ Lieve „ Heer Pastoor!" — was zijn antwoord — „ om

 „ de-

„ dezen tijd houden andere menfchen hun avond-
„ maal, en ik verdrijf mijn' eetlust door zingen.
„ Wel is waar, dat mijne ongelukkige KATHARI-
„ NA! — — doch zij heeft mij verzekerd, dat zij
„ geen' honger heeft; anders zoude mij ook het zin-
„ gen wel vergaan." — „ Ga met mij, mijn
„ vriend!" — hernam de Pastoor — „ ik zal u te
„ eten geven, en gij zult op mijne gezondheid daar-
„ bij eens drinken." JAKOB aan deze uitnoodiging
gaarne voldaan hebbende, nam, onder vele dankbe-
tuigingen, mede hetgene men hem gaf; doch de
Pastoor, ontdekkende, dat hij niet den weg naar
zijne hut ging, volgde hem in de duisternis, en zag,
dat de brave grijsaard in een ellendig hol floop,
waarin eene moeder met hare kinderen reeds federt
twee dagen van honger fchreide. „ Daar!" — dit
hoorde de Geestelijke hem zeggen — „ de Heer
„ Pastoor heeft mij dit eten gefchonken. Ik heb
„ met mijne vrouw aan een derde gedeelte er van
„ genoeg; het fmaakt ons zoo goed niet als deze
„ arme onfchuldige kinderen." De Pastoor, van ver-
bazing over dit aandoenlijk tooneel als buiten zich
zelven, kon zich niet langer weêrhouden. Hij trad
het hol binnen, en vloog den grijsaard, weenende,
in de armen, met deze woorden: „ Houd voor u
„ zelven, hetgene gij van uwen vriend ontvangen
„ hebt; ik wil voor deze brave lieden eten laten ha-
„ len. Ach, mijne lieve kinderen! dat ik u alle
„ niet kan gelukkig maken!" Toen de Geestelijke
met JAKOB alleen was, zeide hij tegen hem: „ Uit-
„ muntend man! gij moest uwe mededeelzaamheid
„ niet zoo ver trekken, dat gij uwe eigene nooddruft
„ daarbij zoudt opofferen." — „ o Heer Pastoor!" —
antwoordde de grijsaard — „ gij kunt u niet ver-
„ beelden, welk een genoegen het voor mij is, dit
„ on-

„ ongelukkig huisgezin welgedaan te hebben; op mij-
„ ne eer, ik ben meer verzadigd, dan wanneer ik
„ alles had opgegeten, wat gij mij geschonken
„ hebt."

KATHARINA bezat insgelijks een medelijdend hart, en was waardig JAKOBS vrouw te zijn. Op zekeren dag, zich alleen in hare hut bevindende, berigtte haar eene buurvrouw, dat een bedelaar van een afgelegen dorp, die zijne vrouw en drie kinderen bij zich had, in eene schuur, op een bed van stroo, aan de koorts lag. Dit trof haar aandoenlijk hart. Nooit had zij hare armoede sterker gevoeld, dan op dit oogenblik, vooral omdat zij niet gewoon was om te gaan met lieden, wier lot nog beklagelijker was, dan dat van haar en haren man. Zij begaf zich derhalve aanstonds naar de plaats, waar de ongelukkige lag, ten einde hem voor het minst te troosten, en hem haar medelijden en tranen te schenken. — Hoe sterk werkt niet het gevoel van 's menschen hart! — Wie had toch deze brave vrouw geleerd, dat het mededoogen het lijden verzacht, en eene meer gevoelige en aangename weldaad is, dan de dadelijke hulp, welke men iemand toebrengt? Haar hart bloedde: zij liep schielijk, zonder een woord te spreken, uit de schuur naar huis, nam van hare armoedige legerstede één der twee grove lakens, waaruit het geheele beddegoed bestond, ijlde wederom naar den zieke, beurde hem met hare magtelooze handen op, en spreidde het laken onder hem met deze woorden: „ Zie zoo! nu behoeft de arme „ man niet op het bloote stroo te liggen!" JAKOB, deze daad zijner vrouw vernemende, werd in het eerst moeijelijk, en voer zelfs tegen haar uit; doch kwam weldra tot inkeer, verweet zich zelven zijne oploopendheid, en bad God en zijne vrouw om

vergiffenis. Zoo natuurlijk is het gevoel van medelijden bij edele zielen? — De achtenswaardige grijsaard, van dit oogenblik aan bedacht, om zijnen misflag weder goed te maken, en de weldaad zijner beminde KATHARINA te vergrooten, herinnerde zich, dat in eenen hoek zijner hut een oud vat lag, hetwelk hij, toen hij door zijnen arbeid nog geld verdiende, gewoon was met wijn te vullen. Hij floeg hetzelve aan ftukken, en bragt het hout naar den eigenaar der fchuur, waarin de zieke lag, zeggende: „ Wanneer nu iemand aan den ongelukkigen „ man iets voor foep wilde geven, dan is hier hout, „ waarop zij gekookt kan worden; het doet mij „ leed, dat ik niets meer doen kan, want dit is al„ les, wat in mijn vermogen is."

De bedelaar ftierf, en zijne vrouw bragt KATHARINA het laken terug, onder hartelijke dankbetuiging aan haar en haren man voor het gebruik; waarop JAKOB antwoordde: „ Houd, bid ik u, brave „ vrouw! het laken (*hetzelve in haren fchoot leggende*); gij kunt ook ziek worden, en dan kan het „ u van dienst zijn. God fchenke uwen man de „ eeuwige zaligheid! o Ik had zoo gaarne zijn leven „ willen rekken!"

Een Predikant in *Berlijn*, die met eenige andere perfonen in de ftad van huis tot huis rondging, om eene inzameling voor de armen te doen, verhaalt ons de beide volgende voorbeelden van weldadigheid:

„ Wij kwamen" — zegt hij — „ bij een be„ jaard man, een' Schoenmaker, die op een ka„ mertje onder het dak woonde. Wij wilden aan„ ftonds weder heengaan, toen wij aan den ingang „ van het huis, in een klein vertrekje, de jammer-

„ klag-

„ klagten der bitterste armoede ontwaar werden. De „ oude man verzocht ons echter een weinig te ver„ toeven, en haalde van onder zijn schootsvel een „ klein blikken doosje voor den dag, hetwelk zij„ nen geheelen rijkdom bevatte, die slechts uit vijf „ kleine *Dreyers* (Kreutzer-stukken) bestond. Hij „ telde den eenen na den anderen op eene tafel, „ zeggende: „ „ Dezen heb ik van avond voor „ „ brood, dien voor bier, dezen voor licht, en „ „ dien morgen voor mijn ontbijt noodig. Nu houd „ „ ik nog eenen *Dreyer* over, en dezen geef ik „ „ aan de armen." Wij staken denzelven in de „ armbus, en gaven den braven grijsaard eenige „ *Grosschen* uit onzen zak, die hij, erkentelijk, met „ deze woorden aannam: „ „ Welaan, zij komen „ „ mij niet te onpas, alzoo ik voor morgen nog „ „ geen werk heb; maar het is mij toch zeer aan„ „ genaam, dat gij mijne geringe gift voor de ar„ „ men niet versmaad hebt.""

„ Verder gaande, kwamen wij bij eenen ouden „ Jood, die in een boek van een' Rabbijn las, en ach„ ter wien twee jongens stonden. Ik zeide, dat ik „ met mijnen geleider kwam, om ook hem, ter we„ ring der verachtelijke bedelarij, om eenige bij„ drage te verzoeken. Hij stond aanstonds op, zonder „ één woord te spreken, kreeg uit een kastje een „ klein zakje, waarin niet veel geld scheen te we„ zen, en gaf rijkelijker, dan ik verwachtte. In„ middels vroeg een der knapen, die bij hem waren, „ of de inzameling ook voor de Fransche Volkplanting „ geschiedde. Dan, terwijl ik hem te dezen aanzien „ eenige opheldering wilde geven, vatte de edele „ grijsaard, op eenen levendigen, doch bezadigden, „ toon, het woord op, en zeide: „ „ Wat vraagt gij, „ „ voor wie het is? Het is voor menschen! En wat

 „ „ raakt

„ „ raakt het ons, hoe zij genoemd worden? Zij zijn
„ „ kinderen van onzen Hemelfchen Vader, die ons
„ „ vermogen gefchonken heeft, opdat wij hen hel-
„ „ pen zouden." " —

Uitmuntend, voorzeker, was dit antwoord van eenen Israëliet, van welken men niet konde verwachten, dat hij, tegen het algemeen gevoelen zijner natie, die de Godheid als een geftreng en onverbiddelijk Wezen befchouwt, denkbeelden omtrent dezelve zoude koesteren, welke wij alleen aan de prediking van onzen Zaligmaker te danken hebben; doch tevens een antwoord, waarin eene gezindheid van hart doorftraalt, welke het te wenfchen ware, dat onder de Christenen meer algemeen aangekweekt en opgevolgd wierde. Volgens de leer van het Evangelie befchouwt God alle menfchen als zijne kinderen, en is Hij hun aller Vader. Wij zijn derhalve leden van één huisgezin van broeders en zusters, en dus, uit hoofde dezer naauwe betrekking, verpligt, overeenkomftig dezelve te handelen, en al die daden van goedwilligheid, algemeene liefde en verdraagzaamheid omtrent elkander uit te oefenen, van welke onze Zaligmaker zelf ons zulk een luisterrijk voorbeeld heeft nagelaten.

II.

VERSTANDIGE WELDADIGHEID.

De ware menfchenvriend, wiens hart van goedwilligheid jegens alle menfchen doordrongen is, bepaalt zijne weldadigheid niet enkel tot het geven van aalmoezen, maar tracht ook, door allerlei dienst-

be-

betoon, het welzijn zijner noodlijdende natuurgenooten te bevorderen. Het natuurlijk medelijden dringt ons hiertoe reeds van zelf, en wij behoeven alleen deszelfs inſpraak te volgen, om zulke ongelukkigen naar ons vermogen bij te ſpringen. Het komt er ſlechts op aan, of wij ook gevoelen, dat deze menſchen met ons tot ééne zedelijke wereld behooren, en of wij het wezenlijk weldadig oogmerk hebben, om hun lijden als een middel tot hunne zedelijke verbetering aan te wenden. Dit doel kan men langs verſchillende wegen bereiken. Nu eens door verſtandigen raad of ernſtige voorſpraak, dan eens door het betoonen van een zacht medelijden of door krachtdadige troostgronden; nu door in het verborgen te zegenen, dan weder, door hun de pogingen tot hunne verbetering, juist door de bewezene weldaad, gemakkelijk te maken, en op eenen anderen tijd door hun eigen gevoel, bij het ontvangen onzer weldaden, te ſparen, en door altijd de achting in het oog te houden, welke wij aan de waarde hunner menſchelijke natuur verſchuldigd zijn. — Ziethier eenige voorbeelden, welke ons leeren kunnen, hoe men op eene verſtandige wijze kan weldoen.

Voordat de beroemde Engelschman, JOHN HOWARD, zijne groote reize, enkel uit menschlievendheid ondernomen, aanvaardde, hield hij zich eenigen tijd op zijn vaderlijk landgoed te *Cardington* op, en werd ook hier, gelijk overal, waar hij kwam, de weldoener der behoeftige inwoners. Hij moedigde hen tot nijverheid aan; bezocht hen in ziekten; weerde, door verſtandige raadgeving en dadelijke hulp, menig onheil van hen af; onderſteunde hen ter opbouwing hunner bouwvallige hutten, volgens een

meer

meer geregeld plan, en fchonk ieder een klein tuintje, met een ftuk lands, tot het aankweeken van aardappelen. Met één woord, hij wist, door zijne onderfteuning, de vlijt en het goed zedelijk gedrag van al diegenen te bevorderen, wier lot hij zich aantrok. Altijd was zijne hulp van dien aard, dat zij zich daarbij nooit boven hunnen ftand verheffen konden, of het durfden wagen, zich aan den arbeid te onttrekken; en daar de minfte armen eene behoorlijke fpaarzaamheid kennen, rigtte hij zijne weldaden zoodanig in, dat zij van tijd tot tijd iets, maar nooit te veel op eenmaal, ontvingen, ten einde hun daardoor den weg tot verkwisting af te fnijden: een maatregel, in vele gevallen hoogstnoodzakelijk, wil men den pligt van weldadigheid op eene verftandige wijze, en overeenkomftig met haar eigenlijk oogmerk, uitoefenen.

In een arm Protestantsch dorp in *Frankrijk*, welks inwoners bijna alleen leven van aardappelen, die zij op den fchralen grond met moeite aankweeken, woont nog tegenwoordig (1811) eene zeer uitmuntende vrouw, welke, in haren ongehuwden ftaat, met toeftemming harer ouders, drie jonge knaapjes tot zich nam en verzorgde, die door hunnen ondeugenden vader, toen zij van honger om aardappelen fchreiden (want brood had men niet), op de wreedaardigfte wijze, naar ziel en ligchaam mishandeld werden. Kort daarna ontrukte zij ook nog vier ouderlooze Roomsch-Katholijke kinderen, uit een naburig dorp, aan honger en ellende, bij welke, na verloop van eenigen tijd, nog andere kwamen, zoodat zij nu kinderen van drie verfchillende Godsdienftige gezindheden onder haar opzigt had. Zij huurde derhal-

halve een huis, nam eene dienstmaagd, en voedde hen alle deels door de aardappelen en de weinige rogge, die op haren kleinen akker groeide, en deels door den arbeid harer handen, en het weinige geld, dat de kinderen, voornamelijk met katoenſpinnen, verdienden. Deze brave vrouw was tevens voor het geheele dorp, alwaar zij woonde, en de omliggende landſtreek, een zegen, want men zal zelden iemand van hare kunne aantreffen, die haar in arbeidzaamheid, ſpaarzaamheid en zindelijkheid, in getrouwe pligtbetrachting, zachtmoedigheid en minzaamheid, in ſtandvastigheid in het goede en in grootheid van ziel onder rampen en gevaren, overtrof. Wel is waar, ook zij moest, zoo als in dezen ſtaat van beproeving dikwijls plaats heeft, de pijlen van nijd en laster verduren, en ondervinden, dat zelfs hare eigene bloedverwanten haar veel leed en verdriet aandeden, en haar zelfs dreigden, om haar oud bouwvallig huisje te doen inſtorten. Dan, de Voorzienigheid, die inzonderheid voor brave menſchen zorgt, wist zulks te verhinderen. Een regtſchapen jongman vroeg haar ten huwelijk; doch zij weigerde in het eerst hare hand, en gaf, op zijne verklaring, dat hij zelfs tien jaar op haar wachten wilde, hem het moedige antwoord, dat zij hare ongelukkige weezen noch konde noch zoude verlaten. Zoodra echter de jongeling hierop hernam: „ o! Het ſpreekt van „ zelf, dat wie de moeder huwt, ook de kinderen „ neemt," voldeed zij aan zijn verlangen, en het huwelijk werd gelukkig voltrokken. Toen nu eenige jaren daarna de kinderen, het eerst door haar aangenomen, zoo tot het leeren van een handwerk, als om door dienstbaarheid den kost te verdienen, haar huis verlieten, nam zij in derzelver plaats wederom andere; en ſchoon deze voortreffelijke menſchen onder

de

de rijken van het dorp geteld worden, is echter hun inkomen zoo naauw bepaald, dat zij dikwijls, inzonderheid daar zij tegenwoordig negen eigene kinderen bezitten, niet weten, hoe zij voor een versleten kleedingstuk weder een ander zullen bekomen. — Den eenigen Bijbel, dien zij bezitten, geven zij dikwijls in de Roomsch-Katholijke dorpen aan dezen en genen ter leen, omdat het hun een onuitsprekelijk genoegen verschaft, met het Woord van God, welks invloed zij aan hun eigen hart gevoelen, zoo veel mogelijk te woekeren.

Hoe menige hemelsche plant groeit welligt nog hier of daar in eene stille, van de wereld afgezonderde, hut, alwaar zij voor den oogst der onsterfelijkheid rijpt! Dit, en hoe vertroostend is niet dit denkbeeld, vermeerdert en bevestigt onze hoop, dat het goede zaad door het onkruid niet geheel zal verstikt worden, maar eenmaal vruchten voortbrengen, welker waarde op den dag der algemeene vergelding eerst behoorlijk gekend en gewaardeerd zal worden. — Mogten, intusschen, zulke uitmuntende voorbeelden van Christelijke weldadigheid vele navolgers vinden! De mensch zoude dan reeds deze aarde tot eenen hemel maken, en daardoor rondom zich een genoegen verspreiden, welks genieting Goddelijk is.

III.

III.

GENOEGEN EN VREUGDE IN WEL TE DOEN.

Anderen wel te doen is de beste dankbaarheid jegens God, aan wien wij alles verfchuldigd zijn, en verzekert ons van de zaligfte genoegens.

Zeker kunftenaar, in *Potsdam*, kwam eens bij eenen Predikant aldaar, en verhaalde hem de volgende belangrijke omftandigheid zijns levens: „ Het is bij-„ kans vijftig jaren geleden," — zoo luidde zijn verhaal — „ dat ik als een arm jongeling mijne „ reize van hier door de wereld aanvaardde. Mijne „ geheele bezitting beftond toenmaals in vijf Daal-„ ders, en ik had nog geen zeker uitzigt, dat ik „ aan den kost zoude geraken. Toen ik over de „ *Gleinicher*-brug ging, floeg ik eenen kommervollen „ blik ten hemel, en er rees in mijne ziel eene „ gedachte op, die mij op eenmaal moed inboezem-„ de. Zoo ver ik zien kan, dacht ik bij mij zelven, „ reikt Gods fchoone, blaauwe hemel. Zou Hij „ nu, die denzelven over u uitfpande, ook u niet „ gadeflaan? Gewisfelijk, waar gij gaat, wandelt „ gij onder zijn toevoorzigt, en Hij zal u zekerlijk „ niet verlaten. Door deze gedachten verfterkt, ver-„ volgde ik mijnen weg, en vond mij in mijn ver-„ trouwen op de Voorzienigheid niet bedrogen. „ Overal, waar ik kwam, ontmoette ik goedaardige „ menfchen, die zich over mij ontfermden, zag en „ leerde veel, hetgene mij in het vervolg van zeer „ veel nut konde zijn, en keerde, na verloop van

„ ee-

„ eenige jaren, in mijne geboorteplaats terug, onder „ betere vooruitzigten, dan waarmede ik haar verlaten had. Mijn werk werd gezocht, mijne welvaart nam dagelijks toe, en ik erken, met de „ vurigste dankbaarheid, het bijzonder bestuur van „ Hem, die, gedurende mijn geheele leven, zoo weldadig voor mij gezorgd heeft. Thans ben ik oud „ en zwak; waarschijnlijk zullen mijne overige dagen „ kort zijn, en ik bezit meer, dan ik vermoedelijk „ zal behoeven. Gaarne wilde ik, echter, nog bij mijn „ leven, de weldoener van anderen worden, zoo als „ God het voor mij was, en het genoegen daarvan „ in stilte genieten. Wilt gij derhalve wel de goedheid hebben, om deze vijftig Daalders aan eenige „ huisarmen uwer gemeente uit te deelen?" — De Predikant werd door deze woorden zeer getroffen, dewijl zij het kenmerk eener ware dankbaarheid opleverden; en inderdaad, wie Gods geschenken besteedt, om anderen wel te doen en te zegenen, kan geen ondankbaar mensch wezen. — De Leeraar drukte met aandoening den braven man de hand, en beloofde hem, aan zijn verlangen met de meeste naauwgezetheid te zullen voldoen. Behalve andere armen in zijne gemeente, die hij door een gedeelte van dit geschenk vervrolijkte, kende hij nog eene behoeftige weduwe van tachtig jaren, die, verlaten door de geheele wereld, in haren hoogen ouderdom, nog met spinnen den kost verdiende; doch welker inkomen naauwelijks toereikte, om droog brood en eenig hout te koopen, ten einde in den winter haar klein vertrek te verwarmen. Thans had juist de nood bij haar den hoogsten trap beklommen. Reeds lang had zij niets dan droog brood genoten; eenige zeer koude dagen hadden haar hout verteerd, en zij wist niet, hoe zij haar magteloos ligchaam verder

zou-

koude verwarmen. De arme vrouw fchreide bij haar fpinnewiel, en dacht: „ Zou God mij dan vergeten; „ zou Hij mij van honger of koude laten omkomen, „ en niet het hart van eenen braven fterveling be„ wegen, om mij te helpen? Neen, Hij, die mij „ in mijnen ouderdom gevoed, en zoo liefderijk voor „ mij gezorgd heeft, zal mij ook zekerlijk nu niet „ verlaten."

Terwijl deze gedachten de ziel dezer brave vrouw vervulden, en zij zich aan de zoete hoop overgaf, trad de Geestelijke in haar vertrek. Dit bezoek was voor haar echter niet ongewoon, en zij verhaalde hem aanftonds met de meeste openhartigheid haren geheelen, zorgelijken toeftand, met alles, wat op het oogenblik zijner komst in haar hart was omgegaan. „ Welnu!" — zeide hierop de Geestelijke — „ dan komt deze hulp te regter tijd. Een menfchen„ vriend, die niet bekend wil zijn, zendt u hier „ eenige Daalders voor hout en levensmiddelen." De vrouw ftond op deze taal verbaasd, en nam het geld in hare bevende hand; terwijl tranen van blijdfchap en dankbaarheid jegens God langs hare wangen rolden, en zij met een getroffen hart een oud kerkgezang zong, bij welk aandoenlijk tooneel de menschlievende Geestelijke zeer getroffen was.

Een vroom huisgezin, in *Maagdeburg*, verloor, in den jare 1778, door ziekte en andere ongelukkige omftandigheden, deszelfs geheele vermogen. Het laatfte ftuk brood lag op de tafel, en de Godvruchtige huisvader deelde met bleeke, door ziekte uitgeteerde, handen dezen laatften, foberen voorraad aan zijne vier kinderen uit; terwijl zijne oogen, waarin de tranen glinfterden, vol weemoed ten Hemel geflagen waren.

Op dit oogenblik trad de meêdoogenlooze huisheer, vergezeld van regterlijke perfonen, in huis, om, voor eene fchuld van twintig Rijksdaalders, het weinige, dat men nog bezat, weg te halen. Hij liet bedden, ketels, kleederen, handwerksgereedfchap — met één woord alles — wegvoeren, en wilde zelfs de bewoners ten huize uit jagen. Reeds nam de moeder haren zuigeling op den arm, en de vader bij de eene hand een kind, en in de andere zijnen ftok, om zich, — dit had de groote barmhartigheid van den eigenaar hun nog vergund! — in eenen ftal onder het vee te verbergen, toen het voorgevallene eenen menfchenvriend ter ooren kwam. Met een kloppend hart bedacht hij een middel, om de ongelukkigen te redden, en plan en uitvoering was het werk van een oogenblik. Hij fnelde naar het huis, gevolgd door eene dienstmaagd met levensmiddelen en twee kruijers. Hij ontzette toen hij binnentrad, en kon naauwelijks fpreken. „Daar, eet en verkwikt u!" — zeide hij. — „De twintig Rijksdaalders zijn betaald, „ de huisheer is tevreden gefteld, en het huis hier- „ tegenover is uwe nieuwe woning; komt, en be- „ trekt dezelve! En gij, mannen!" — tegen de kruijers vervolgende — „ brengt het goed dezer „ menfchen derwaarts." De ongelukkigen zagen hunnen redder met verbazing aan (want Engelen vindt men op deze aarde zoo zeldzaam), en konden naauwelijks hetgene zij zagen en hoorden gelooven. „ Het is dan waar, wezenlijk waar!" riep de man uit, viel met zijne vrouw en kinderen voor God op de knien en bad in ftilte, want fpreken konde niemand. Aldus fprakeloos de handen gevouwen ten hemel heffende, dankten zij den Algoede voor hunne redding; en welligt klom nooit eene hartelijker dankzegging tot den troon des Eeuwigen op. Thans naderde men

den

den uitmuntenden menschenvriend, hunnen braven weldoener. De eene traan ontviel den magteloozen vader na den anderen; de kinderen omringden hem aan alle kanten, om zijne handen te drukken, en de schreijende moeder reikte hem de hare al bevende toe. De waardige man weende overluid mede, en sprak: „ In vroegere dagen gaf ik prachtige dans- „ partijen en gastmalen; maar, o mijn God! zulk „ een' hemelschen wellust heeft mijn hart nooit on- „ dervonden!" — Zoo zalig is het gevoel van wel te doen! Het bereidt ons hier reeds de onuitsprekelijkste genoegens, en vormt ons hart tot het genot der hoogste gelukzaligheid aan gene zijde des grafs!

De Heer BLACKWELL, de laatste zijner familie, en een der rijkste inwoners van *Londen*, was ongehuwd en een man van een onbesproken karakter en een voortreffelijk hart. Uit hoofde zijner rijkdommen onafhankelijk van anderen levende, en niets omhanden hebbende, was hij dikwijls gemelijk en ontevreden, zoo als doorgaans het geval is van rijke ledigloopers. Op zekeren tijd in diep gepeins verzonken, dacht hij bij zich zelven: „ Waartoe dienen „ mij toch al de schatten, welke mij de fortuin in „ zulk eene ruime mate heeft toegedeeld? Moet ik „ er alleen de bewaarder van wezen? Zij liggen „ geheel nutteloos, want ik ben te oud, om in de „ kostbare en verkwistende vermaken der jeugd ee- „ nig genoegen te kunnen vinden, en zij verschaffen „ mij dus op verre na niet die zaligheid, welke ik „ mij van derzelver bezit beloofde." — Onder deze en soortgelijke overdenkingen langs den oever van den *Teems* wandelende, ontmoette hij WILLIAM,

 een'

een' zijner voormalige arbeiders, die, zijnen ouden Meester, treurig en met een nederhangend hoofd, ziende op- en nedergaan, hem aanſprak en zeide: „ Waarom zoo treurig, Mijnheer! een rijk man, zoo „ als gij zijt, heeft daartoe toch geene reden?" — „ Het is juist mijn rijkdom, die mij zoo verdrietig „ maakt. Wat baten mij al mijne ſchatten?" — „ Wel, Mijnheer!" — hernam WILLIAM — „ deel „ er anderen van mede, zoo gij ontberen kunt. Gij „ zoudt daardoor de vader van vele ongelukkigen „ worden."

BLACKWELL werd door dit, zoo natuurlijk, als gepast, antwoord getroffen. De gedachte, dat hij door zijnen rijkdom ook anderen konde gelukkig maken, hoe zeer ook met zijn zacht karakter overeenſtemmende, was nooit in hem opgekomen. „ Kom, „ WILLIAM!" — zeide hij — „ gij zijt toch een „ mijner voormalige arbeiders, van wiens eerlijke „ denkwijze ik overtuigd ben, kom, geef mij goe„ den raad; gij zult een der eerſten zijn, die er de „ vruchten van zult inoogſten. Hoe veel zoudt gij „ wel ineens nemen, wanneer ik mijne kas voor „ u openſtelde?" — „ Wel, Mijnheer!" — antwoordde de eerlijke arbeider, — „ dat zou eene „ grap zijn. Indien het u ernst ware, dan nam ik „ aanſtonds vier honderd *Guinjes*, om mij weder een „ huisje, leder en het noodige werkgereedſchap aan „ te ſchaffen, ten einde langs dien weg mij en mijn „ huisgezin door den arbeid mijner handen aan den „ kost te helpen." — „ Gij zijt" — hernam BLACKWELL — „ een eerlijk, opregt man. Ga met mij, „ en ik zal u aanſtonds deze ſom geven." WILLIAM ontving dezelve, terwijl hij, door de edelmoedigheid van zijnen ouden Meester, nog bovendien ten nadrukkelijkſte in de gunst van al deszelfs vrienden

werd

werd aanbevolen, waardoor de brave en vlijtige WILLIAM het binnen weinig tijds zoo ver bragt, dat hij zijnen edelmoedigen weldoener de voorgeschotene som met dankbaarheid konde teruggeven. Deze nam het geld aan, doch schonk het aan de oudste dochter van zijnen voormaligen arbeider tot een' bruidschat. Het meisje deed een voordeelig huwelijk, en de geheele familie zag van langzamerhand hare welvaart aanmerkelijk toenemen. — Zoo kan men door zijnen rijkdom veel goeds stichten! — BLACKWELL, die nimmer zulk een rein genoegen gesmaakt had, dankte de Voorzienigheid voor de bezitting van zijn aanzienlijk vermogen, hetwelk hem in staat stelde, om anderen gelukkig te maken. „Ja!" — sprak hij — „dit is het ware gebruik, „dat wij van onze schatten maken moeten, wanneer zij ons niet tot last zullen worden. De „Hemel schonk mij die, om de ellende mijner broe„deren te verzachten, en daartoe zal ik ook niet „nalaten dezelve te besteden."

De edeldenkende man hield zijn woord; want van dit oogenblik aan ging er geen dag voorbij, welke zich niet door de eene of andere goede daad kenmerkte. Zijn grootste genoegen was, noodlijdenden op te zoeken, ten einde hen in hunne ellende te ondersteunen. Nu eens zond hij eenen behoeftigen kleederen en geld met den post; dan weder liet hij aan dezen of genen zieke genees- en versterkende middelen ter hand stellen, en op eenen anderen tijd hielp hij den eenen of anderen, buiten zijne schuld, ongelukkig gewordenen Koopman door aanzienlijke geldsommen, welke hij hem door eenen onbekende liet bezorgen, weder op de been; trouwens, het was hem het grootste genoegen, wanneer de geredde zijnen weldoener niet kende, juist, omdat hij dan

 bij

bij deszelfs dankbetuigingen, welke, zoo als hij zich uitdrukte, altoos met eene foort van verlegenheid gepaard gingen, niet zoude behoeven te blozen. Van dit laatste levert het volgende geval een treffend voorbeeld op:

Op zekeren avond, in zijnen mantel gehuld, door de stad wandelende, om den eenen of anderen behoeftigen op te sporen, gingen twee sober gekleede burgers voor hem uit, die, zonder dat zij hem bemerkt hadden, elkander over hunne huisselijke belangen onderhielden. „ Ach!" — zeide de eene al zuchtende — „ zoo de edele menschenvriend, „ BLACKWELL, die reeds zoo velen in hunnen „ nood heeft bijgesprongen, mijnen droevigen toe„ stand slechts kende, heel spoedig zoude ik gered „ zijn. Vijftig *Guinjes* waren genoegzaam ter bevor„ dering van mijn geluk." — „ Deze som" — zeide de andere — „ zoude, helaas! bij mij op verre „ na niet toereiken: ik heb ten minste twee honderd „ noodig, indien ik mijne omstandigheden zal verbe„ teren." — Op dit oogenblik naderde BLACKWELL, hartelijk verheugd, dat hij hier eene gelegenheid gevonden had, om onbekend goed te kunnen doen. „ Mijne vrienden!" — dus sprak hij tegen hen — „ ik heb uw onderling gesprek gehoord. „ Gij hebt gelijk; de Heer BLACKWELL kon en „ zou u ook gaarne uit uwen nood willen redden, „ indien hij met uwen toestand bekend ware, en ik „ zou uw voorspraak bij hem wel willen wezen; „ doch hij heeft te vele bezigheden, dan dat ik hem „ thans zoude durven lastig vallen. Maar, zou dan „ ook deze man de eenige in *Londen* zijn, die on„ gelukkigen zou willen helpen? En zouden er gee„ ne anderen gevonden worden, die even genegen tot „ eene goede daad zijn, wanneer zij er slechts ge-

„ le-

„ legenheid toe hebben? Welaan! ik zal u het geld
„ leenen. Komt morgen, te zelfder tijd en uur, we-
„ der hier, en brengt mij een getuigſchrift van de
„ *Jury* wegens uw goed gedrag, dan zal ik u de
„ penningen toetellen; doch doet geene moeite —
„ en dit is het eenige bewijs van vriendſchap, welk
„ ik van u verzoek — om mijnen naam uit te vor-
„ ſchen." Hierop vertrok hij aanſtonds, terwijl de beide burgers, verbaasd over dit gebeurde, in het eerst niet wisten, wat zij er van denken moesten, en of zij de verzekering van den onbekende konden gelooven. Ondertusſchen namen zij het beſluit, om den volgenden avond, op het bepaalde uur, zich te zelfder plaatſe te laten vinden. Zij gingen dan ook derwaarts, bragten het gevorderde getuigſchrift mede, en vonden hunnen weldoener reeds op hen wachtende. Zij overhandigden hem het bewijs van hun goed gedrag, en ontvingen daarop ieder van hem de verlangde ſom, waarna hij, zonder eenige ſchuldbekentenis van hunnen kant te vorderen, even ſpoedig als de eerſte maal, hen weder verliet.

De beide burgers, ten uiterſte verlegen, dat zij hunnen edelmoedigen weldoener niet kenden, namen een even zoo buitengewoon beſluit, als zijn gedrag te hunnen aanzien was, en lieten den volgenden morgen aan de beurs een geſchrift aanplakken, waarin zij de geheele toedragt der zaak bekend maakten, en openlijk beloofden, het ontvangene geld, binnen zekeren bepaalden tijd, aan de *Jury* weder ter hand te zullen ſtellen, met volmagt aan deze, om het aan den brenger van het getuigſchrift, door hen aan hunnen onbekenden weldoener gegeven, te laten volgen. Zulk een edel gedrag verwierf aller bewondering en goedkeuring. Dan, de volgende dag leverde daartoe wederom nieuwe ſtoffe op, alzoo men

 toen

toen het voormelde geschrift afgescheurd, en in deszelfs plaats een ander aangeplakt vond van dezen inhoud: „ Ik ben ten hoogste tevreden over mijne be-
„ wezene weldaad, daar ik nu overtuigd ben, dezel-
„ ve aan mannen besteed te hebben, welke verdien-
„ den, dat zij in hunnen droevigen toestand gehol-
„ pen wierden. Ik begeer volstrekt geene teruggave
„ van de geschonkene som, en tot meerdere zeker-
„ heid hiervan, heb ik reeds het aan mij ter hand ge-
„ stelde getuigschrift door den *Lord-Major* aan de
„ *Jury* doen terug bezorgen."

Geheel *Londen* was begeerig, om dezen edelaardigen weldoener te kennen; maar BLACKWELL, tevreden met de goedkeuring van zijn hart, streefde niet naar de openlijke toejuiching der menschen. Hij hield deze daad, zelfs voor zijne getrouwste vrienden, verborgen, en welligt ware dezelve nimmer bekend geworden, indien zich niet zijn Kassier herinnerd had, dat hij hem juist op denzelfden dag de genoemde sommen had moeten toetellen.

Volgt, gij rijken dezer wereld! het voorbeeld dezes voortreffelijken mans! Leert de schoone kunst, om door een gedeelte van uw vermogen uwe behoeftige en hulpbehoevende natuurgenooten wel te doen, zonder u zelven bevorens angstvallig af te vragen, of deze of gene uwen bijstand noodig heeft, of wel dien ten volle waardig is! Daardoor zult gij hier reeds de zaligste genoegens ontwaren, en u zelven eenen schat vergaderen, welke u eens, in de oorden der onsterfelijkheid, de rijkste vruchten zal opleveren.

Op eenen regenachtigen dag ging, in eene der voorsteden van *Berlijn*, een blinde grijsaard langs de huizen en bedelde. Een stok, dien hij gestadig voor zich

zich hield, om ieder plekje gronds, waarop hij zijnen voet zoude zetten, te onderzoeken, was zijn eenige leidsman. Zijne kleeding kenmerkte de grootste armoede, dóch zijn gelaat teekende eerlijkheid. Al de rampen der menschheid fchenen zich te vereenigen in dezen armen man, wiens voorkomen zelfs in het hart van den ongevoeligften aandoeningen van medelijden moest verwekken. Hij bleef voor een huis ftaan, en zong de volgende regels:

Hier zingt een oude blindeman,
En fmeekt om medelij:
o! Zie op hem nooit liefdloos neêr,
Hij is een mensch als gij.
Die God, die rijk en arm eens fchiep,
En alle menfchen mint,
Gaf mij, 't is waar, nooit fchat of praal,
Die veler achting wint;
Maar Hij fchónk mij gelatenheid
In al mijn leed en fmart;
Met weinig maakt Hij mij tevreên
En geeft me een dankbaar hart.
Vaak wensch ik: „ Zag ik eenmaal hen,
„ Wier weldaân ik genoot,
„ 'k Geloof, dan vroeg ik blijder nog
„ Al bedelend mijn brood."
Maar 'k voel nogtans hun milde hand;
'k Dank hen met vreugdgenot,
En denk: „ Der vromen daden zijn
„ Niet onbekend bij God."
Hij wil hun hier en overal
Zijn' milden zegen biên;
Hij doet mij eens in beter oord
Hun troostrijk aanfchijn zien.

 De

De deur van het huis, waarvoor de bedelaar ftond, was gefloten; maar een foldaat, die met een' kruiwagen al fluitende daarlangs kwam, en waarfchijnlijk aan dagloon nog weinig verdiend had, bleef ftaan, en luisterde naar het gezang des grijsaards; na welks einde hij zijnen wagen nederzette, en den ouden eenen Kreutzer in de hand ftopte. „ God „ fchenke u gezondheid en een lang leven!" — zeide de ongelukkige blinde — „ ik heb den geheelen „ dag nog geen' beet broods in den mond gehad." — De foldaat, door deze woorden getroffen, liep aanftonds naar den naastbijwonenden bakker, haalde een brood, en ftak het den blinden man, heimelijk, in den zak. Op hetzelfde oogenblik werd de deur van het huis, waarvoor de bedelaar zijn lied gezongen had, geopend, en er kwam een Heer te voorfchijn, die, de edele daad van den foldaat ziende, hem riep, en alles gaf, wat hij bij zich had; er bijvoegende: „ Braaf man! uw uitmuntend hart „ verheugt mij. Neem deze kleinigheid, ten be„ wijze, hoe hoog ik uwe goedwilligheid waardeer!" — „ Dank, den hartelijkften dank!" — hernam de krijgsman — „ God zegene u, Mijnheer! maar „ dit geld is te veel: ik moet het verdeelen." Hierop klopte hij den blinden grijsaard vriendelijk op de fchouders, en zeide: „ Daar, neem gij de helft; „ gij moet er niet mij, maar den braven Heer voor „ danken, die een paar fchreden van u af ftaat. „ Ga nu naar huis. Het weêr is thans voor u on„ gunftig. Laat u eene verwarmende foep koken, „ en zing morgen bij zonnefchijn weder." De foldaat ging met een vergenoegd hart naar zijnen kruiwagen terug en vervolgde voorts zijnen weg. —

Zoo waarlijk zaait men het best op den akker des tijds, om in den oogst der onfterfelijkheid rijkelijk te

te kunnen maaijen! En welk een opbeurende troost is dit niet voor u, die weinig, of bijna met geene tijdelijke goederen bedeeld zijt! Ook gij kunt hier zaaijen door wel te doen, om namaals rijkelijk te oogsten. Denk slechts aan den eenvoudigen penning, dien de weduwe van het Evangelie in de offerkist wierp, en hoe onze Zaligmaker deze daad beoordeelde; doch draag bovenal zorg, dat uwe gift, hoe gering ook, zich door zuiverheid van hart kenmerke, en gij zult veel gegeven hebben.

IV.

DADELIJKE MEDEWERKING TOT MAATSCHAPPELIJK GELUK.

Tracht in de wereld nuttig te worden! Dit is een hoofdregel, dien wij nimmer moeten uit het oog verliezen, wanneer wij voor ons zelve gerust willen leven, en op de achting en liefde van anderen staat maken; doch die ook door eenen ieder, in welken stand of beroep, door den Vorst op den troon, door den armen daglooner, die in het zweet zijns aanschijns zijn brood wint, in zijne hut, en door het arme meisje, dat hare blinde moeder en lamme zuster, door wolspinnen, verzorgt, niet alleen *kan* worden opgevolgd; maar waartoe ook een ieder, in elken stand en betrekkingen, door de wetten der Natuur en der menschelijkheid verpligt is. In de geheele arbeid-

beidzame en nooit rustende Natuur groeit geen gras-halmpje, of leeft geen dier, van den olifant en den walvisch af, tot het kleinste waterinsekt, hetwelk, een en vijftig millioen malen vergroot, zich nog slechts als een stipje vertoont, toe, te vergeefs, en is niets zonder doel geschapen. Het eene bestaat om het andere. De zon en maan om der planten wil, en de wolken, winden en regen, om de aarde vruchtbaar te maken, en groei aan zaden en planten bij te zetten. Het eene moet de oogmerken van het andere bevorderen; en zou nu hiervan de mensch alleen uitgesloten zijn? o Neen, ook hij moet trachten nuttig te worden voor zijne natuurgenooten, en rondom zich zoo veel geluk en zaligheid verspreiden, als de werkkring, waarin hij geplaatst is, slechts toelaat. Gelukkig, inderdaad, dat het door alle tijden henen aan geene menschen mangelde, die ons daarvan lofwaardige voorbeelden gegeven hebben. Ziethier er eenige.

Kort vóór het uitbarsten van den Franschen Omwentelingsoorlog, woonde in een der dorpen van de bergachtige streken van *Dauphiné*, waar de winter gewoonlijk vrij lang duurt, een Geestelijke, wiens leeken zoo weinig middelen van bestaan hadden, dat zij den geheelen winter alleen van de aalmoezen leefden, die zij bij de dalbewoners inzamelden. De wol hunner schapen was het eenige, dat zij hadden, en die zij ruw, en, zoo als men ligtelijk begrijpen kan, door den nood gedrongen, zeer goedkoop verkochten. De Geestelijke, wien deze droevige toestand zijner gemeente zeer ter harte ging, viel op het denkbeeld, of niet de bearbeiding dezer

wol

wol een middel voor derzelver onderhoud zoude kunnen opleveren, huurde hierop eene dienstmaagd, welke hij dezelve liet fpinnen, alsmede eenen knecht, die het weven verftond, en kocht een weefgetouw, waarop hij de wol zijner fchapen liet bearbeiden, en daarna vier kinderen zijner gemeente naar het ftedeke *Romans* met zich nam, waar hij de vervaardigde ftof in hunne tegenwoordigheid verkocht, en hun aantoonde, dat hij, boven den inkoopsprijs der wol, drie honderd *Livres*, dat is, omtrent honderd veertig Gulden, ontvangen had. Dit verftrekte tot eene fterkere aanmoediging, om zijn voorbeeld te volgen, dan al de kunst der welfprekendheid zoude hebben kunnen opleveren; zoodat ook ieder inwoner van het dorp, van tijd tot tijd, van zijne wol gelijkfoortige ftoffen vervaardigde, en tevens aan de zoodanigen, die van zich zelve geene wol hadden, werk gaven, om geld te verdienen. Door deze nijverheid zag men langzamerhand de welvaart herleven; en de waardige Geestelijke had nog vóór zijnen dood het genoegen, dat hij zijne geheele gemeente aan de armoede ontrukt, en in voordeelige omftandigheden geplaatst zag. En wien hadden zij dezelve te danken? Alleen dezen braven man, BARBOIS genaamd, wiens voorbeeld tegelijk zoo krachtdadig op de naburige gemeenten werkte, dat ook deze tegenwoordig aanzienlijke partijen van hunne ftoffen te *Geneve* en *Savoye* verkoopen.

Het dorp *Bohnlanden*, niet ver van *Stuttgard*, was vóór ruim veertig jaren eene zeer arme plaats, onder welker bewoners het zedebederf tot eene aanmerkelijke hoogte geklommen was. Het grootfte aantal der-

derzelve zwierf den meesten tijd binnen en buiten 's Lands rond, dreef handel in lijnwaad, wild, enz. en verteerde de winsten daarvan in de herbergen. Zulk een achteloos gedrag moest deszelfs natuurlijke gevolgen naar zich slepen, en het leed ook niet lang, of de meerdere lust der Bohnlandensche boeren voor de kroeg, de kegelbaan en de speeltafel, boven den wel moeijelijken, doch weldadigen landbouw, dien men meer en meer verwaarloosde, dompelde het geheele dorp in diepe armoede, en overlaadde de ingezetenen, die hunne lasten niet meer betalen konden, met aanmerkelijke schulden.

In dezen, met der daad, beklagenswaardigen toestand, behaagde het der Voorzienigheid, in haar weldadig bestuur, om deze verdwaasde inwoners door zekeren ADAM, die tot Schout werd verkozen, uit hun verderf te redden. Deze, een uitmuntend hart en veel verstand bezittende, en geheel geene menschenvrees kennende, was voor hen juist de regte man. Hij tastte het kwaad aanstonds aan den wortel aan, om daardoor de slechte huisvaders in het dorp te verbeteren, bezocht tot dat einde dikwijls de herbergen en kroegen in eigen' persoon, en zond, wanneer hij hier een' losbandigen huisvader ontmoette, die zich eens regt te goed wilde doen, terwijl zijne vrouw en kinderen gebrek leden, dezen met een scherp verwijt, en dikwijls met een pak slagen, naar huis; want de dronkaard en ieder wellusteling kan dikwijls, omdat hij aan het redelooze vee gelijk is, op geene andere, dan eene harde, wijze behandeld worden. Niet minder streng was hij ten aanzien van het invorderen der publieke belastingen, ten einde daardoor den slechten onder zijne boeren den lust tot zwelgen met geweld te benemen, en hen tot den arbeid te noodzaken; doch trachtte, van den

den anderen kant, ook de gemeente te hulp te komen, waar hij flechts konde. Hij bezorgde haar het genot van verfcheidene, tot dusverre verwaarloosde, voorregten, en eindigde meer dan een langdurig pleitgeding, waarin het dorp gewikkeld was, beslistte zelf ieder gefchil, en ftrafte, met gestrengheid, de zoodanigen, welke hunne klagten bij een hoogen Geregtshof bragten, zonder hem vooraf geraadpleegd te hebben.

Door deze handelwijze begonnen de dorpbewoners thans duidelijk in te zien, dat ADAM een regtfchapen dienaar van zijnen Vorst, en tevens een goed Vader voor zijne boeren was; en nu konde het ook niet misfen, of hij moest het vertrouwen verwerven van alle brave ingezetenen, en ten fchrik zijn voor het nog gering aantal deugnieten, welke zich onder hen bevonden. Het gevolg hiervan was, dat het dorp zeer fpoedig uit den ftaat van armoede tot dien van welvaart verheven werd; zoodat *Bohnlanden*, onder de Wurtembergfche dorpen, zich thans evenzeer door deszelfs bloei, als eertijds, vóór de aanftelling van onzen Schout, door algemeene armoede, onderfcheidt. Zoo worden vlijt en fpaarzaamheid overal en altijd door God gezegend! En deze welvaart vermeerderde door zijnen bijftand, en het beleid van den braven ADAM, zoo aanmerkelijk, dat eenige woeste landerfjen, in 1767, ten behoeve van de gemeente, voor de geringe fom van zeventig Florijnen, door hem gekocht, van dien tijd aan tot in den jare 1783, na aftrek van alle onkosten, eene zuivere winst opleverden van 3260, en eenige jaren later 4430 Florijnen bij afkoop opbragten; waardoor dus de gemeente met haar gering uitfchot bijna 8000 Florijnen gewonnen had. De Regering van het dorp, door de opregte en werkdadige liefde van den

Schout

Schout voor deszelfs welzijn, tot dankbaarheid aangevuurd, verzocht nu den Hertog, om een half morgen van het gewonnen land, hetwelk voor 108 Florijnen verkocht was, aan dezen hunnen redder en verzorger te schenken. De Vorst billijkte niet alleen dit blijk van erkentenis, maar schonk nog bovendien aan den braven ADAM, ten blijke zijner goedkeuring van 's mans menschlievend en lofwaardig gedrag, en tot aanmoediging voor anderen, eenen zilveren Gedenkpenning.

V.

DIENSTVAARDIGHEID.

God, de liefderijke Vader van alle menschen, heeft in elks hart de onuitwischbare begeerte tot geluk gelegd, en tevens het voor ons allen mogelijk gemaakt, om, terwijl wij aan onze bestemming beantwoorden, gelukkig te worden. Tot dat einde heeft Hij ons pligten aangewezen om te volbrengen; maar ook tegelijk bij elken redelijken mensch gevoelens doen ontstaan, waardoor hem de opvolging dezer pligten niet alleen gemakkelijk, maar zelfs aangenaam wordt. Onder deze alle bekleedt de pligt van dienstvaardigheid, waardoor wij, niet met weêrzin, maar met een hart vol liefde, het lijden onzer natuurgenooten, zoo veel mogelijk, trachten te verzachten, geene onaanzienlijke plaats. Onze Zaligmaker gaf ons, gedurende zijne omwandeling op aarde, in dezen het volmaaktste voorbeeld, en toon-

toonde door zijn geheele leven, dat de Zoon des menschen niet gekomen was, om gediend te worden, maar om te dienen. Ondertusschen betreft deze pligt, zoo als sommigen welligt zouden denken, in geenen deele alleen de rijken, of dezulken, die in eer en aanzien boven anderen verheven zijn, maar ook den gemeenen burger, die in zijne mindere omstandigheden evenzeer aan zijne bestemming voldoen, en zijn eigen geluk, met dat van zijne natuurgenooten, daardoor kan bevorderen. De volgende voorbeelden zullen misschien dit eenigzins nader ophelderen.

Een paar eenvoudige lieden, in zeker dorp van ons Vaderland, die met hunne handen den kost moesten verdienen, hadden eene eenige dochter, welke zij teeder beminden. Wetende, dat zij voor haar geene schatten konden opzamelen, besteedden zij al de oogenblikken, die zij van hunnen arbeid overhielden, om dit meisje, van eene zachtaardige en buigzame inborst, vroegtijdig die pligten te leeren kennen, door welker betrachting zij voor anderen nuttig konde worden. Toen zij den ouderdom van veertien jaren bereikt had, deed hare moeder, die zwak werd, haar den voorslag, om naar eene gelegenheid om te zien, ten einde op eene eerlijke wijze voor haar bestaan te kunnen zorgen. „ Ik zal ge„ ruster sterven," — sprak de vrouw — „ wan„ neer ik weet, dat gij bij brave, deugdzame men„ schen dienstbaar zijt, dan dat ik u onverzorgd in „ deze wereld moet achterlaten." Zij ried haar, zich bij de vrouw van den Predikant aan te bieden, en KLAARTJE — dit was de naam van het meisje — gewoon hare moeder te gehoorzamen, kleedde

 zich,

zich, en ging derwaarts. De echtgenoote van den Predikant BRAAFHART, wetende, dat hare ouders eerlijke lieden waren, vond in haar, op het eerste gezigt, zoo veel welgevallen, dat zij dadelijk besloot, haar in haren dienst te nemen, waarin zich KLAARTJE zoo wel gedroeg, dat zij weldra het geheele vertrouwen harer Meesteres won, en door haar als een kind behandeld werd. Deze vrouw was zeer rijk, maar ook tevens weldadig, en liet den noodigen onderstand aan de behoeftigen en zieken van het dorp door dit meisje bezorgen, die, bij deze gelegenheden hoorende, hoe de arme menschen hare Jufvrouw zegenden, dikwijls nadacht over het genoegen, hetwelk zich vermogende lieden konden bezorgen door anderen wel te doen, terwijl zij daarbij hartelijk wenschte, insgelijks nuttig voor anderen te kunnen leven.

KLAARTJE diende zes jaar bij den Predikant BRAAFHART. Haar vader was in dien tijd gestorven, en hare moeder, thans ziekelijk en door ouderdom verzwakt, buiten staat, om iets meer voor zich te verdienen. In dezen tijd werd zij ten huwelijk aangezocht door een eerlijk huisman, die door vlijt en spaarzaamheid zich in staat rekende, om voor eene vrouw, die handig en zuinig was, den kost te winnen, en die KLAARTJE, om haar opregt hart en zachte inborst, teeder beminde, en ook door haar bemind werd. Aan dezen nu gaf zij, met toestemming van den Predikant en zijne vrouw, hare hand; en nam hare oude, zwakke moeder bij zich in huis, die, na een half jaar de teedere liefde en zorg harer dochter genoten te hebben, zachtkens ontsliep.

KLAARTJE besteedde thans al hare oplettendheid aan hare huishouding en haren man, wien zij, door de meest mogelijke dienstbetooning, terwijl hij zwaar

moest

moest werken, het leven zoo aangenaam poogde te maken, als hunne bekrompene omſtandigheden, en de zorg voor drie kinderen, waarmede zij in den tijd van vier jaren gezegend waren geworden, ſlechts eenigzins toelieten. Ondertusſchen bepaalde deze teederhartige vrouw hare dienstvaardigheid niet alleen binnen de muren van haar huisgezin, maar ſtrekte dezelve ook uit tot al hare buren, zonder onderſcheid. Op zekeren tijd, met haar jongſte kind op den arm, voorbij de deur eener weduwe gaande, die bij de lieden van het dorp, uit hoofde van hare ſtuurſche en onvriendelijke houding, niet zeer gezien was, hoorde zij, voor het huis komende, bitter ſchreijen. Zij ging er aanſtonds in, vond de vrouw ziek en buiten kennis te bed liggen; het oudſte van de vier kinderen ſchreide, omdat het zijn broertje, van nog ſlechts weinige weken oud, had omvergewiegd; terwijl een kind, van ruim anderhalf jaar, om drinken vroeg, en een meisje van drie jaar, dat hem wilde helpen, gevaar liep, een' ketel kokend water over het lijf te krijgen. Klaartje, door dit tooneel gevoelig getroffen, legde aanſtonds haar kind op den grond, hielp het omgewiegde op; liep, toen zij hoorde, dat niemand naar dit huisgezin, hetwelk niets te eten had, omzag, met haren lieveling op den arm, naar huis, verzocht iemand, om, in haar afzijn, voor de kinderen te zorgen, dewijl zij weder derwaarts wilde gaan, ten einde aan de ongelukkigen bijſtand te verleenen. Dan nu was de groote vraag, daar bij haar noch voorraad was, noch geld, om iets te koopen, hoe zij brood zoude bekomen. In deze, voor ieder gevoelig hart, angstvallige verlegenheid dacht zij aan de goedhartige Predikantsvrouw, liep ijlings derwaarts, en vertelde haar de geheele ontmoeting met zoo veel deelneming, dat deze haar aanſtonds eenig

 geld

geld gaf, om de kinderen, gedurende eenigen tijd, van eten en drinken te voorzien, en tevens der moeder eenige verkwikking aan te bieden. Met de levendigſte blijdſchap ſnelde zij nu naar het huis, bezorgde de kinderen alsof het hare eigene waren, hielp de zieke naar haar beste vermogen, en ging toen vrolijk weder aan haar eigen werk. Dit deed zij vervolgens dagelijks, en haalde tevens den Meester van het dorp, die tegelijk Geneesheer en Apotheker was, over, om naar de zieke vrouw te gaan zien, en de vereischte middelen te bezorgen tot derzelver herſtelling, welke zij zoo hartelijk wenschte, en die voor de nog onbezorgde kinderen zoo noodig was.

Ondertusſchen gebeurde het, terwijl zij op zekeren morgen weder in het huis en bezig was, om het kleinſte kind te helpen, dat de zieke vrouw op eens bij hare kennis kwam, en zich tevens haren toeſtand herinnerde. „Mijn God!" — riep zij, bitter ſchreijende — „waar ben ik? Waar zijn mijne ongelukkige „kinderen?" — „Wees gerust, buurvrouw!" — zeide KLAARTJE, die haar het eene kind vertoonde — „de Voorzienigheid heeft voor uwe lieve„lingen gezorgd." — De vrouw vroeg hierop in de uiterſte verwondering: „Wie zijt gij? Ik was im„mers zonder vrienden, arm en ongelukkig: nie„mand liet zich aan mij gelegen zijn." — „Ik ben „KLAARTJE," — was het antwoord — „de „vrouw van uwen buurman KASPER, en ben hier „gekomen, toen gij noch voor u zelve, noch voor „uwe kinderen kondet zorgen; en zoude ik dan „heengegaan zijn, zonder mij over u te bekomme„ren, en uwe onnoozele kinderen hulpeloos van „honger en gebrek laten ſchreijen?" Inmiddels werd de vrouw, binnen kort, in zooverre beter, dat

zij

zij weder den kost voor haar huisgezin verdienen konde, terwijl haar oudste zoon, reeds die jaren bereikt hebbende, gelegenheid kreeg om ter zee te varen, en dus zijne moeder, in hare klimmende jaren, konde ondersteunen, hetgene hij ook gewillig deed, en doen kon, omdat hij door zijn braaf gedrag aanmerkelijk bevorderd werd.

Klaartje leefde eenige jaren zoo gelukkig, als hare omstandigheden het gedoogden. Den tijd, dien zij van hare huisselijke bezigheden overhield, te besteden, om anderen nuttig te zijn, was haar grootste genoegen, en zieken te helpen, en rampspoedigen te bezoeken, te vertroosten, op te beuren, en derzelver lijden te verzachten, maakte haren zaligsten wellust uit. Zeventien jaren had zij nu in het huwelijk doorgebragt, en, van de zeven, vier kinderen in het leven behouden, te weten, het oudste, een handig meisje, van hetwelk zij veel dienst had, en de drie jongste. Eene zware ziekte rukte haren man, in de kracht van zijn leven, van hare zijde weg, welke slag haar gevoelig hart zoo diep trof, dat zij zelve op den oever des doods geraakte. Wederom aan het beteren zijnde, bevond zij zich in de uiterste armoede, hetgene haar noodzaakte, om hare dochter buitenshuis te doen, ten einde voor zich zelve den kost te verdienen, en haar in de verzorging harer drie kleinen te verligten. Dikwijls deelde zij hetgene zij, gedurende den dag, met moeijelijken arbeid bij anderen verdiend had, des avonds aan hare kinderen uit; terwijl zij zelve hongerig, doch met een vergenoegd en dankbaar hart, naar bed ging. Schoon nu deze brave vrouw, in dezen haren drukkenden toestand, voor anderen wel niet zoo behulpzaam kon zijn, als voorheen, en, bij gebrek aan krachten, die diensten aan zieken en hulpbehoevenden niet konde bewijzen,

welke zij weleer met zoo veel goedhartigheid verrigt had, bleef zij echter de troosteres van ongelukkigen, wier lot zij, zoo veel zij konde, poogde te verzachten.

Op zekeren tijd baarde hare eigene huishouding haar zeer veel kommer. Tot hier toe had zij, fchoon met veel moeite, voor de dringendfte behoeften van haar en hare kinderen kunnen zorgen; maar nu ftond de winter voor de deur, en zij was buiten ftaat, om eenigen voorraad van vleesch, of anderen winterkost, zoo als op een dorp volftrekt gefchieden moet, op te doen; zoo min als turf of hout te koopen, vermits hare dagelijkfche verdienften naauwelijks toereikten, om voor haar en hare kinderen den honger te ftillen. Welverre van in dezen benaauwenden toeftand den moed te verliezen, vertrouwde zij op God, die zij wist, dat de Vader van alle menfchen is, en die nooit de eerbiedigers der deugd verlaat. Met haar eigen natuurlijk gevoel raadplegende, wat zij op het gezigt van ongelukkigen deed, en doen zou, kon zij niet gelooven, dat God, die de liefde zelve is, haar en hare kinderen van gebrek zoude laten omkomen.

Terwijl zij, op zekeren dag, door deze en foortgelijke denkbeelden bemoedigd, uitging, om fprokkels te zoeken, ten einde zich zelve en hare kinderen te verwarmen, kwam het jongfte haar zeer haastig naloopen, en riep: „ Moeder! moeder! kom toch fpoe-„ dig te huis; daar is KAREL van buurvrouw! o, „ Hij heeft zulk een' mooijen rok aan! Kom toch „ fchielijk; want hij heeft u wat nieuws te vertel-„ len!" KLAARTJE liep hierop weder naar huis, en vond den zoon van de weduwe, welke zij voorheen zoo getrouw had bijgeftaan, bezig met hare kinderen te omhelzen. Hij had eene lange reize gedaan,

daan, en wist niets van den dood van haren man; doch toen zij hem alles verhaalde, en hij haren behoeftigen toeftand vernam, fprak hij haar in dezer voege aan: „ Aan u, lieve buurvrouw! ben ik het „ verfchuldigd, dat ik met mijnen broeder en mijne „ zusters niet door honger en gebrek ben omgeko- „ men, toen mijne moeder ziek en buiten kennis „ was. Thans heeft de Voorzienigheid mij geze- „ gend, want ik ben als Stuurman op een Oostin- „ disch fchip in het Vaderland teruggekeerd, en „ heb voordeelig gereisd; en zou ik dan nu kunnen „ zien, dat gij gebrek lijdt? Dit zal, zoo lang ik „ leef, niet gebeuren." Hij gaf haar onmiddellijk hierop eenig geld, om zich van den noodigen wintervoorraad te voorzien; zoo als dan ook KLAARTJE, die God vurig voor deze weinig verwachte uitkomst dankte, aanftonds deed. KAREL, die haar van tijd tot tijd bezocht, toonde, dat hij zijne verpligting aan deze dienstvaardige vrouw wist te waarderen. Nu en dan ontmoette hij te haren huize hare dochter. Zij geviel hem bij uitftek, en hij huwde haar, nadat hij alvorens nog éénе reize volbragt had. Sedert nam hij KLAARTJE in zijn huis, en zorgde voor haar, zoo lang zij leefde, als voor zijne eigene moeder, hetwelk hij zooveel te ruimer doen konde, daar hij, weinig tijds na zijn huwelijk, een fchip kreeg, waarmede hij zeer gelukkig voer. Dus werd KLAARTJE in ftaat gefteld, niet flechts, om behoorlijk voor hare kinderen te zorgen, maar ook, om nog eens mededeelzaam omtrent anderen te wezen, en ook in dit opzigt aan de les van onzen Zaligmaker te beantwoorden: *Zijt barmhartig, gelijk uw Vader in den hemel barmhartig is.* Zij bereikte eenen vergenoegden en vrolijken ouderdom, en ftierf gerust, in het vrolijk vooruitzigt, dat de Regter van al-

allen ook haren arbeid der liefde niet zou vergeten, maar denzelven rijkelijk, aan gene zijde des grafs, vergelden.

De Gravin KAROLINA *van Wittgenſtein*, eene maar al te gegronde aanklagt tegen den Kamerregter VAN SPAUER voor het Geregtshof te *Wetzlar* willende brengen, ging van den eenen Pleitbezorger naar den anderen; doch niemand wilde haar bedienen, dewijl zij te baatzuchtig waren, en te weinig moeds hadden, om tegen een Lid van die Regtbank te durven optreden. Eindelijk kwam zij bij den Pleitbezorger HAAS, en vond in hem eenen man, die verre van lage menſchenvrees verwijderd was. „ Ik ben bereid, om uwe zaak tegen uwe „ partij te verdedigen," — zeide hij tegen de Gravin — „ zonder mij aan den haat te ſtoren, dien „ ik mij daardoor welligt zal op den hals halen; „ want ik heb mij in de Regten geoefend, om de „ verdediger en beſchermer der onſchuld te we„ zen." — „ Maar, ik kan u niet betalen, brave „ man!" antwoordde de Gravin. „ Ook dit zal mij „ niet weêrhouden;" — hernam HAAS — „ een „ regtſchapen man moet werken, niet ſlechts, wan„ neer hij voor zijne dienſten betaald wordt, maar „ ook zoo dikwijls hij daardoor eenig nut kan te „ weeg brengen. Ik zal daarom niet minder vlijt „ en moeite aanwenden." De waardige man hield niet alleen woord; maar deed zelfs meer dan hij beloofd had, want hij betaalde zelfs de onkosten, en ſmaakte het zalig genoegen van de goedkeuring zijns gewetens, omdat hij een' booswicht ontmaskerd en eener brave vrouw regt verſchaft had. Waren nu winzucht en andere lage inzigten de beweegredenen van

van zijn gedrag geweest, hoe zoude deze edele Pleitbezorger bestand hebben kunnen zijn tegen den verschrikkelijken slag, die hem trof, toen men hem valschelijk beschuldigde en van zijn ambt ontzette. Nu had men hem wel zijn aanzien in de wereld ontrukt, en de bron van zijne welvaart gestopt, maar van zijne deugd konde men hem niet berooven; in tegendeel vertoonde hij zich in zijnen tegenspoed nog grooter, want, schoon hij een aantal onverzorgde kinderen had, die van brood en kleederen moesten voorzien worden, deed echter de grootmoedige man der ongelukkige Gravin den voorslag, om het gering overschot van zijn vermogen met haar te deelen. Dan, deze vrouw, die zich zelve als de oorzaak van zijn ongeluk beschouwde, betuigde hem haar hartelijk medelijden, en bad hem tevens, om zich toch om harentwille niet nog ongelukkiger te maken; doch hij bleef standvastig in zijne deugd, en verklaarde, dat hij het laatste stuk broods met haar deelen, en haar alle mogelijke ondersteuning zoude trachten te bezorgen. —

Gelukkig echter is veelal het woeden van den nijd en den laster slechts gelijk aan eenen voorbijgaanden storm, in welken de vervolgde deugd onbewegelijk blijft pal staan; zoodat hare standvastige trouw eindelijk door hare vijanden bewonderd wordt. Ook de deugdzame HAAS behaalde deze roemrijke zege op zijne haters en vervolgers: hij werd weder in zijn ambt hersteld, en genoot nu eene nieuwe en nog grootere liefde van zijne vrienden, en tevens de achting en eerbied van zijne vijanden. Huurlingen en baatzuchtige menschen zeggen gewoonlijk: „ Voor „ dezen arbeid word ik niet betaald; dit werk be„ hoort niet tot mijn ambt; deze verrigting zoude „ mij kunnen benadeelen, en wat behoef ik mij om

„ anderen ſchade toe te brengen?” Maar dacht, ſprak en handelde ook zoo onze Zaligmaker, die ons eene onbaatzuchtige en onbezwekene menſchenliefde betoonde en voorſchreef? — Jongelingen, en ook meergevorderden in jaren, die dit leest! wilt gij ook, gelijk onze edele Pleitbezorger, zijne navolgers worden, handelt dan ook alzoo, en uw loon zal eenmaal groot zijn.

De Predikant MACHTHALF, die, in den jare 1800, in *Möttlingen*, bij *Calw*, ſtierf, was een man, wiens hart van liefde en dienstvaardigheid omtrent alle menſchen, en inzonderheid omtrent zijne gemeente, gloeide. Waar hij ook eenig gebrek ontmoette, deelde hij zoo veel van het zijne mede, als hij ontberen konde, en zelfs deed hij dikwijls nog meer, zoodat hij aan het einde van het jaar doorgaans niets overhield. Hij deed inzamelingen voor kerken en ſcholen, was de voorſpraak van verlatenen en hulpbehoevenden, en dankte de gevers zoo hartelijk, alsof zij de bewezene weldaden aan hem geſchonken hadden. Voor zich zelven, echter, nam hij niets aan, ja, wees zelfs alle bevordering van de hand, niettegenſtaande zijne ſtandplaats, waar hij zeven en dertig jaar bleef, weinig voordeelig was; gelijk hij dan ook, toen hem een beter beroep werd opgedragen, voor hetzelve bedankte, omdat hij er zoo veel nuts niet kon ſtichten, en ten antwoord gaf: „ Wanneer „ wij voedſel en kleederen hebben, moeten wij te„ vreden zijn.” Hij ging nooit naar de naburige ſtad, of hij bragt voor zijne gemeente de noodige geneesmiddelen, en ſoms ook eetbare waren, mede, en deed dit met het prijzenswaardig oogmerk, op-

opdat zijne dorpgenooten niets in hunnen arbeid verzuimen mogten. Offchoon hij zich fomtijds bedrogen en zijne goedheid misbruikt zag, nimmer wankelde hij, of werd eenigermate in de beoefening van den pligt van dienstvaardigheid teruggehouden. Zijne werken ftaan hierboven in het groote boek der vergelding aangeteekend, en zullen daar eens naar waarde beloond worden.

VI.

BELANGELOOSHEID.

Deze deugd, waardoor de mensch in alles, wat hij doet, niet zoo zeer op zijn eigen onmiddellijk voordeel, als wel op datgene ziet, wat waarachtig, regt en braaf is, verliest, wel is waar, nimmer haar wezenlijk belang uit het oog, maar laat haar tegenwoordig voordeel, hetwelk eigenlijk in fchijn beftaat, en te verkrijgen is, wanneer men zijne pligten of geheel, of gedeeltelijk verwaarloosde, tegen eene meer afgelegene vergelding varen, welke men, in vertrouwen op de Goddelijke goedheid en regtvaardigheid, geduldig afwacht. Daar nu de belangeloosheid eene even uitmuntende als loffelijke deugd is, welke onze zedelijke volmaaktheid bevordert, en ons de algemeene liefde en achting doet verwerven, waarvoor het gedrag der meeste menfchen, die ten minfte belangeloos willen *fchijnen*, een niet onduidelijk bewijs oplevert, zoo twijfelen wij niet, of de

vol-

volgende voorbeelden van eenige perfonen, die deze deugd uit het opgegevene beginfel beoefenden, zullen ons hare voortreffelijkheid nader doen gevoelen.

Belangeloosheid was, onder andere uitmuntende hoedanigheden van den Franfchen Veldheer DESAIX, een bijzonder kenmerk van zijn karakter. Na het eindigen van den veldtogt in 1796, waarin het Franfche leger eenen geruimen tijd in de rijkfte landftreken van *Duitschland* doorbragt, kwam hij zoo arm terug, dat hij te *Neu-Brifach* zijn gelag niet konde betalen. Wanneer de vrede met eenen Vorst gefloten werd, gaf men gewoonlijk den eerften Veldheer gefchenken; maar DESAIX weigerde dezelve beftendig, zeggende: „ Hetgene aan anderen vrij„ ftaat, is hem niet geoorloofd, die over foldaten „ het bevel voert." Dit zijn gedrag drong zelfs zijne vijanden, om hem te achten en te eerbiedigen, waarvan het volgende een voorbeeld oplevert. Toen de Franfche legerbenden, namelijk, op zekeren dag, eene landftreek van het zuidelijk gedeelte van *Duitschland* binnenrukten, meenden de boeren, die voor hun leven ten hoogfte beducht waren, met hunne huisgezinnen hunne hutten te moeten verlaten; doch fommige van hen, DESAIX herkennende, riepen den overigen toe: „ Wij kunnen gerust blijven; „ het is de Veldheer DESAIX, die zal onze wo„ ningen befchermen."

RUHR, een regtfchapen landman in *Mistelgaue*, bij *Culmbach*, toonde, dat hij de verhevene les van den Zaligmaker: *Alle dingen, die gij wilt, dat u de menfchen zouden doen, doe gij hun ook alzoo,* niet

niet alleen kende, maar ook opvolgde. Toen, in het voorjaar van 1785, wanneer het hooi zeer duur was, eenige arme boeren uit *Culmbach* aan dezen braven landman twee Gulden voor de honderd pond boden, en reeds het geld hem op de tafel wilden toetellen, ſloeg hij dit voordeelig aanbod edelmoedig af, en gaf, in tegendeel, aan zijne mede-landlieden en buren zoo veel hooi, als hij misſen konde, voor de helft van den aangeboden' prijs, omdat hij zijn hooi goedkoop had ingekocht en hij zich met de armoede zijner natuurgenooten niet wilde verrijken. De burgers van *Culmbach*, die mogelijk geene zoo verhevene deugd in eene boerenhut zullen gezocht hebben, ſtonden verbaasd over dit blijk van belangeloosheid, en werden met de meeste hoogachting omtrent den regtſchapenen RUHR vervuld.

De Bankier ROBERJOL DE LASTIGNE had, acht dagen vóór den zwaren brand te *Port au Prince*, op het eiland *St. Domingo*, in 1784, aan zijnen vriend GIRAUD een magazijn van koopwaren voor 180,000 *Livres* verkocht, onder voorwaarde, dat van deze ſom 60,000 *Livres* dadelijk, en de overige 120,000 eerst na verloop van drie jaren, betaald zouden worden. De Heer GIRAUD had aan het eerſte gedeelte der waarde van het verdrag voldaan, en de koop werd in volle orde geſloten. In den ongelukkigen nacht, waarin de brand voorviel, waren kooper en verkooper bij elkander, en ooggetuigen van dit verſchrikkelijk ſchouwſpel. De eerſte, ziende, met welk eene woede de vlam van alle kanten de overhand nam, werd zeer neêrſlagtig, en klaagde, dat deze ramp voorzeker zijnen geheelen ondergang zoude bewerken; doch ROBERJOL zocht hem te troosten, door te

te zeggen: „ Wees niet zoo mismoedig, mijn vriend!
„ Toen ik u mijn magazijn verkocht, ſtond het u
„ vrij, de gemaakte voorwaarde te bedingen, en gij
„ meendet eenen voordeeligen handel te ſluiten; maar
„ geen van ons beide was in ſtaat, het tegenwoordig
„ ongeluk vooruit te zien. Ondertusſchen zoude ik
„ geen vergenoegd oogenblik kunnen hebben, indien
„ ik mij den ondergang van eenen vader van ver-
„ ſcheidene kinderen en van mijnen vriend ſlechts
„ eenigermate te wijten had. Wordt het magazijn
„ aan de vlammen ontrukt, dan houdt de koop
„ ſtand, en is, in dit geval, voor u des te voordeeli-
„ ger; doch worden de goederen eene prooi van de-
„ zen geweldigen brand, dan zal ik mij dit verlies
„ getroosten, totdat gij mij, op uw gemak, mogt
„ kunnen betalen." Weinig tijds daarna ſloeg de vlam tot het gebouw over, en verteerde hetzelve, met alles, wat er in was; waarop ROBERJOL, den volgenden morgen, ten zeven ure, aan zijnen vriend de reeds betaalde 60,000 *Livres*, met den vernietigden koopbrief, terugzond. — Waarlijk een uitmuntend voorbeeld van zeldzame belangeloosheid! Mogte hetzelve, van nu aan, ſlechts meer algemeen in de wereld gevolgd worden! o, Hoe vele tranen van ongelukkigen zouden daardoor niet gedroogd, hoe vele angstvallige zorgen niet afgeweerd worden! — Gewisſelijk het Vaderland moet zich in het bezit van zulk eenen burger gelukkig achten, en de nakomelingſchap zal hem zekerlijk nog zegenen.

VII.

VII.

LIEFDE TOT REGTVAARDIGHEID EN BILLIJKHEID.

ZALEUCUS, een leerling van PYTHAGORAS, was een van die waardige mannen van *Griekenland*, welke zich, als Wetgever, bij zijne natie zeer verdienstelijk maakte, en aan wien de stad *Locris*, welker bewoners voorheen ruwe en onbeschaafde menschen waren, hare burgerlijke wetten te danken had. Overtuigd, dat het geluk van eenen Staat inzonderheid op eene goede orde in de huisgezinnen berust, en wel voornamelijk door de onschendbaarheid van het huwelijk kan bewaard worden, had hij, onder anderen, eene wet gemaakt, volgens welke ieder, die van echtbreuk overtuigd werd, met het verlies zijner beide oogen moest gestraft worden. — Zijn eigen zoon, een jongeling van eene vurige geäardheid, wanende, dat hij, door zijnen stand, als de zoon van den eersten Magistraatspersoon, zich minder dan anderen aan de wetten te bekreunen had, was een der eerste, die als overtreder derzelve wegens echtbreuk werd aangeklaagd. Zijne misdaad werd bewezen, en de bekrachtiging van zijn vonnis hing nu van zijnen vader af. Volgde deze de aandoeningen van zijn hart, dan was het met het gezag der wetten gedaan. Hij verdedigde derhalve dit gezag, en veroordeelde zijnen zoon tot de bepaalde straf. De geheele stad, 's mans uitspraak vernemende, werd met een hartelijk medelijden vervuld, en gevoelde, wel-

welke overwinning het den vader gekost had, om de liefde voor zijnen zoon aan de liefde tot de geregtigheid op te offeren. Men bad hem, bij alles, wat dierbaar was, om het vonnis te herroepen; doch de grijsaard bleef onverbiddelijk ten aanzien van de wet. Alleen besloot hij zelf een gedeelte van de straf te dragen. Hij liet den Scherpregter ontbieden, ging zelf het eerst zitten, liet zich het eene, en vervolgens zijnen zoon het andere oog uitsteken, handhavende op deze wijze het gezag der wet, terwijl zij beide het gezigt behielden.

De Heer GREINER, eigenaar eener porfeleinfabrijk te *Rauenstein*, had het ongeluk, dat men hem, in 1794, op de Leipziger jaarmarkt, eene aanzienlijke som gelds ontroofde. Bij de eerstvolgende maandelijksche betaling, welke hij, na zijne terugkomst, aan zijn werkvolk deed, weigerde een hunner, en wel de behoeftigste, om het geld aan te nemen. „Ik weet," — zeide hij — „dat gij te *Leipzig* bestolen zijt, en „daardoor veel schade geleden hebt. Trek ieder' „uwer arbeiders een' Karolien van zijn loon af, en „stel u op deze wijze eenigermate schadeloos. Hier „is de mijne. Kwaamt gij op de jaarmarkt niet, „dan zouden wij het brood verliezen, dat gij ons „laat verdienen, en derhalve zijn wij ook verpligt, „om de schade met u te dragen." GREINER had een te levendig gevoel van de edele denkwijze dezes mans, om zijn aanbod te versmaden en onbeloond te kunnen laten; doch dewijl de goede gezindheid van hart alleen de waardij onzer daden bepaalt, zoo verdient dit voorbeeld van billijkheid zooveel te meer der vergetelheid ontrukt te worden, daar het geheele maandelijksche loon van dezen man in nog geen

geen twintig Daalders (bijna veertig Gulden) bestond, waarvan hij nogtans een' Karolien aan zijnen Heer tot schadeloosstelling aanbood.

VIII.

NAAUWGEZETHEID, BRAAFHEID, EERLIJKHEID.

Het bezit van een naauwgezet geweten, hetwelk bij den geringsten misslag ons hart verontrust, is het onschatbare voorregt der braven. Hierdoor worden zij van de zonde teruggehouden, leeren het geweld der hartstogten en den sterken aandrang hunner zinnelijke neigingen, die hen bestormen, meer en meer overwinnen, en bevinden zich dus steeds in die gemoedsgesteldheid, waarin zij, met een gerust hart, aan den Regter der wereld rekenschap van hunne daden kunnen geven.

Toen een gedeelte van het Keizerlijk leger, in den zevenjarigen oorlog, tusschen *Pertenswalde* en *Pirma*, de winterkwartieren betrokken had, kwam de Veldheer VAN K. zich met zijn regement in een Saksisch dorp legeren, en gaf ook hier, zoo als gewoonlijk, aan zijne krijgsbenden de stiptste bevelen, om den inwoneren niet het geringste te ontvreemden. Na het einde van den oorlog, verliet hij *Saksen*, in de volle gerustheid van zijn hart, dat niemand, met zijnen wil, in dit Land eenig leed wedervaren was. Dan, in den jare 1774, werd een zijner bedienden

ziek, en, in weêrwil van alle aangewende zorg, door den dood weggerukt. Nog op zijn sterfbed, beschuldigde hem zijn geweten van eene slechte daad, waarover zich zijn hart zeer verontrustte. Hij had, namelijk, in den laatsten oorlog, zijns Meesters bevel overtreden, en den boer, bij wien hij in het voormelde dorp in kwartier was geweest, gedwongen, alles aan hem af te geven, terwijl hij hem bovendien veel door geweld had ontnomen. Beide, de bekentenis van den zieltogenden, en het ongelukkig lot des landmans, troffen het hart van den verdienstelijken Veldheer, die tegen zijnen bediende zeide, dat deze misdaad alleen door vergoeding van het geroofde konde worden goedgemaakt, en hij hem, ter gerustfelling van deszelfs geweten, niet alleen de snoode daad wilde vergeven, maar ook, daar deszelfs vermogen niet toereikte, zelf, uit zijne eigene beurs, den landman de schade zoude vergoeden. Daar nu in dezelfde landstreek verscheidene dorpen bijna van gelijken naam lagen, en de waardige Veldheer, door het lange verloop van tijd, den eigenlijken naam, zoowel van het dorp als van zijnen gewezenen huiswaard, vergeten had, nam hij de moeite, om, zoo veel zijn geheugen toeliet, eene teekening van het huis en de schuur te ontwerpen, en die aan eenen bekende in *Dresden* te zenden, met verzoek, om den bezitter van dit huis op te sporen, en hem zijn geleden verlies naauwkeurig te doen berekenen. Moeijelijk was het, om in dezen op het regte spoor te komen; doch eindelijk ontdekte men, inzonderheid door de medewerking van den Opperste van den Kreits, dat de inmiddels overledene landman door de geledene ramp geheel verarmd was, en zijne weduwe en kinderen genoodzaakt waren geworden, het dorp te verlaten, en elders hun onderhoud te zoeken. Aandoenlijk,

in-

inderdaad, was het tooneel, toen de uitmuntende Veldheer het naauwkeurig berekende verlies, in den jare 1776, door eenen zijner bekenden, in baar geld aan de verarmde overgeblevenen van den beroofden rijkelijk liet vergoeden, en hen daardoor weder in betere omftandigheden plaatfte. Zij zegenden hunnen grootmoedigen weldoener met dankbare tranen, en befchouwden dit onverwachte gunstbewijs als een gefchenk des Hemels.

In de onrustige tijden der Omwenteling trof eenen jongen Franschman, ADAM geheeten, het verfchrikkelijk lot, dat hij uit de armen zijner beminnenswaardige gade gerukt, van den eenen kerker naar den anderen gefleept, en eindelijk naar *Parijs*, in het *Palais de Luxembourg*, vóór hetwelk de *guillotine* was opgerigt, gebragt werd. Eens, omftreeks middernacht, voerde men hem beneden in de groote galerij, waar hij, helaas! reeds een groot aantal gevangenen bijeen vond. Hij plaatfte zich in eenen hoek, en bepeinsde met een bezorgd hart het vreesfelijk oogenblik, waarop zijne echtgenoote en kinderen, door de openlijke dagbladen, het berigt van zijne teregtftelling ontvangen zouden, toen hem iemand onverwacht zacht op den fchouder tikte. Hij keerde zich om, en zag een klein dik man, die hem naar zijnen naam vroeg. „ Ik heet ADAM" — zeide deze. „ Juist!" — hernam de andere — „ dan „ heb ik mij niet vergist. Gij zijt het, dien ik „ zoek, gij zijt een dwaas. Ga naar huis en flaap „ eens uit." — „ Ik ken u niet;" — antwoordde ADAM — „ maar uwe fcherts is even zoo ontijdig „ als wreed. Laat mij met rust!..." „ Neen,

 „ neen!"

„ neen!" — riep de kleine man, met den lach eener wanhopende ſtandvastigheid — „ weet, dat onze „ moorders niet u, maar mij aan de Godin hunner „ Vrijheid willen opofferen. Ook mijn naam is „ ADAM; en ik zoude een ſchurk moeten zijn, en „ niet waardig wezen, de vlag van onzen Koning „ zegepralend naar de beide *Indiën* overgevoerd te „ hebben, indien ik het behoud van mijn leven aan „ een misverſtand te danken hadde." — De ongelukkige, jonge man, in diep gepeins verzonken, had op de laatſte woorden des onbekenden ſlechts weinig acht gegeven. Ondertusſchen verſcheen de Commisſaris met de lijst der veroordeelden in de hand, en moesten zich de aanwezenden op eene rij plaatſen. Men las nu de namen op, en eindelijk hoorde men dien van ADAM. — „ Welke?" — vroeg de kleine man — „ er zijn hier twee, die zich zoo noe„ men." — „ De Scheepskapitein!" — was het antwoord. — „ Ziet gij nu wel!" — zeide deze tegen zijnen naamgenoot, terwijl hij hem terugduwde, vervolgende onmiddellijk hierop: „ Burger Commis„ ſaris! ik ben die ADAM. Beveel dan dezen, dat „ hij naar bed ga. De onnoozele hals had bijna de „ dwaasheid begaan, om zich in mijne plaats te „ laten guillotineren." Sprakeloos van blijdſchap en droefheid, omhelsde ADAM den edelen Scheepsvoogd, die twaalf uren na dit zeldzaam geval niet meer leefde.

In eene kleine ſtad van het Graafſchap *Rochester* ſtierf een rijk Geestelijke, die eene zeer voordeelige ſtandplaats gehad had. Naauwelijks was de man overleden, of een groot aantal perſonen vervoegden zich

bij

bij den Minister, en beproefden alle middelen, die men flechts bedenken konde, om dit ambt meester, en in des overledenen plaats gefteld te worden. Een arme Vicaris, die in zeker opzigt om niet, en, zoo als men het gewoonlijk noemt, om Gods wil, voor den geftorvenen, die zeer gierig was, de Godsdienftige verrigtingen in het kerfpel had waargenomen, was te befchroomd, om zich aan te melden, en ook inderdaad zoo arm, dat hij niet eens de behoorlijke kleederen had, om bij den Minister te kunnen verfchijnen. Toen het huisraad des overledenen verkocht werd, kocht de Vicaris, voor weinige Schellingen, eene groote houten kist, welke hij noodig had, en die hem toefcheen, van binnen zeer ruim te wezen. Ondertusfchen bevond hij het tegendeel, en vermoedende, dat er dus een dubbele bodem in zijn moest, ontdekte hij, na lang gezocht te hebben, eene verborgene fchuif, welke hem bij een geheim kistje bragt, hetwelk vijf honderd *Guinjes* (meer dan vijf duizend vijf honderd Gulden) bevatte. Welk een gezigt voor eenen man, die met een teeder door hem bemind talrijk huisgezin, in den letterlijken zin, onder de diepfte ellende zuchtte! Hoe gemakkelijk, ware het voor hem, zich deze fom heimelijk toe te eigenen, zonder dat iemand eenig regt had dezelve terug te vorderen! Sterk was zeker, in zijn geval, de verzoeking, welke hem echter nog fterker aan boord klampte, toen zijne beide kinderen in hetzelfde oogenblik bij hem kwamen, en, op den dringenden toon der fmeekende onfchuld, om eene boterham voor hun ontbijt verzochten. Dan de edele man bleef ftandvastig: hij omarmde hen onder het flaken van eenen diepen zucht, floeg de oogen ten hemel, nam haastig de pakjes met *Guinjes*, liep ijlings naar het pastorijhuis, overhandigde dezelve den erfgena-

 men

men van den overledenen Predikant, en verhaalde hun, in al deszelfs omſtandigheden, het geheele geval, waardoor hij er aan gekomen was. De laatſte, minder edelmoedig voorzeker, prezen koeltjes zijn gedrag, niettegenſtaande zij zijne bittere armoede kenden, en bedankten hem, waarop hij, tevreden met zich zelven, naar huis ging.

Ondertusſchen was deze trek van eerlijkheid, waarover de groote hoop, die weinig tot nadenken over zijne pligten geneigd of geſchikt is, billijkerwijze verbaasd ſtond, bij eenen zijner buren bekend geworden, en liep deze terſtond naar den Vicaris, dien hij aldus aanſprak: „ Zijt gij niet al te naauw„ gezet, mijn vriend? De Voorzienigheid geeft u „ een middel aan de hand, om u en de uwen uit „ den nood te redden, en gij maakt er geen gebruik „ van. Zijt gij niet man en vader?" — „ Ik ben „ mensch," — antwoordde de Vicaris — „ en ken „ mijne pligten; doch dit geld behoorde, zonder „ eenigen twijfel, den erfgenamen. Geloof mij, de „ nood der mijnen drukt mij zwaar op het hart; „ maar wat zouden Godsdienst en zedelijkheid be„ teekenen, indien zij, in zulke gevallen, als dit, „ niet alle andere neigingen konden onderdruk„ ken?" — „ De honger" — was het antwoord van zijnen buurman — „ is toch evenwel een ſcherp „ zwaard! Ik bewonder uwe eerlijkheid; maar ge„ loof mij, ik weet niet, of ik in uwe plaats wel „ zoo zoude gehandeld hebben." De Vicaris bragt zijnen vriend, met alle zachtmoedigheid, de pligten onder het oog, die men in ſoortgelijke gevallen moet betrachten, waarop deze, terwijl hij den man ten hoogſte bewonderde, hem in de volle overtuiging, dat men alzoo handelen moet, verliet.

De Vicaris de inwendige weltevredenheid, welke de

de bewustheid, dat wij voor de zaak der deugd eene moeijelijke opoffering gedaan hebben, altoos met zich brengt, aldus in stilte genietende, werd op zekeren dag bij den Minister ontboden. De arme man ontstelde op het hooren dezer boodschap. „ Bij den „ Minister!" — riep hij — „ wat kan die mij toch „ te zeggen hebben?" — De afstand tusschen hem en Mylord was in zijn oog zoo onafmetelijk groot, dat hij met angst aan deszelfs tegenwoordigheid dacht. Hij gehoorzaamde nogtans, en werd door den Staatsdienaar, juist terwijl deze een talrijk en aanzienlijk gezelschap bij zich had, ontvangen. „ Gij „ zijt het, Mijnheer!" — zoo sprak de Minister — „ die de vijf honderd *Guinjes* gevonden, en, in „ plaats van die te behouden, aan de erfgenamen „ van den overledenen Predikant teruggegeven „ hebt? — Men brenge dezen Heer naar de plaats „ zijner bestemming." De Geestelijke, in de uiterste verlegenheid niet wetende, wat hij antwoorden zoude, volgde stilzwijgend degenen, die hem naar eene koets geleidden, en hem regelregt naar zijn kerspel bragten. Op den weg derwaarts zweefden hem allerlei denkbeelden voor den geest. Toen zij aan de pastorij kwamen, en aldaar afstapten, zeide hij: „ Mijneheeren! dit is mijne woning niet!" — „ Thans is zij de uwe" — antwoordde een zijner leidslieden. — „ Mylord heeft u hier tot Predikant „ aangesteld, en verlangt niets meer van u, dan dat „ gij uwe edele gevoelens zult blijven behouden, en „ zal het zich dan steeds tot eene eer rekenen, zich „ uwen vriend te noemen: dus waren de eigene „ woorden van Mylord."

Het zoude te vergeefs zijn, hier de blijde verrukking te willen schetsen, waarin de Vicaris, die naauwelijks geloofde hetgene met hem gebeurde,

 zich

zich thans bevond, naardien zich dezelve beter laat gevoelen dan beschrijven. Intusschen werd hem zijne aanstelling overhandigd, en ging hij, zoodra hij eenigermate bedaard was, met zijne vrouw en kinderen, benevens zijn oude vader, dien hij van zijne armoede nog onderhouden had, naar *Londen*, wierp zich voor de voeten van den Minister, en borst, onder het storten van tranen, aldus uit: „ Mylord! „ liefderijke Mylord! hier ziet gij uw werk! Gij „ hebt ons allen der diepste armoede ontrukt; ont„ vang onze erkentenis!" De Minister beurde hem op, en omhelsde hem als zijnen broeder. „ Mijn „ vriend!" — sprak hij — „ ik moet u danken. „ Uwe edele daad heeft mijn hart een zalig genoe„ gen verschaft. Om u te beloonen, wenschte ik „ wel iets dergelijks te kunnen verrigten. Mijnehee„ ren!" — zich tot de omstanders wendende — „ *zoo verzoekt, en zoo ontvangt men van mij*; doch „ ik herinner mij hierbij, mijn lieve Predikant! dat „ de erfgenamen, aan welke gij het geld hebt terug„ gegeven, zich bij mij hebben vervoegd, om u te „ verzoeken, hetzelve als een gering bewijs hunner „ hoogachting aan te nemen." Intusschen kwam iemand met het geld, en overhandigde het den Geestelijke, die geene woorden meer konde vinden, om zijne dankbaarheid uit te drukken. Het geheele gezelschap, diep door dit tooneel getroffen, gevoelde den krachtigen invloed der deugd op 's menschen hart. De Predikant ging nu van den Minister regtstreeks naar de erfgenamen zijns voorgangers, en begon reeds zijne dankbetuigingen uit te boezemen, toen zij hem rondborstig verklaarden, dat hij hun voor niets te danken had, naardien zij aan deze daad geen het minste deel hadden. De Geestelijke, nu ontdekkende, dat dit geschenk eene nieuwe weldaad

van

van den Staatsdienaar was, welke hij hem op eene zoo kiesche wijze had bewezen, konde zijne aandoeningen alleen door dankbare tranen te kennen geven. Hij bouwde in zijn kerspel eene soort van tempel, en rigtte aldaar het standbeeld van den Minister op, met het bijschrift: *Naast God, Mylord!*

In eene Russische kreitsstad, *Oranjeboom* genoemd, woonde, nog niet lang geleden, eene vrouw van negentig jaren, in het *Holsteinsche* geboren. Een klein huisje was haar geheele eigendom, en hare kostwinning hing alleen af van de vertering van die schippers, welke, om op het vaste land eenen gunstigen wind af te wachten, bij haar hunnen intrek namen. Op zekeren tijd, toen verscheidene Hollandsche schippers des avonds bij haar gegeten hadden, vond zij, bij het opruimen van het vertrek, eenen verzegelden zak met geld onder de tafel. Hare verbazing over dezen onverwachten vond was zeer groot; doch tevens viel zij aanstonds op het denkbeeld, dat een van het zoo straks vertrokkene gezelschap den zak moest vergeten hebben. Daar de schippers echter, met eenen gunstigen wind, reeds in zee gestoken waren, was het niet waarschijnlijk, dat hare gasten zoo spoedig zouden terugkeeren, zoodat de goede vrouw besloot, het geld in hare kast te sluiten, met het vaste voornemen evenwel, om hetzelve slechts zoo lang te bewaren, totdat zich deszelfs eigenaar zoude aanmelden. Gedurende zeven jaar had zij het geld reeds op het zorgvuldigste bewaard, zonder dat zich iemand had opgedaan, en zonder dat zij, hoezeer dikwijls door den nood gedrongen, zich had laten verleiden, om de handen

aan hetzelve te ſtaan. Hare eerlijkheid zegepraalde over elke verzoeking, welke haar aan boord klampte, zoo dikwijls zij gebrek leed.

Na verloop van opgemelden tijd herbergde zij wederom eenige ſchippers. Drie van hen waren Engelſchen, die aan den vierden, een' Hollander, vroegen, of hij wel meer in *Oranjeboom* geweest was. „ Zou ik niet!" — was het antwoord van dezen — „ ik ken dit ellendig nest maar al te wel. Het „ heeft mij eens zeven honderd Roebels gekost." — „ Hoe zoo?" — hernam een der anderen — „ Ik „ heb voor eenige jaren," — zeide de Hollander — „ terwijl ik beſchonken was, in deze herberg eenen „ zak met zilvergeld laten liggen." — „ Was de „ zak verzegeld?" — vroeg de oude vrouw, die in eenen hoek van het vertrek zat, en door dit geſprek opmerkzaam was geworden. „ Ja, zeker!" — antwoordde de ſchipper — „ ik draag het *cachet* nog „ bij mij, waarmede ik denzelven verzegeld heb." — De vrouw, dit zegel aanſtonds voor hetzelfde herkennende, als op den zak ſtond, vervolgde: „ Welnu, „ dan zoudt gij het verlorene nog wel eens kunnen „ wedervinden." — „ Ja wel, wedervinden, moedertje!" — zeide de Hollander — „ dan moest „ ik zoo oud niet geworden zijn, wanneer ik hierop „ zoude willen hopen. Neen, zoo veel eerlijkheid is „ er onder de menſchen niet meer. Bedenk eens, „ dat het reeds zeven jaar geleden is, en ik in al „ dien tijd van mijn verloren geld niets vernomen „ heb. Ik wenschte wel, dat de zak ik weet niet „ waar ware, want dit geval heeft mij waarachtig „ het hoofd geheel op hol gebragt. — Nog een glas „ punch, moedertje!" — Terwijl de vier ſchippers bezig waren de herinnering dier verdrietige gebeurtenis door dezen geestrijken drank te verzetten, was de

de oude vrouw ſtil uit het vertrek gegaan, en kwam nu met den zak met geld terug, en zeide, terwijl zij denzelven op tafel legde: „ Ziet gij nu wel, dat „ de eerlijkheid toch nog zoo zeldzaam niet is, als „ gij u verbeelddet?"

HENRIETTE GOTTHARD, geboren MOHR, weduwe van den Commercie-Raad van dien naam, voor weinige jaren te *Bacharach*, aan den *Rijn*, overleden, gaf een uitſtekend voorbeeld van braafheid en eerlijkheid. Haar man had, namelijk, eenige ſchulden nagelaten, welke door het Geregt bij zijnen dood aanmerkelijk vergroot werden. Verſcheidene Pleitbezorgers kwamen diensvolgens, onmiddellijk na zijn overlijden, bij de weduwe, en gaven haar den raad, ten einde zich uit alle verlegenheid te redden, dat zij haar aangebragt goed, zoo als zij met alle regt doen konde, zoude opeiſchen, zich tevens aanbiedende, om de zaak daarhenen te brengen, dat zij, behalve eenen enkelen post, waarvoor zij als vrouw mede geregtelijk geteekend had, verder geenen penning van de ſchulden haars echtgenoots zoude behoeven te betalen. „ Indien ik hierin bewilligde," — zeide de brave vrouw — „ dan zou ik toonen, mijnen man „ niet bemind te hebben; en ik zou geene Christin „ wezen, wanneer ik, zelfs in de vooronderſtelling, „ dat het naar regten geoorloofd en gebruikelijk wa„ re, eenen ſtuiver onder mij behield, waaraan een „ traan zoude kleven. Al zou het ook mijn geheele „ vermogen kosten, wil ik echter al de ſchulden „ van mijn' man, zoowel hoofdſom als renten, tot „ den laatſten penning toe betalen." — En dit zeide deze regtſchapene vrouw niet ſlechts, maar deed het ook inderdaad.

Een

Een Koopman te *Stuttgard* ontving eens met den post een' zak met eenige honderd Guldens, benevens eenen ongeteekenden brief, nagenoeg van dezen inhoud: „ Verſcheidene jaren geleden ben ik uw „ bediende geweest. Door jeugdige ligtzinnigheid „ aan den eenen, en nooddrang aan den anderen „ kant, liet ik mij verleiden, om u van tijd tot tijd „ omtrent vier honderd Gulden te ontvreemden. „ Mijn pligt gebiedt mij, u dit geld, met de daarop „ verloopene renten, terug te geven. Thans daartoe „ in ſtaat zijnde, zend ik u hetzelve hiernevens. „ Wees zoo goed, mij in een der Frankforter dag- „ bladen deszelfs ontvang met weinige woorden te „ berigten."

Een oude Zilverſmid, in *Weenen*, was tot zulk eene diepe armoede vervallen, dat hij, om niet van honger om te komen, geheel uit het Armen - Inſtituut moest onderhouden worden. In dezen toeſtand ontving hij, in den jare 1785, geheel onverwacht, voldoening eener oude ſchuld, die hij reeds voorlang had doorgehaald, waardoor zijne omſtandigheden merkelijk verbeterd werden. Erkentelijk voor de weldaden, die hij tot dusverre had genoten, ging hij aanſtonds naar den Ambtsbeſtuurder, en zeide: „ Ik kan in het vervolg geen' onderſtand meer aan- „ nemen. Ik heb, door het beſtuur der Voorzienig- „ heid, de voldoening eener ſchuld ontvangen, welke „ ik voorlang verloren rekende, en die mij in ſtaat „ ſtelt, om mijne weinige nog overige dagen, als „ een eerlijk man, onbezorgd door te brengen. Ik heb „ nu reeds zoo veel onderhoud uit de armenkas ontvan-

„ gen,

„ gen, en wenschte wel, dat in het vervolg een an-
„ der behoeftige deze weldaad mogte genieten. Ik
„ verzoek u derhalve, Mijnheer! (hem eenen zak
„ met geld overhandigende) om dit ter onderfteuning
„ van eenen of anderen armen, die het meer be-
„ noodigd heeft, dan ik voor het tegenwoordige,
„ aan te nemen. Indien mijn leven kort mogt zijn,
„ zal ook het overfchot van mijn vermogen aan het
„ weldadig Inftituut ten deele vallen. Intusfchen
„ bedank ik u, en alle goedhartige menfchen, voor
„ den onderftand, mij in mijnen hoogen ouderdom
„ verleend. God vergelde rijkelijk dit werk der
„ liefde!" Zou deze man zijne ontvangene fchuldvor-
dering niet hebben kunnen verzwijgen, en boven-
dien de onderftandgelden naar zich nemen? — Ja!
dit had hij kunnen doen, wanneer hij geen gewe-
ten, geene eerlijkheid, of menfchenliefde, bezeten
had. Dan, zijn hart was geheel anders gefteld.
„ God denkt aan u," — zoo redeneerde hij bij zich
zelven — „ denk nu ook aan Hem, en wees wel-
„ dadig en eerlijk. Neem anderen meer behoeftigen
„ het brood niet uit den mond; het ontvangen van
„ aalmoezen betaamt u niet meer, want dezelve be-
„ hooren alleen aan de armen." — Neemt een voor-
beeld, behoeftige natuurgenooten! aan dezen edelen
grijsaard, wanneer gij in het geval komt, dat gij de
liefdegiften van anderen kunt ontberen. Ook u
geeft de Voorzienigheid welligt eens uitkomst, en,
in dit geval, de onderfteuning uwer medemenfchen
langer te blijven genieten, zoude misdadig, en een
diefftal aan uwen meer behoeftigen broeder wezen.

In Hooimaand 1797 verloor een Koopman, uit
Zuid-Pruisfen, op de jaarmarkt te *Frankfort aan de*
Oder,

Oder, een' zak met geld, en liep in de grootste ontsteltenis naar den winkel van den Heer EMANUËL MAGNUS, uit *Berlijn*, bij wien hij kort te voren eenige goederen had opgekocht, met de vraag, of hij denzelven ook bij hem had laten liggen. „ Neen!" — was het antwoord — „ maar iemand uit onze buurt „ heeft zoo straks doen bekend maken, dat hij een' „ zak met geld gevonden heeft, en dien aan den „ regten eigenaar, op behoorlijk bewijs van deszelfs „ regt, wil teruggeven." Deze man, zijnde een stokoude Jood uit *Zuid-Pruissen*, met eenen grijzen baard, en van een achtbaar voorkomen, werd nu aanstonds geroepen, en bragt het geld mede, waarop de eigenaar, ter staving van zijn goed regt op hetzelve, verklaarde, dat men in den zak honderd stuks Dukaten en één' *Max. d'or* vinden zoude. De eerlijke vinder, dit dadelijk onderzoekende, bevond, dat 's mans verklaring volkomen met de waarheid overeenkomstig was, en overhandigde met blijdschap aan den wettigen eigenaar het gevonden geld; doch weigerde volstrekt alles, wat deze hem ter belooning aanbood, alzoo hij van oordeel was, niets meer dan zijnen pligt gedaan te hebben. Deze belangeloosheid van den ouden Israëliet verdient zoo-veel te meer onzen lof, vermits zijn kleine handel hem slechts een zeer sober bestaan opleverde.

GULIELMUS CODDÆUS, anders WILLEM VAN DER KODDE genaamd, een der zeven zonen van JAKOB VAN DER KODDE, een' landman te *Warmond* of *Rijnsburg*, werd, in den jare 1575, te *Leyden* geboren, welke stad zijn vader, die het beleg van dezelve voorzag, veiligheidshalve verlaten had. Eenen

nen gunstigen aanleg voor de wetenschappen bezittende, bragt WILLEM het zoo ver, dat hij op zijn zes en twintigste jaar tot Hoogleeraar in de Oostersche Talen te *Leyden* beroepen, doch, in den jare 1619, toen hij de besluiten der Synode te *Dordrecht* weigerde te teekenen, eerst in zijnen post geschorst, en daarna afgezet werd. 's Mans eerlijk hart blijkt uit de volgende betuiging, die hij daaromtrent eenen anderen kenbaar maakte: „ Ik zoude mij wel naar den „ tijd kunnen schikken, en den vleijer spelen, om „ der Overheid en den Prins te behagen, en in mij„ nen post te blijven; maar zoo ik morgen stierf, „ welke rekenschap zou ik geven?" — Zijne vroege geleerdheid en uitgebreide kundigheden zijn door de beminnaars der Oostersche Talen steeds bewonderd geworden.

IX.

GETROUWHEID IN HET HOUDEN VAN BELOFTEN.

De Landgraaf LODEWIJK van *Thuringen* bevond zich eens, met zijnen Hofstoet, op de jaarmarkt te *Eisenach*. Hij bezigtigde verscheidene welvoorziene winkels, en zag ook eenen behoeftigen kramer, wiens geheele koopmanschap in eenen geringen voorraad van naalden, spelden, lepels, mesfen, scharen en dergelijke bestond. De Landgraaf, zich met hem in een gesprek inlatende, vroeg hem, onder anderen, of hij van zijnen handel wel bestaan konde, en hoe veel al

zij-

zijne koopmanschappen waardig waren. „ Ach! Ge„ nadige Heer!” — antwoordde de kramer — „ als ik maar overal veilig van de eene markt naar „ de andere komen konde, en voor geene roovers te „ duchten had, dan zou ik van mijnen handel kun„ nen leven,” begrootende tevens de geheele waarde van zijne koopgoederen op vier of vijf Gulden. — „ Wel!” — hernam de Landgraaf — „ ik wil u „ eenen vrijgeleidebrief door mijn Land, en dat van „ mijne vrienden, bezorgen; zijt gij daarmede tevre„ den?” De kramer nam dit aanbod met alle blijken van erkentenis aan, en de Vorst gaf aanstonds bevel, om den vrijgeleidebrief uit te vaardigen. „ Maar,” — vervolgde de Landgraaf — „ uwe „ kraam is te klein: gij moet trachten die te ver„ grooten; ik zal winst en verlies met u deelen.” Men begrijpt zeer wel, dat de kramer hier niet tegen had. Hij nam dadelijk genoegen in den voorslag, en LODEWIJK legde aanstonds eene gelijke som in den handel, als de koopmanschappen bedroegen; waartegen de kramer beloofde, dat hij de jaarlijksche winst eerlijk met den Landgraaf zoude deelen.

Van den geleidebrief des laatsten voorzien, ging onze kramer veilig het Land door. Hij zag zijne nering van dag tot dag toenemen, en kwam gewoonlijk tegen het einde van het jaar op het slot van den Landgraaf, om hem allerlei waren, als winst van zijnen handel, aan te bieden, zoodat hij zich spoedig in staat zag, eenen ezel te koopen, en zijnen handel uit te breiden. In plaats dat hij nu, gelijk voorheen, zijne waren in de rijkssteden bij de kooplieden kocht, trok hij met zijn lastdier naar *Venetië*, in dien tijd het algemeene magazijn van koopwaren voor *Duitschland*. Hier kocht hij specerijen en an-

de-

deſe koopmansgoederen uit de eerſte hand, waardoor zijne winſten, bij het toenemen van zijnen handel, van dag tot dag vermeerderden.

Op zekeren tijd van *Venetië* terugkeerende, trok hij door *Frankenland* naar *Thuringen*, met eene kraam bij zich, die uit allerlei kostbaarheden beſtond; hier ontmoette hij verſcheidene liefhebbers, die zonder geld wilden koopen. Eenige Frankiſche Ridders, in dien tijd van den roof levende, wachtten den koopman, bij zijn vertrek van *Wurtzburg*, op, overvielen hem op den weg, en beroofden hem, ondanks zijnen vrijgeleidebrief, van zijnen ezel en al zijne koopwaren. De koopman ſnelde nu naar zijnen kompagnon, den Landgraaf, op den *Wartburg*, en verhaalde hem zijn ongeluk. Deze ried hem, goeden moed te houden, liet aanſtonds zijne Ridders en vasſalen opzitten, en trok door *Frankenland*. Hier overviel hij de roovers, verwoestte hunne bezittingen, en gaf den Bisſchop van *Wurtzburg*, toen deze hem naar de reden van deze vijandelijkheid vroeg, eenvoudig ten antwoord: „ Ik zoek mijnen ezel.” De Kerkvoogd kwam nu tusſchenbeide, en de roovers werden genoodzaakt, den buit terug te geven. De Landgraaf, thans voldaan zijnde, trok weder naar huis, overhandigde het geroofde aan zijnen kompagnon, en de handel werd tot beider genoegen, en met het beste gevolg, wederom voortgezet.

Een jonge boer, in *Frankrijk*, die ten oogmerk had, zich in het huwelijk te begeven, ontving bevel, om als rekruut naar het regement te gaan. Hierover mismoedig, keerde hij zich tot den Graaf VAN MITRI, Kapitein van het regement Gardes van *Lotharingen*, met verzoek om hem

onder zijne kompagnie te plaatſen, onder voorwaarde, van ſlechts één jaar onder dezelve te dienen. De kompagniën, destijds nog voor rekening van de Kapiteinen zijnde, bewilligde de Graaf in het voorſtel. Zoodra de tijd verſtreken was, herinnerde de jongman denzelven zijne beloſte, en de Kapitein, niet ongenegen om zijn woord te houden, ging dadelijk naar den Overſte, ten einde het ſchriftelijk ontſlag te laten teekenen. Dan deze weigerde zulks, omdat hij den jongeling als eenen zijner beste ſoldaten kende, en hem dus ongaarne ontſlaan wilde. In de uiterſte wanhoop over deze weigering, was de laatſte op het punt om weg te loopen, toen de Graaf den Overſte, in tegenwoordigheid van het geheele regement, het volgende verklaarde: „ Heer „ Overſte! ik heb dezen jongman zijn ontſlag beloofd, en eenen Edelman moet zijn woord altoos „ heilig zijn. Ik leg bij dezen mijnen post als „ Hoofdman neder, en neem, in zijne plaats, den „ ſnaphaan op ſchouder.” De Overſte, door dit edel en manmoedig gedrag des Graven getroffen, gaf den ſoldaat zijn ontſlag, die hierop aanſtonds met blijdſchap naar huis keerde, ten einde zijn voorgenomen huwelijk te voltrekken.

X.

OPREGTHEID, OPENHARTIGHEID, VRIJMOEDIGHEID.

Een Koopman in *Hamburg* was, door ongelukken in zijnen handel, zoo ver ten achteren geraakt, dat hij eindelijk, in den jare 1785, moest ophouden met betalen. Nog voordat dit geval bekend werd, kwam een jong, vermogend Koopman deszelfs dochter ten huwelijk vragen; doch het meisje floeg zijn aanzoek af door deze opregte en openhartige verklaring: „ Mijnheer! gij houdt mij mogelijk voor de dochter „ van een rijk man; maar ik moet u openhartig be- „ tuigen, dat ik binnen weinige dagen armer zal „ zijn, dan de dochter van den behoeftigften dagloo- „ ner." Deze rondborftige verklaring trof het hart des jongen Koopmans dermate, dat hij haar verzekerde, niet haar vermogen, maar alleen haren perfoon te begeeren; doch het meisje verzocht hem geduld te oefenen, totdat het ongeluk haars vaders volkomen bekend zoude zijn, er op eenen bevalligen toon bijvoegende: „ Tot zoo lang zal ik uwen voor- „ flag in overweging nemen, en wanneer gij dan „ geen berouw hebt, zal ik u mijne hand fchenken." Hare moeder, die bij dit tooneel tegenwoordig was, konde hare tranen niet wederhouden, hetwelk hare gevoelige, brave dochter zoo geweldig trof, dat zij haar aldus aanfprak: „ Ween niet, beste moeder! „ ik zal al mijne fieraden afleggen, en voor u zor- „ gen; mijne handen zijn gefchikt voor den arbeid,

 „ en

„ en ik ben jong en ſterk genoeg, om voor uw en „ mijn onderhoud te kunnen zorgen." De edelmoedige minnaar bleef bij zijn voornemen, en huwde dit brave meisje, hetwelk hem eenen bruidſchat — te weten, onſchuld, vlijt en ſpaarzaamheid — aanbragt, die al het goud der wereld in waarde verre overtreft.

Vrijmoedigheid is dan alleen eene deugd, wanneer zij, door een levendig gevoel voor het goede en de waarheid gedreven, zich in geſprekken of daden vertoont, en zich binnen hare heilzame palen houdt; doch is daarentegen lakenswaardig, zoodra zij die te buiten treedt, gelijk zij zich dan ook de nadeelige gevolgen te wijten heeft, welke onvoorzigtige geſprekken of gezegden naar zich ſlepen.

De laatstoverledene Hertog ERNST van *Sakſen-Gotha*, een uitmuntend Vorst, ontving een merkwaardig bewijs van het vrijmoedig karakter eens beroemden Franſchen Wijsgeers. Hem meermalen, onder den naam van eenen reizenden Zwitſer, bezocht hebbende, vond deze Geleerde den jongen Prins zoo beſchaafd en verſtandig, dat hij eens tegen hem zeide: „ Jongeling! keer onverwijld naar uw Vader„ land terug, want gij loopt gevaar om hier bedor„ ven te worden;" terwijl hij hem, zoo dikwijls hij hem ontmoette, op den ſchouder ſloeg, met deze woorden: „ Gij zijt nog in *Parijs;* het zoude van u „ te bejammeren wezen!" Eenigen tijd daarna werd de Erfprins van *Sakſen* in een gezelſchap aangediend, alwaar genoemde Wijsgeer zich bevond. Hij herkende in den Prins aanſtonds den jongen Zwitſer. Eenigermate verlegen over zijne vorige vrijmoedigheid, verontſchuldigde hij zich deswege bij den

Prins,

Prins, die hem daarop dit antwoord gaf: „ De lof„ ſpraak, welke gij mij gegeven hebt, is de vleijendſte, die mij ooit te beurt viel, zonder die uit den „ mond van eenen vleijer te hooren.”

XI.

EDEL VERTROUWEN.

Vertrouwen legt den grondſlag tot edelmoedigheid. — Na de geduchte nederlaag van den ongelukkigen Prins, KAREL EDUARD, zoon van den erfgenaam der kroon van *Engeland*, welke hij bij *Culloden* leed, en waarbij zijn geheel klein leger verſtrooid werd, doolde hij, voortvlugtig, en van elk verlaten, in het ſlechte gewaad eens daglooners, zijn Vaderland rond. Men had zijn hoofd op eenen duren prijs geſteld, en een ieder, die hem onder zijn dak nam, of wilde beſchermen, had de zwaarſte ſtraf te duchten. In den aanvang werd hij door twee getrouwe deelgenooten in zijn ongeluk vergezeld; doch daar deze, onſchuldig, een en andermaal de aanleidende oorzaken zijner herkenning geweest waren, verzocht hij hun op het dringendst, hem alleen aan zijn droevig lot over te laten. Zij verlieten dan met een beklemd hart hunnen Meester, die nu in de geheele wijde wereld, van een' ieder verlaten, zonder eenig openlijk vriend, rondzworf.

Intusſchen was EDUARD in de ſchool des tegenſpoeds opgewiegd, en had zijn hart eene ſtandvastigheid verkregen, welke wij alleen door de rampen

 de-

dezes levens kunnen leeren. — Hongerig en afgemat, kwam hij, na tien mijlen te voet te hebben afgelegd, op het ſlot eens Edelmans, van wien hij wist, dat dezelve niet tot de Koninklijke partij behoorde, doch die een eerlijk en braaf man was, en zeide, terwijl hij het vertrek binnentrad: „De zoon „ uws Konings bid u om een ſtuk brood, om kleederen, en voor dezen nacht om huisvesting. Ik „ weet, gij zijt een vijand van mijn Huis, maar ik „ vertrouw van uwe braafheid en deugd, dat gij van „ mijne openhartigheid en mijnen rampſpoed geen „ misbruik zult maken. Neem de lompen, die mij „ thans bedekken. De menſchelijke zaken wisſelen „ dikwijls ſpoedig en op het zonderlingst af. Mogelijk kunt gij ze nog eens in het paleis der Koningen van *Groot-Brittanje* vertoonen."

De Edelman was ſterk aangedaan, ontving den Prins met opene armen, bewees hem in alle opzigten den meest mogelijken bijſtand, herbergde hem verſcheidene dagen, en bewaarde over alles een diep ſtilzwijgen. Eenigen tijd daarna, echter, beſchuldigd, dat hij Prins EDUARD in zijn huis geborgen had, werd hij deswege voor den Regter geroepen. De Edelman verſcheen, en zeide, met eene kalmte en ſtandvastigheid, welke ons alleen de bewustheid van wel gehandeld te hebben kan verſchaffen: „Vergunt mij, eerwaardige mannen! dat ik „ u eene vraag doe, alvorens ik door u ondervraagd „ worde. Wie van u zoude den voortvlugtigen zoon „ van den Pretendent der kroon, wanneer hij zich „ met een open, vereerend vertrouwen in uwe armen geworpen had, verraden en overgeleverd hebben?" — De Regters zwegen alle op deze vraag, en ſpraken den aangeklaagden, zonder verder onderzoek, vrij.

De

De Portugefche Onderkoning van *Indiën*, NAGNO DA CUNHA, verkreeg, in den jare 1536, van BADUR de vrijheid, om te *Diu* eene vesting aan te leggen. De vriendfchap echter, welke de Sultan hierdoor den Portugezen bewees, was van korten duur; want hij werd weldra overtuigd, dat hij eene groote onvoorzigtigheid en eenen belangrijken ftaatkundigen misflag begaan had, en nam derhalve het befluit, om zich niet alleen van de vesting, maar ook van den perfoon des Onderkonings meester te maken. De Portugezen, van zijn voornemen onderrigt, befloten, om hem met vertrouwen te gemoet te gaan. MANUËL VAN SOSA, Bevelhebber der genoemde vesting, werd bij Sultan BADUR geroepen, en begaf zich, fchoon hij zeker wist, dat hij vermoord zoude worden, flechts door eenen enkelen Edelknaap vergezeld, nogtans te beftemder tijd naar het verblijf des Sultans, die door deze edele onverfchrokkenheid van den Portugees zoo zeer getroffen werd, dat hij, in plaats van den Heer VAN SOSA te vermoorden, op het enkele denkbeeld hiervan verfchrikte, en hem met aanzienlijke gefchenken weder liet vertrekken. De Sultan, om te toonen, dat hij niet minder onverfchrokken dan zijn vijand was, verfcheen, flechts door vier perfonen van zijn gevolg vergezeld, des nachts voor de vesting, en verzocht om binnengelaten te worden. De bezetting, uit 900 man beftaande, kwam onder de wapenen, en de Sultan werd met fakkels ingehaald, en, overeenkomftig zijn verlangen, binnen de vesting geleid. Nu was de Heer VAN SOSA in hetzelfde geval, waarin zich BADUR weinig tijds te voren bevonden had. Ook hij bewonderde den moed zijns heimelijken vijands, en be-

beroofde hem even zoo weinig van zijne vrijheid als van zijn leven.

De landman VELTEN, in een dorp van het Kanton *Schweitz* woonachtig, kwam eens tegen den avond bij eenen boer, KASPER geheeten, die op zijnen akker arbeidde, en zeide: „Buurman! thans is de „hooitijd daar, en gij weet, dat wij geschil over „een stuk weiland hebben. Ik heb de Regters laten „bijeenroepen, dewijl wij beide niet geleerd genoeg „zijn, om te beslissen, wie van ons gelijk heeft. „Verschijn dus morgen met mij voor het Geregt." — „Gij ziet, buurman!" — gaf KASPER ten antwoord — „dat ik mijn gras gemaaid heb, en mor„gen moet ik, omdat het thans zoo sterk droogt, „het hooi op hoopen zetten, ik kan dus onmogelijk „medegaan." — „En ik" — hernam VELTEN — „kan de Regters niet afzeggen, omdat zij dien dag „gekozen hebben; ook kan het hooi niet vervoerd „worden, voordat wij weten, wien het land toe„komt." — KASPER bedacht zich eenige oogenblikken, en zeide toen: „Weet gij, wat wij doen „moesten: ga morgen naar *Schweitz*, en leg aan „de Regters uwe en mijne gronden open; dan is „het immers niet noodig, dat ik er tegenwoordig „ben?" — „Wanneer gij vertrouwen in mij stelt," — gaf VELTEN ten antwoord — „dan kunt gij er „staat op maken, dat ik voor uw regt even sterk zal „spreken als voor het mijne." — Onze landman ging nu den volgenden dag naar *Schweitz*, droeg zijne gronden en die zijner partij, zoo goed mogelijk, voor, en bragt 's avonds aan KASPER dit berigt; „Het weiland behoort u, het is u door het

„Ge-

„ Geregt toegewezen. Ik wensch er u geluk mede,
„ en verheug mij, dat dit gefchil daardoor tusfchen
„ ons uit de wereld is.”

Een Rusfisch foldaat, die in den zevenjarigen oorlog krijgsgevangen geraakte, zag zich genoodzaakt, onder de Pruisfifche legerbenden dienst te nemen. Zijne foldij, welke voor vijf dagen moest toereiken, was, inzonderheid bij de toenmalige duurte der levensmiddelen, naauwelijks voor twee genoegzaam; terwijl er, uit hoofde van het aantal, zoo van krijgsgevangenen, als Pruisfifche foldaten, niet altijd gelegenheid was, om met werken iets te verdienen. Op zekeren tijd, toen hij, in twee dagen, noch iets gegeten, noch iets verdiend had, wandelde hij droefgeestig door de ftad, waar hij in bezetting lag, om te zien, of hij ook eenig werk konde opdoen, of eenig weldadig mensch aantreffen. Hij liep eene lange ftraat door, en befchouwde met oplettendheid allen, die voor hunne deur ftonden; doch meende in geen gelaat eenig ander antwoord dan: *Ga voorbij!* op zijne bede te ontdekken. Eerst aan het einde der ftraat zag hij eene burgervrouw voor haar huis ftaan, welker gelaatstrekken hem toefchenen menschlievendheid te kenmerken. Hij naderde haar met al de nederigheid en fchroomvalligheid eens ongelukkigen, die om bijftand fmeekt; terwijl de vrouw, op het eerfte gezigt reeds tot medelijden bewogen, in huis ging, en hem wenkte, haar te volgen. Hij deed zulks, en poogde haar in gebrekkig Duitsch, door behulp van teekenen en gebaren, te doen verftaan, dat hij al federt twee dagen niets gegeten had, en om eenen halven Daalder verzocht, dien hij, daar hij binnen weinige dagen op werk hoopte, binnen

den tijd van eene week, als een eerlijk man, zoude teruggeven. De vrouw begreep hem aanftonds; en wie verftaat de taal der ellende niet, offchoon zij ook door geene verftaanbare woorden worde uitgedrukt! — Zij plaatfte, zonder zich met eenige voorafgaande bedenkingen, dat de man een vreemdeling was, of hij hare hulp verdiende of niet, enz., op te houden, eenvoudig in zijnen toeftand, en gevoelde aan haar eigen hart, hoe aangenaam haar de bijftand van anderen zoude wezen. Alleen willende weldoen, zonder iets weder te hopen, gaf zij hem van haar gering vermogen aan geld den halven Daalder, en genoot daarvoor bij voorraad de welmeenende dankbetuigingen van den ongelukkigen geredden, van wien zij zich naauwelijks konde losrukken. Op den achtften dag, reeds des voormiddags, kwam de foldaat met het geld terug. Wel is waar, hij gaf haar te kennen, dat hij op nieuws honger leed, en niets meer, dan deze weinige ftuivers bezat. „ Doch" — voegde hij er bij — „ een eer-„ lijk man moet zijn woord houden; maar wilt gij „ mij de helft nog voor acht dagen leenen, zoo zult „ gij mij andermaal eene groote weldaad bewij-„ zen." — De edelaardige vrouw, verheugd, dat zij eenen zoo eerlijken man in zijne armoede geholpen had, fchonk hem het geld, waarop de foldaat voor hare voeten nederviel, en dezelve met dankbare tranen befproeide.

Toen ISRAËL JACOBS nog flechts een gering vermogen bezat, en echter zijnen pas begonnen' lederhandel gaarne wilde uitbreiden, had hij daartoe de vereischte aanbevelingen en het goed vertrouwen van anderen noodig, en hij was gelukkig genoeg, om bei-

beide te verwerven. *Wie zijnen vader en moeder eert, hen liefheeft en hun dankbaar is* — zoo dacht men — *die moet ook wel een braaf en eerlijk man zijn;* en men had geen ongelijk. Verfcheidene Leertouwers vertrouwden hem aanzienlijke fommen, zonder dat het hun ooit berouwde. Inzonderheid fchonk de Ledcrbereider GRABAN, in *Hamburg*, hem een onbepaald vertrouwen, want ISRAËL betaalde alles, wat hij bij hem kocht, op den juisten dag, waarop men onderling was overeengekomen. Zoodra echter zijn vermogen, van tijd tot tijd, aanmerkelijk was toegenomen, betaalde hij alles in gereed geld, en genoot daardoor nog grootere voordeelen, doch vergat nimmer de onderfteuning, welke hij, in het begin van zijnen handel, van anderen ontvangen had. „ Men heeft mij geborgd," — was hij gewoon te zeggen — „ en nu moet ik het ook anderen doen; „ want, daar ik het hun, die mij geholpen hebben, „ niet in hunnen eigen' perfoon weder kan vergelden, zoo is mijne fchuld op de *menschheid* over- „ gegaan." Vanhier, dat hij nooit zijnen jongen medehandelaren zijn vertrouwen weigerde, zoo lang zij met befcheidenheid borgden, en op hunnen tijd betaalden.

Inzonderheid had hij, in latere jaren van zijn leven, het genoegen, zijne dankbaarheid te kunnen bewijzen aan den Leertouwer GRABAN, wiens omftandigheden, door allerlei ongelukkige toevallen en gedurige verliezen, zoo zeer ten achteren geraakt waren, dat men bezorgd werd, of hij wel lang zoude kunnen ftaande blijven. In dezen toeftand kwam hij, op de Brunswijker jaarmarkt, bij ISRAËL, en verzocht hem om een voorfchot van 3000 Daalders, vermits verfcheidene zijner klanten hem niet betaald hadden. ISRAËL, de zorgelijke omftandigheden van GRABAN

van

van nabij kennende, beloofde hem de gevraagde ſom, wanneer hij die, aan het einde der jaarmarkt, uit hoofde van eigene betalingen, ontberen konde. Ondertusſchen deden ISRAËLS vrienden en bloedverwanten, en zelfs zijne kantoorbedienden, daartegen de ſterkſte vertoogen, en ſmeekten hem, om toch zijn geld niet zoo regtſtreeks in de waagſchaal te ſtellen; dan men konde hem van zijn edel beſluit niet afbrengen. „ De man" — zeide hij — „ heeft „ in *mij* een onbepaald vertrouwen geſteld, toen „ mijne omſtandigheden nog zeer *twijfelachtig* wa„ ren, en ik zoude derhalve ondankbaar zijn, indien „ ik thans, nu hij *in nood* is, niet een gelijk *onbe„ paald vertrouwen* in *hem* ſtelde." Hij gaf dan ook de gevraagde 3000 Daalders, zonder dat hij er immer berouw van had, niettegenſtaande GRABAN kort daarna ophield met betalen, en ISRAËL de geheele ſom verloor. Waarlijk, er behoort een bij uitſtek braaf en edel hart toe, om op gelijke wijze te handelen. Hij ondervond meer ſoortgelijke verliezen, zonder dat daardoor zijn vertrouwen op de Voorzienigheid verzwakt, of de rust zijner ziel eenigermate geſtoord werd. Op zijn ſterfbed zelfs was zijn geest zeer bedaard en helder, en herinnerde hij zich met het grootſte genoegen zijn afgelegd leven, doch ſtaarde met nog zaliger gewaarwordingen op het heerlijk loon, dat hem aan de overzijde des grafs te wachten ſtond, en hetwelk hij reikhalzend verbeidde.

XII.

XII.

BESCHEIDENHEID EN NEDERIGHEID.

Zoo verachtelijk, als de trotfche, die zich alles op zijne meerderheid of verdienften laat voorftaan, in het oog van ieder verftandig mensch is, zoo hoog waardeert deze den man, die befcheidenheid en nederigheid tot een fieraad van zijn karakter ftelt. De befcheidene en nederige bezit verdienften, zonder er trotsch op te wezen, en verheugt zich, dat ook anderen foortgelijke, en mogelijk nog grootere dan hij, bezitten. Hij erkent en eerbiedigt dezelve, zonder zich op de zijne te verheffen, waarin hij zelfs eene foort van mistrouwen ftelt, omdat hij weet, dat hem nog veel, misfchien zeer veel, ontbreekt, om die verdienftelijke man te zijn, welke hij tracht te worden. — Zoo befcheiden en nederig was PINDARETOS, die onder de fchranderfte en braaffte mannen van *Lacedemonië* behoorde, doch zich niet onder die drie honderd bevond, aan welke de regering van zijn Vaderland werd toevertrouwd. Welverre van hierover misnoegd te zijn, riep hij, in tegendeel, blijmoedig uit: „ Hoe gelukkig is mijn Vaderland, nu „ het drie honderd mannen aan het hoofd heeft, die „ mij in ondervinding en fchranderheid overtreffen!"

De Griekfche Wijsgeer PLATO reisde eens naar *Olympia*, om de feesten aldaar bij te wonen, bij welke ge-

gelegenheid hij in eene herberg eenige vreemdelingen ontmoette, die hem niet kenden. Hij won, door zijnen minzamen omgang, en zijne verstandige gesprekken, zeer spoedig hunne achting en toegenegenheid, doch vermeed zorgvuldig allen schijn van geleerdheid, en liet zich niet een enkel woord van zijne school, noch van SOCRATES ontvallen, zoodat de vreemdelingen, zelfs toen zij, op hunne vraag, wie hij was, zijnen naam hoorden, er niet eens aan dachten, dat hij dezelfde PLATO zijn konde, die door geheel *Griekenland* zoo zeer beroemd was. Na den afloop der feesten, reisden zij met hem naar *Athene*, waar hij hen minzaam in zijn huis ontving. Zeer verheugd, een zoo aangenaam en welwillend man te hebben leeren kennen, verzochten zij hem, om hun het merkwaardige der stad te laten bezigtigen, er bijvoegende: „ Maar laat ons toch eerst den beroem- „ den leerling van SOCRATES zien, die uwen naam „ draagt, en de bekende voortreffelijke Werken ge- „ schreven heeft." — „ Die ben ik zelf," antwoordde PLATO, met eenen zedigen lach, dien de verrassing en verbazing zijner gasten hem afpersten.

Bescheidenheid en nederigheid waren in het oog loopende deugden in het karakter van Paus CLEMENS XIV, vóór zijne verheffing GANGANELLI geheeten. Toen hem het voornemen van zijnen voorganger, om hem tot Kardinaäl te benoemen, door den Kardinaal REZZONICO berigt werd, verzocht hij dezen ten ernstigste, den Paus te zeggen: „ dat „ geene geveinsde nederigheid, maar eene opregte „ overtuiging zijner onwaardigheid, hem de verkla- „ ring afperste, dat hij eene zoodanige eer niet ver-

„ dien-

„ diende, en Zijne Heiligheid met deze zijne be„ vordering ook geene eer zoude inleggen; doch dat „ hij, indien de Paus eenen uit zijne Orde tot het „ purper bestemd had, meer dan tien perfonen kon„ de aanwijzen, die deze verheffing meer waardig „ waren." Hij werd nogtans tot Kardinaal verkozen, en gaf zijnen medebroederen van die vereerende benoeming kennis met deze woorden: „ Zijne Heilig„ heid heeft mij tot Kardinaal verheven; doch laat „ deze mijne nieuwe waardigheid tusfchen ons geene „ verwijdering maken. Ik zal fteeds met u blijven „ verkeeren, en als een ieder uwer leven; zoodat „ niemand befpeuren zal, dat ik van ftand veranderd „ ben;" gelijk hij dan ook deze belofte aan zijne kloosterbroederen volkomen vervulde. — Zeker Parlementslid van *Engeland*, die hem dikwijls bezocht, was gewoon te zeggen: „ Ik zie nooit den Kardi„ naal GANGANELLI, maar vind altijd den nede„ rigen monnik te huis."

Zijne verheffing tot Paus had hem niet de minfte trotschheid ingeboezemd. Hij ging met zijne broederen van de Franciskaner Orde ook nu nog gemeenzaam om, en zeide eens op zekeren avond tegen hen: „ Ik ben nu den geheelen dag Vorst en „ Paus geweest, en wil mij thans eens verpoozen en „ weder Pater GANGANELLI zijn. Welaan, laat „ ons onze gewone gefprekken hervatten." — Een leerrijk voorbeeld inderdaad voor de Grooten der aarde, om zich door befcheidenheid en nederigheid de achting hunner minderen te verwerven; want daardoor zullen zij zich van eene heerfchappij verzekeren, edeler, uitgebreider en fterker, dan die door trotschheid en geweld te verkrijgen is.

Een

Een Europeaan, die met eene karavaan door een gedeelte van *Woest-Arabië* trok, had de niet zeldzame ontmoeting, dat hij door een Nomadisch, of zwervend, volk, hetwelk echter te voren door sommigen uit de karavaan was getergd geworden, aangevallen en met zijn geheele gezelschap verstrooid werd. Behalve de gevoeligste smarten, die hem de harde draf van zijnen drommedaris veroorzaakte, had hij nog het ongeluk, dat het dier viel, en hij daardoor onmisbaar in handen van den vijand zoude geraakt zijn, wanneer niet een Arabier, die naast hem reed, en de karavaan vergezelde, den drommedaris op de knien geholpen en opgerigt had. Onze Europeaan zette nu zijne vlugt, zonder zich ergens op te houden, voort, zoodat hij eindelijk den verschrikkelijksten dorst moest lijden. Hij klaagde zijnen reisgezel zijnen nood, die, waarschijnlijk aan zulke onaangename ontmoetingen meer gewoon, niet den minsten dorst ontwaar werd; doch intusschen, zoodra de vijand hun niet meer zoo digt op de hielen was, eene, in deze landstreek zeer zeldzame, bron ging opzoeken. Deze bereikt hebbende, deelde de Arabier hem ook van zijnen voorraad aan eten mede, alzoo de Europeaan niets meer had. De laatste, zijne erkentenis voor zoo veel goedheid willende betoonen, drukte zijnen getrouwen medgezel een aanzienlijk stuk gelds in de hand; doch deze gaf het met eene edele verontwaardiging terug, en zeide, toen de Europeaan in lofspraak over zijne edelmoedigheid en bescheidenheid breed uitweidde: „Ik weet niet, hoe „gij van eene zaak, welke zulks niet verdient, zoo „veel ophefs kunt maken. Zoudt gij dan niet hetzelfde gedaan hebben, wanneer ik mij in uwen

„toe-

„ toeftand bevonden had?" Deze vraag verdient voorzeker onze opmerking, naardien zij bij dezen Arabier eene gezindheid van hart kenmerkt, welke zelfs den meest verlichten Christen tot eer zoude verftrekken; doch waaraan het, helaas! nog velen ontbreekt.

XIII.

VRIENDELIJKHEID, BELEEFDHEID.

Fenelon, de met roem en achting bekende Franfche Aartsbisfchop van *Kamerijk*, liet, tijdens den oorlog van den jare 1709, toen alle levensmiddelen zeer duur waren, in eenige vertrekken van zijn paleis tafels gereed maken, ten einde de arme landlieden, die anders van honger hadden moeten omkomen, te fpijzigen. Terwijl de Godvruchtige Kerkvoogd den disch rondging, zag hij eenen jongen boer, die niet at, en wiens gelaat en houding niets dan kommer kenmerkten. Fenelon plaatfte zich aan zijne zijde, poogde hem te verftrooijen, en zeide, onder anderen: „ Morgen verwacht men krijgs- „ volk, en dus zult gij weldoen, zoo dra mogelijk, „ naar uw dorp terug te keeren." — „ Ach!" — antwoordde de jonge landman — „ dan zal ik er „ mijne koe niet meer vinden! Dit goede dier gaf „ zoo veel melk, dat mijn vader, mijne vrouw en „ kinderen er genoegzaam alleen door gevoed wer- „ den." Fenelon, wiens hart altijd van zuivere

menschenmin gloeide, beloofde, eene andere koe te zullen geven, wanneer de soldaten de zijne mogten wegvoeren, en liet, nadat hij alles vruchteloos had aangewend, om den boer gerust te stellen, naauwkeurig naar deszelfs hut, die eene mijl van de stad lag, onderzoek doen. Hieromtrent volkomen onderrigt, vertrok onze Kerkvoogd, des avonds ten tien ure, alleen door eene kleine wacht en eenen enkelen bediende vergezeld, te voet naar dit dorp, kwam nog in den nacht met de koe te *Kamerijk*, en gaf er den landman aanstonds berigt van, die, gelijk men ligt kan denken, niet weinig verbaasd stond, toen de Aartsbisschop zelf, kort daarna, in zijne hut verscheen.

FENELON ging dikwijls, en geheel alleen, in de omstreken van *Kamerijk* wandelen, bezocht de stille woningen der landlieden, en plaatste zich aan hunne zijde, ten einde hun door zijne raadgevingen en gesprekken moed en troost in te boezemen. Nog lang na zijnen dood, spraken deze eenvoudige landbewoners van hem met den grootsten eerbied, en vertoonden nog dikwijls den verouderden stoel, waarop deze menschlievende Kerkvoogd, in het midden hunner, gezeten had.

Terwijl de Keizerin en Koningin MARIA THERESIA zich op haar lustslot te *Luxemburg* ophield, ontving zij eene boodschap van eene vrouw, die honderd en acht jaar oud was, en, verscheidene jaren achtereen, op *Witten Donderdag* zich onder de armen had bevonden, welke op dien dag door deze Vorstin de voeten gewasschen werden. Sedert twee jaren echter was zij door zwakheid verhinderd, op het

het flot te verschijnen, en liet thans der Keizerin weten, dat het haar zeer leed deed, deze Godsdienstige plegtigheid niet te hebben kunnen bijwonen, niet zoo zeer uit hoofde van de eer, welke daarbij op haar wachtte, als wel, omdat zij daardoor van het geluk beroofd was, om in het gezelschap eener aangebedene Vorstin te wezen. Deze, door de gezindheid van de brave oude vrouw getroffen, begaf zich in persoon naar het dorp, waar zij woonde, en schaamde zich niet hare schamele hut binnen te treden. Zij vond haar op een bed uitgestrekt, waaraan hare zwakheid, de onafscheidelijke gezellinne des ouderdoms, haar gekluisterd hield. „Het „is u dus leed," — sprak de grootmoedige Keizerin — „dat gij mij niet gezien hebt. Zijt ge„troost, mijne beste! thans kom ik u bezoeken." Terwijl zij dit zeide, was zij sterk aangedaan op het gezigt van den toestand en het gelaat der oude vrouw, die alleen daarover zuchtte, dat zij van haar bed niet konde opstaan, om de Vorstin te voet te vallen. Deze onderhield zich eenigen tijd met de vrouw, en liet bij haar vertrek eene som gelds achter, ten einde dezelve zich daarvoor de noodige geriefelijkheden zoude kunnen aanschaffen.

FREDERIK II, Koning van *Pruissen*, bezat eene bijzondere geschiktheid, om een' ieder beleefd en vriendelijk te bejegenen, waardoor hij dan ook de harten van allen wist te winnen. Altijd, wanneer hem iemand op straat groette, vriendelijk wedergroetende, en den hoed afnemende, zeide hij eens op zekeren tijd aan tafel, dat hij, in *Berlijn* uitrijdende, bijna altijd zijnen hoed in de hand moest houden.

den. De Baron PÖLLNITZ gaf hierop ten antwoord: „ Maar, Sire! het is immers ook niet noo„ dig, dat gij een' ieder, die u groet, wedergroet, „ en voor hem den hoed afneemt." — „ Wel, waar„ om niet, mijn lieve Baron?" — hernam de Vorst op eenen levendigen toon — „ het zijn menschen, „ even als wij!"

XIV.

EENDRAGT, VREDELIEVENDHEID.

In een dorp van het Graafschap *Ysenburg* woonde, nog slechts weinige jaren geleden, een boerenhuisgezin, dat in het eerst zeer arm was, doch, door spaarzaamheid, vlijt, arbeidzaamheid en den zegen der Voorzienigheid, al spoedig in voordeeliger omstandigheden geraakte. Hetzelve bestond uit vader, moeder en zes zonen, van welke een, schoon niet gelukkig, huwde. Na den dood des vaders bleven de overige zonen bij de moeder, die alles in de huishouding bezorgde, en door hare kinderen uit liefde gehoorzaamd werd. Zij huwden geen van allen, inzonderheid, omdat zij hunne moeder niet gaarne wilden verlaten, en nog minder eene vreemde vrouw wilden in huis brengen, waardoor, huns oordeels, ligtelijk oneenigheid met hunne moeder ontstaan konde. Den landbouw namen zij gemeenschappelijk waar; doch ieder van hen had nog bovendien een handwerk geleerd, en behield, hetgene hij daarme-

mede in den winter verdiende, voor zich zelven. De moeder bereikte eenen hoogen ouderdom, en genoot nu, daar zij op het laatste zeer verzwakte, den zegen, dien zij door hare moederlijke zorg haren kinderen in derzelver jeugd geschonken had. Zij pasten haar op, droegen haar als een kind op hunne armen, en namen, toen zij stierf, van haar een teeder afscheid, in de blijde hoop, van haar eerlang in eene betere wereld te zullen wederzien.

Weinig tijds daarna stierf een hunner buren, en liet eene schuld van drie honderd Gulden achter. Zijn zoon had acht kinderen; doch desniettegenstaande werd zijn huis en land, door het Geregt, ten openbaren verkoop aangeslagen, ten einde daaruit de schulden te betalen. Niemand echter uit het dorp wilde er op bieden, omdat men begreep, dat de man met zijne acht kinderen niet onder den blooten hemel huizen konde. Ongelukkig echter kwam een vreemdeling, die er een bod op deed, zoodat zich deze ongelukkige man, met zijne vrouw en kinderen, in de droevigste verlegenheid gebragt zag. In dezen, inderdaad deerniswaardigen, toestand ging een der genoemde vijf broeders tot hem, en zeide: „ Wanhoop niet, mijn goede buurman! daarboven „ woont God; die zal wel uitkomst geven; voor „ Hem is geen ding onmogelijk." Van hier begaf hij zich naar den Regter, bood insgelijks op het huis, en werd kooper. „ Ik heb het voor u gekocht:" — zeide hij tegen den ongelukkigen huisvader — „ kunt gij mij het geld te eeniger tijd teruggeven, „ wanneer uwe kinderen groot zijn en u helpen, dan „ is het wel; zoo niet, bekommer er u dan niet „ over. God zal mij wel op eene andere wijze ze- „ genen. Maar, zeg het aan niemand, want mijne „ broeders mogten er misschien niet over tevreden

 „ zijn,

„ zijn, dat ik het huis van mijn eigen geld
„ betale.”

De beroemde Natuurkundige Dr. F. H. W. MARTINI, die in 1778 te *Berlijn* ftierf, bezat, reeds als jongeling, een uitmuntend karakter, waarvan zijne neiging, om den vrede en de eensgezindheid overal, waar die verbroken waren, te herftellen, een' hoofdtrek uitmaakte. Hij verftond de kunst, om de hevigfte driften tot bedaren te brengen, en de oploopendften van aard met elkander te verzoenen; gelijk hij daarvan op de Hoogefchool de duidelijkfte bewijzen aan den dag legde. Zijn zachtmoedig karakter deed hem zoo zeer de achting van een' ieder verwerven, dat bijna elk regtfchapen Akademieburger zijn gezelfchap zocht; doch waaromtrent hij zoo kiesch te werk ging, dat zich de zoodanige, die het goede, hetgene hij zocht, niet bezat, volftrekt van hem verwijderd zag. Zijn meêwarig en weldadig hart omtrent de behoeftigen, onder de ftuderende jeugd, verwierf hem eene algemeene hoogachting. Meermalen fchonk hij aan anderen de leerboeken, die zij van hem ter leen hadden, en kocht voor zich zelven andere; zoo als hij ook dikwijls aan behoeftige landlieden het tafelgeld fchonk, en hierin zoo voorzigtig en liefderijk handelde, dat zij zich hunner armoede niet behoefden te fchamen. Eindelijk werd zijne gematigheid in gezelfchappen, en op wandelingen buiten de ftad, zelfs door diegenen bewonderd, welke de palen dezer deugd voorlang waren te buiten gegaan, en zich niet durfden verftouten, om in zijn bijzijn zedelooze daden te bedrijven. Daarentegen wist hij het gezelfchap op zulk eene aangename en bevallige wijze bezig te houden, dat ook de onbe-

fchaafd-

schaafdste lieden hem met genoegen hoorden, en dikwijls gelukte het hem, door zijn deftig gelaat, door zijne dringende vertoogen, en door zijn verkregen aanzien, de gevaarlijkste oproeren te stillen, en de algemeene rust weder te herstellen.

XV.

ZACHTMOEDIGHEID EN VERGEEFLIJKHEID.

Zachtmoedigheid en zelfbestuur zijn een onbedriegelijk kenmerk van het grootste verstand, en geene heerschappij is uitgebreider, dan die men over zijne driften verkregen, en niet eene eenige zege uitmuntender, dan die, welke men over zijne hartstogten behaald heeft; terwijl toorn en wraakzucht, in tegendeel, zoowel blijken van eene groote zwakheid en onvolmaaktheid van verstand opleveren, als dezelve ons tot onbedachtzaamheden verleiden, waardoor wij ons de verachting der wereld op den hals laden.

DION had den inwoners van *Syracuse* vele gewigtige diensten bewezen; doch zij beloonden hem met de onverschoonlijkste ondankbaarheid, en dreven hem ter stad uit. Niet lang daarna werd dezelve door NIPSIUS ingenomen, en overgelaten aan de plunderzucht van het krijgsvolk, hetwelk de afgrijsselijkste wandaden aanrigtte. In dezen nood, geen ander middel van redding wetende, zonden zij afgevaardig-

den aan DION, wien zij om hulp smeekten. In plaats van onverbiddelijk te zijn, zoo als men vreesde, of aan de inwoners hun lijden, als welverdiend, te verwijten, voldeed hij onmiddellijk met de meeste vriendelijkheid aan hun verlangen, en begaf zich naar *Syracuse*. NIPSIUS, van zijne komst berigt ontvangende, deed dadelijk eenen tweeden inval in de stad, die van gelijke, ja nog erger, gruweldaden, dan de vorige, vergezeld ging. — Dit bewoog de vrienden van DION, om hem tegen zijne vijanden, inzonderheid tegen HERACLIDES, die de voornaamste oorzaak van den haat en de verbittering zijner medeburgers was, ten sterkste aan te vuren; doch deze grootmoedige man gaf hun dit zoo schoon als uitmuntend antwoord: „ Ik heb mijne driften „ leeren beteugelen, en het zekerste bewijs, dat „ men deze gewigtige zege behaald heeft, bestaat „ daarin, dat men zijne vijanden met zachtmoedig„ heid behandele en hun vergeve."

Zeker jong mensch, wiens familie bij den Bisschop HOUGH, te *Worchester*, in *Engeland*, zeer wel bekend was, legde eens, bij gelegenheid, dat hij door die stad reisde, bij denzelven een bezoek af. De bediende, hem eenen stoel willende geven, stiet eenen zeldzamen luchtmeter, die meer dan twee honderd Gulden gekost had, omver, zoodat dezelve geheel verbrijzeld werd. De vreemdeling was over dit geval, waartoe hij onschuldig had aanleiding gegeven, zeer ontsteld, en poogde den bediende zoo veel mogelijk te verontschuldigen; doch de Kerkvoogd viel hem lagchende in de rede, zeggende: „ Laat ons „ er niet meer over spreken; het weder is tot hier „ toe zeer droog geweest, nu zullen wij toch ein-

„ de-

„ delijk eens weder regen krijgen, want mijn baro„ meter heeft nog nooit zoo laag gestaan, als op dit „ oogenblik." De Bisschop had veel met dit weêrglas op, en was nu tachtig jaar oud; doch hij behield zijne vrolijkheid en zachtmoedigheid, zelfs in eenen leeftijd, waarin de zwakheden en gebreken, daaraan verknocht, dit karakter dikwijls zoo geheel veranderen, en de grijsaards gewoonlijk knorrig en gemelijk doen worden.

XVI.

DANKBAARHEID EN ERKENTELIJKHEID OMTRENT WELDOENERS.

In den vorigen oorlog tusschen *Rusland* en *Turkije*, reed de Russische Luitenant PFUHL, daags na den slag bij *Choczim*, van eenige dragonders vergezeld, uit, om voeder voor de paarden te halen, wanneer hij uit een nabijliggend woud de stem van iemand hoorde, die bitter scheen te kermen. Hij liet twee zijner ruiters afzitten, ten einde te onderzoeken, of deze stem van vriend of vijand kwam; doch de dragonders, bij hunne komst ter plaatse, van waar het geluid kwam, in hevig gelach uitbarstende, besloot hij, met nog eenige manschap, hen te volgen, en zag nu eenen bejaarden Turkschen Jood, die een eerwaardig, eerlijk voorkomen had, en door eenige Russische ruiters gekwetst zijnde, zich, uit vrees, vooraan in het woud, in eene drooge gracht gepoogd had te ver-

verbergen, terwijl het verlies van bloed hem niet toeliet verder te komen. PFUHL, nadat hij het bespottelijk gelach zijner dragonders ernstig bestraft had, liet den Jood in zijne eigene tent brengen, volgde spoedig zelf, en werd door den ongelukkigen, nadat hij denzelven had laten verbinden en verzorgen, onder het storten van dankbare vreugdetranen, aldus aangesproken: „ Mijnheer! gij „ hebt veel aan mij gedaan; waarmede zal ik u dit „ vergelden?" De edelmoedige krijgsman ontweek alle dankbetuigingen, voorzag den Jood van de noodige paspoorten, deed bij zijnen Regementsstaf en andere Russische Officieren eene inzameling van penningen, en zond hem naar *Kameniek* in *Podolië*, ten einde aldaar zijne volkomene herstelling af te wachten.

Ondertusschen rukte het Russische leger dieper op Turksch grondgebied, en werd PFUHL, die zich altijd als een dapper krijgsman en beschermer der weerlooze onschuld onderscheidde, aanmerkelijk bevorderd, doch eens, waarschijnlijk uit nijd, bij eenen aanval des vijands, door eenen anderen Officier, aan zijn lot overgelaten, waardoor hij, in weêrwil van zijnen dapperen tegenstand, in Turksche handen viel. Hij werd naar *Adrianopel* gevoerd, en aldaar aan ABDUL-MELEK, eenen Christen, in *Sicilië* geboren, doch tot den Mahometaanschen Godsdienst overgegaan, die juist naar *Servië* reisde, als slaaf verkocht. ABDUL-MELEK, een rijk, maar hoogst wreedaardig en wellustig man, gaf onzen Luitenant, die zich, door zijne kennis der Italiaansche taal en geschikte behandeling van paarden, bij hem noodzakelijk had weten te maken, in den aanvang het opzigt over zijnen stal en zijne tuinen. Toen echter een zijner liefste paarden, offschoon buiten schuld van

PFUHL,

PFUHL, gestorven was, liet hij hem acht en veertig uren lang in eenen verschrikkelijken kerker opsluiten, en veroordeelde hem tot het moeijelijkste werk op het land.

Zoo gevoelde dan de ongelukkige PFUHL — wiens naam, als slaaf, thans IBRAHIM was — het harde van zijn lot in volle mate, en moest, bij den geringsten misslag, de wreedaardigste behandeling ondervinden, toen eene onverwachte gebeurtenis aan zijnen toestand eene andere wending gaf. Een jong meisje, de dochter van den Overste B., was in Turksche handen gevallen, en in de magt van ABDUL-MELEK geraakt, wiens wellustige aanzoeken zij standvastig had afgeweerd. Ontdekt hebbende, dat haar landgenoot zich mede in gevangenschap bevond, liet zij hem door eene vertrouwde slavin dringend verzoeken, al het mogelijke aan te wenden, om haar aan de magt van haren tiran te ontrukken. De vriendschapsband werd spoedig geknoopt, en beide hadden reeds tot de vlugt besloten, toen hun geheele plan door eenen slaaf, HASSAN geheeten, wien men hun ontwerp had toevertrouwd, aan hunnen Heer ontdekt werd, waarvan het rampzalig gevolg was, dat zij beide, gekluisterd, zich in twee naast elkander liggende hokken zagen opgesloten. Acht dagen lang werd IBRAHIM op het wreedste mishandeld; terwijl het luide geschrei van NATALIA — dit was de naam van het meisje — hem deed vermoeden, dat haar toestand niet beter was. Eindelijk hoorde hij hare klaagstem niet meer, en dit vervulde zijne ziel met een verschrikkelijk voorgevoel omtrent haar lot, waarover hij zich nog te meer moest ontrusten, dewijl al de vragen, welke hij aan de slaven, die hem zijn eten bragten, deed, met een somber en naargeestig stilzwijgen werden beantwoord.

Op

Op zekeren dag, in zijnen kerker, in diepe droefgeestigheid verzonken zijnde, zonder dat eene enkele vertroostende gedachte hem konde opbeuren, trad zijn Heer, vergezeld van twee flaven, binnen denzelven, en gaf hem te kennen, dat hij hem, fchoon den verachtelijkften dood verdiend hebbende, aan eenen anderen Meester verkocht had, tevens bevel gevende om hem dadelijk te vervoeren. Men zette hem nu op eenen wagen, die zeer fnel voortreed, en reisde drie dagen lang, zonder dat PFUHL wist, werwaarts men hem brengen zoude, en zonder dat hij op zijne vragen aan zijne geleiders eenig ander antwoord ontving, dan dat hij maar gerust moest zijn, en niet het geringfte kwaad te vreezen had. Eindelijk kwam men des avonds van den derden dag in eene groote plaats, alwaar de wagen voor een huis ftilhield: PFUHL ftapte er uit, en de eerfte perfoon, dien hij bij het fakkellicht ontdekte, was de Jood, wiens leven hij bij *Choczim* gered had. „ God dank!" — riep de brave Israëliet uit, — „ dat ik in ftaat ben, „ u te vergelden, hetgene gij aan mij gedaan hebt! „ Neem uwen intrek in het huis van uwen knecht, „ omtrent wien gij eens den pligt van barmhartig„ heid uitoefendet." PFUHL wist niet, wat hij van dit geval denken moest. De eene vraag verdrong thans de andere; doch de dankbare Jood beloofde hem, dezelve alle den volgenden dag te zullen beantwoorden. Dan, wie fchetst de verrukking van PFUHL, toen de Jood des morgens met een meisje aan de hand in het vertrek trad, welke hij aanftonds voor NATALIA herkende! Toen de eerfte bedwelming der vreugde voorbij was, verhaalde de Israëliet, dat hij toevallig bij ABDUL-MELEK gekomen was, die hem een meisje, NATALIA geheeten, ten verkoop had aangeboden. De tranen van deze zijne nieu-

nieuwe flavin hadden hem bewogen, naar de oorzaak harer diepe droefheid te vragen, wanneer hij van haar vernam, dat een Rusfisch Officier, PFUHL genaamd, nog in den kerker zuchtte. De naam van zijnen redder bij *Choczim* lag hem nog versch in geheugen, en hij had daarop aanftonds befloten, om wederkeerig nu ook hem te redden. — „ Ik reis„ de" — dus vervolgde de Jood — „ oogenblik„ kelijk naar uwen tiran, die u tot eenen ellendigen „ dood gedoemd had, doch u aan mij afftond, on„ der voorwaarde, dat ik u aan eenen zeer harden „ Heer verkoopen zoude. Op deze wijze gelukte „ het mij, u uit zijne handen te redden, en ik dank „ God, dat ik daardoor in ftaat ben, om de wel„ daad, die gij aan mij bewezen hebt, te vergelden. „ Binnen weinige dagen vertrek ik naar het leger; „ dan neem ik u en NATALIA met mij, en breng „ u, langs eenen omweg, onder den Goddelijken bij„ ftand, gelukkig in den fchoot uwer landgenooten „ terug." — Weenende en diep getroffen omhelsden beide den braven Jood, die hen naar *Bucharest* in *Wallachije* voerde, waar destijds Rusfifche bezetting lag, en zij niet dan met veel weêrzin hunnen grootmoedigen redder verlieten. Toen deze vertrokken was, vond PFUHL, tot zijne hoogfte verbazing, eenen zak met duizend Dukaten, benevens eenen kostbaren ring voor NATALIA, welke de dankbare Israëliet heimelijk in de kleederen van den Luitenant geftoken had. Het meisje vond haren vader nog in leven, en met diens toeftemming, werd zij met den braven PFUHL voor altoos door den band des huwelijks verbonden. Hun echt was gelukkig, en de herinnering der grootmoedige dankbaarheid van den braven Jood verfchafte aan beide menigmalen de zaligfte oogenblikken.

De Graaf ALOYSIUS FERDINAND MARSIGLI, Kapitein in Oostenrijkschen dienst — een edelmoedig, en in den krijgsdienst zeer ervaren en dapper man — werd in de zeventiende eeuw, in den veldtogt tegen de Turken, op eenen zeer afgelegenen voorpost, door eene groote bende Tartaren overvallen. Hij verdedigde zich met den meesten moed; doch viel eindelijk, na verscheidene wonden bekomen te hebben, onder zijn paard en in hunne handen. Hij moest nu alle mogelijke mishandelingen, welke de ongelukkigste krijgsgevangene slechts ondergaan kan, verduren; doch al dit leed griefde hem minder, dan het onbeschrijfelijke jammer en de ellende, welke de Tartaren op hunnen verwoestenden togt door de Oostenrijksche Landen alomme aanrigtten. Na vele uitgestane rampen, zag hij zich naar het Turksche hoofdleger voor *Weenen* gesleept, werd aldaar aan eenen Bassa uit *Temeswar* verkocht, en moest, gelijk andere slaven, in de keukententent van den Sultan ACHMETH, de geringste diensten verrigten, doch kweet zich in dezen zoo wel van zijnen pligt, dat hij daardoor het vertrouwen zijner Opzieners verwierf. Daar de tent des Sultans op eene hoogte lag, zoo beschouwde hij, onder zijne bezigheden, tevens de manier, waarop de Turken oorlogen, belegeren en storm loopen, en maakte, in vervolg van tijd, van zijne gedane waarnemingen een nuttig gebruik in zijne krijgskundige Schriften. Hij behield, echter, zijnen Heer niet lang; want de Opperbevelhebber der Turken liet denzelven uit wraakzucht door vergif ombrengen. Zijn dood smartte den Graaf, die altijd met achting van zijnen gewezenen

Heer

Heer ſprak, omdat hij hem dikwijls bijzondere gunſten bewezen, en hoop op vrijheid gegeven had.

Marsigli geraakte nu in dienst van eenen hardvochtigen Arabier, die hem zeer meêdoogenloos behandelde, zoodat hij het beſluit nam om te vlugten; doch hij werd gevat, en moest vervolgens eene nog wreedere mishandeling ondergaan. Eindelijk ontving hij de verſchrikkelijke aankondiging, dat hij zich tegen den volgenden morgen moest gereed houden, om mede naar de plaats te worden gevoerd, waar alle Christenſlaven zouden worden ter dood gebragt. Hij klaagde dit zijn ijsſelijk lot aan twee ruiters uit *Bosnië*, die in de tent van zijnen tiran kwamen om koffij te drinken. Beide broeders en goedhartige menſchen zijnde, beloofden zij hem te redden, wanneer hij hun getrouw wilde blijven en niet ontſnappen. Hij beloofde dit, en nu kochten zij hem, en vonden een middel, om hem tegen de voltrekking van het doodvonnis te beveiligen. Zij behandelden hem vriendelijk, en bewezen hem nog meer goeds, dan zij hem beloofd hadden, met oogmerk, om, zoodra hij ſlechts aan zijne bloedverwanten van zijn verblijf zoude hebben kennis gegeven, een aanzienlijk losgeld te kunnen bedingen. De Turken werden voor *Weenen* op de vlugt geſlagen, en bij deze gelegenheid week hij met zijne redders naar *Bosnië*, in de hoofdſtad van welk Landſchap hij, te zijner bevrijding, eenen wisſel moest ontvangen; waarvan echter, door den Koopman, op wien dezelve getrokken was, de betaling geweigerd werd. Hierop zag hij zich door zijne redders met meer geſtrengheid behandeld, omdat zij hem voor eenen bedrieger hielden, een argwaan, welke den Graaf, die een zeer ſterk gevoel voor eerlijkheid en deugd bezat, zoo zeer krenkte, dat hij doodelijk ziek werd.

On-

Ondertusschen trof dit zijn lijden een' der ruiters dermate, dat hij bij den Turkschen Opperregter de vrijheid wist te verwerven, om eenen Katholijken Geestelijke bij hem te doen roepen. MARSIGLI werd weder gezond, en schreef aan zijnen broeder te *Venetië* om zijn losgeld; hij ontving dit nu ook aanstonds, en werd, na veel doorgestaan leed, eindelijk op vrije voeten gesteld.

De Graaf begaf zich weder in Keizerlijken dienst, en vond gelegenheid, om aan de beide redders van zijn leven zijne vurigste dankbaarheid te betoonen. Na den vrede tusschen den Keizer en den Sultan, naar *Hongarije* gezonden, om de grensscheiding tusschen beide de Rijken te regelen, kwam hij ook in de stad *Rama* in *Bosnië*, waar hij, vóór eenige jaren, in slavernij gezucht had, liet aanstonds onderzoek doen, of de beide broeders, AMOR en GELIKKE, nog aldaar woonden, en, hiervan berigt ontvangen hebbende, hun verzoeken bij hem te komen. Eenige dagen daarna, terwijl hij met een talrijk gevolg de grenzen bezigtigde, naderden hem twee geringe menschen, die met den vinger op hem wezen, en tegen elkander zeiden: „ Zou het die zijn? — Hij „ is het zeker!" Hij hoorde dit, beschouwde hen naauwkeurig, en herkende aanstonds in hen zijne vorige Meesters. Zij omhelsden zijne knien, bevochtigden dezelve met tranen, die, op hun gezigt, ook bij hem in menigte vloeiden. Hij klom van zijn paard, nam hen bij de hand, en liet hen op zijne beste rijpaarden zitten, ten einde hem naar zijn leger te volgen, alwaar hij hun eene tent, naast de zijne, tot hun verblijf aanwees, eenen bediende gaf, en zijn volk gelastte, om op de best mogelijke wijze voor hun onderhoud en gemak te zorgen. Dit geval en des Graven gedrag verwekten eene algemeene ver-

verbazing door het geheele Keizerlijke en Turksche leger. Somtijds liet hij hen bij zich komen, wanneer hij hun naar hunne vrouwen, kinderen en huisselijke omstandigheden vroeg, en zij hem openhartig het volgende verhaalden: „ Wij zijn thans arm; „ want nadat wij het geld tot uwe vrijkooping ont„ vangen hadden, zijn wij meer en meer achteruit„ gegaan, en hebben daaruit gezien, dat de regt„ vaardige God het geld door menschenhandel ver„ worven niet zegent. Wij hebben daarvoor veel „ kommer en gebrek moeten lijden." Toen zij eenige dagen bij hem geweest waren, liet de Graaf hen naar huis brengen, gaf hun en hunne vrouwen en kinderen goede kleederen, linnengoed, twee honderd Daalders, allerlei huisraad en eene uitgelezene kudde schapen, verzocht tevens den Opperbevelhebber van het Turksche leger, om te zorgen, dat zij voor het hun ontnomene losgeld vergoeding, en tevens de noodige onderstenning, ontvingen, ten einde verder met hun huisgezin door de wereld te komen. De Turksche Veldheer voldeed aan dit verzoek, en bewonderde de ongewone dankbaarheid van den Graaf omtrent deze geringe lieden, zijne voormalige redders en weldoeners. De edelmoedige MARSIGLI, eens aan eenen vriend over dit geval schrijvende, liet zich aldus uit: „ Het valt moeijelijk te beslissen, of „ de onbeschrijfelijke blijdschap dezer geringe men„ schen, over de zoo onverwachte als aanmerkelijke „ verbetering hunner tijdelijke omstandigheden, groo„ ter geweest zij, dan het genoegen, dat ik ont„ waarde op het oogenblik, toen zich de gelegenheid „ aanbood, om mijnen voormaligen redders en wel„ doeners mijne dankbaarheid te bewijzen."

Een Jood in *Berlijn*, JOZEF genaamd, een bij uitſtek eerlijk en braaf man, leefde langen tijd zeer bekrompen van zijnen handel in oude kleederen; doch was met het weinige tevreden, en dankte God, dat Hij hem dit nog dagelijks deed genieten. In dezen toeſtand verloor hij twee kinderen, tot welker begrafenis hij bijna alles moest verkoopen, waarbij nog kwam, dat zijne vrouw, met welke hij twintig jaar in eenen genoegelijken echt geleefd had, doodelijk krank werd. Buiten ſtaat, om haar eene oppaster te bezorgen, verliet hij, nacht noch dag, bijna geen oogenblik hare legerſtede, waardoor zijn geringe handel aanmerkelijk lijden moest. Hij verdiende weinig of niets, en dikwijls ging hij hongerig naar bed, zonder te weten, hoe hij, bij zijn ontwaken, brood of geneesmiddelen voor zijne kranke vrouw bekomen zoude. Somtijds klaagde hij zijnen nood wel eens aan eenen gegoeden Christen, doch werd door deze zoo domme als liefdelooze taal: *Een Smous verdient niets beters!* afgewezen. Niet zelden biggelden hem, bij zulk een onchristelijk onthaal, de tranen langs de wangen; maar hij verdroeg zijn lot geduldig, en vertrouwde op Hem, die den ongelukkigen, hij moge dan Christen of Jood zijn, niet verlaat, wanneer hij ſlechts deugdzaam is.

Op zekeren dag, toen hij broodsgebrek had, en treurig langs de ſtraat ging, werd hij door eenen jongen Heer geroepen, die hem eenige afgelegde kleederen ten verkoop aanbood. Men werd het ſpoedig omtrent den prijs eens; doch geen geld hebbende om te betalen, verzocht hij, de kleederen zoolang voor hem te bewaren, totdat hij de benoodigde ſom bij eenen anderen Jood zoude geleend hebben. Dan, deze vroeg hem ee-

eenen zoo hoogen interest, dat hij er niet mede uitkonde, zoodat hij genoodzaakt was, den jongen Heer te verklaren, dat hij, bij mangel aan geld, van den koop moest afzien. De jongeling had medelijden met den armen Jood, en zeide: „ Indien gij een „ eerlijk man zijt, zoo zal ik u de kleederen zonder „ geld op krediet geven, en gij zult mij betalen, als „ het u gelegen komt." De arme JOZEF dankte hartelijk voor het vertrouwen, hetwelk deze edelmoedige jongeling in hem ſtelde, ging naar huis, onderzocht andermaal, wat de kleederen konden opbrengen, en vond tusſchen de voering en het bovenſte van eene broek drie *Fredrik's d'or*, die door den gebroken' zak gevallen waren.

Aanſtonds liep hij nu naar den jongen Heer, dien hij dezelve met deze woorden ter hand ſtelde: „ Daar „ zijn drie fraaije *Fredrik's d'or*, van den nieuw„ ſten ſtempel, welke u toebehooren." De jongeling, verbaasd over de eerlijkheid van den Jood, die bij zijne uiterſte armoede geen onregtvaardig goed behouden wilde, drukte hem minzaam de hand, en zeide: „ Ik herinner mij, mijn vriend! dat ik dit „ geld, zeer lang geleden, gemist heb; ik meende, „ dat ik het verloren had, en dacht niet, dat ik het „ immer zoude terugbekomen. Omdat gij nu zoo „ eerlijk zijt, ſchenk ik u hetzelve met de gekochte „ kleederen." JOZEF wilde het geld niet aannemen, van oordeel zijnde, dat men zich zijne eerlijkheid niet moet laten betalen, vermits zij de pligt van ieder' mensch is; doch op de betuiging van den edelmoedigen gever, dat die hetzelve niet noodig had, en hij het moest aanmerken als een geſchenk van God, geſchikt om daardoor zijne kranke vrouw te verzorgen en zich zelven te voeden, nam hij het geld aan, en ging, onder duizend dankbetuigingen

aan God en zijnen weldoener, naar huis. Eén' *Fredrik d'or* gaf hij aan een bekwaam Geneesheer, om zijner lijdende vrouw de meest dienſtige geneesmiddelen voor te ſchrijven, den tweeden beſteedde hij, van tijd tot tijd, om er levensmiddelen voor te koopen, en den derden legde hij in zijnen kleinen handel, dien God zoo blijkbaar zegende, dat dezelve van dag tot dag toenam.

JOZEF had het geluk, dat zijne vrouw weder volkomen herſtelde, en hij in weinige jaren zelfs tot eene ſoort van welvaart geraakte. De erkentelijke Israëliet vergat nu ook zijnen weldoener niet, maar liet eene fraaije zilveren tabaksdoos vervaardigen, met dit opſchrift: *Dankbaarheid van den armen* JOZEF. De edelmoedige helper van dezen braven man hield dit geſchenk in zeer hooge waarde, vertoonde altijd, wanneer er van Joden geſproken werd, niet alleen deze doos, maar verhaalde ook de geheele geſchiedenis van den zoo eerlijken als dankbaren JOZEF.

Eenige jaren geleden, ſtrandde een ſchip, waarop zich vele menſchen bevonden, die uit *Westphalen* en andere ſtreken van *Duitschland* naar *Holland* reisden, om aldaar te arbeiden, en daarna met het verdiende geld naar hun Vaderland terug te keeren. Onder dit gezelſchap was ook een Jood, die, terwijl ieder op redding bedacht was, en vier reeds in den mast geklommen waren, om zich aan de touwen te houden, aan een' dezer laatſten verzocht, om aan zijnen voet te mogen hangen, vermits er geen ander middel van redding voor hem over was. „ o Ja!" — zeide de landman — „ ga uw' gang maar. Als wij „ elkander niet meer houden kunnen, dan verdrin„ ken wij beide." — Gelukkig kwam er, intusſchen,

fchen, een ander fchip, hetwelk allen van den dood redde. De Jood fchreef den naam van den landman, deszelfs landhoeve en woonplaats in zijn zakboekje op, dankte den redder van zijn leven — want zoo noemde hij hem — en voegde er bij: „ Thans heb „ ik niets, waardoor ik u mijne erkentenis kan be- „ wijzen; maar ik zal toch in het vervolg, zoodra „ ik in ftaat ben, u toonen, dat ik een dankbaar „ hart bezit." — „ Vervolg uwe reize in Gods „ naam;" — antwoordde de landman — „ ik deed, „ hetgeen ieder mensch verpligt is te doen. Dank „ God met mij, die ons van den dood gered heeft." — Er verliepen twee jaren, zonder dat iemand aan dezen Jood dacht, toen de Schout van de plaats, waar de landman woonde, den volgenden brief uit *Frankfort aan den Main* ontving:

„ Toen ik u vóór twee jaren fprak, overtuigdet gij „ mij van uw edel hart, en hierom verftout ik mij, „ aan u te fchrijven. Ligtelijk zult gij u herin- „ neren, wie ik ben, zoodra gij flechts de nadere „ omftandigheden zult overwogen hebben. Ik ben „ die zelfde Jood, die, door het hangen aan den voet „ eens landmans uit uw dorp, gered werd van te „ verdrinken. Tot dus verre gedoogden mijne om- „ ftandigheden niet, den redder van mijn leven iets „ aan te bieden; doch dikwijls heb ik, echter, aan „ hem gedacht, en voor hem gebeden, inzonder- „ heid wanneer ik God voor onze redding dank- „ te. Thans zijn mijne omftandigheden, door den „ Goddelijken zegen, ruimer, en nu moet ik aan mij- „ nen braven, goedhartigen landman denken. Gij „ ontvangt hierbij eenige kleederftukken voor hem, „ zijne vrouw en kinderen, benevens vijftig Duka- „ ten, met vriendelijk verzoek, om dit een en ander „ aan dien edeldenkenden landman ter hand te ftel-

„ len.

„ len. Zoo hij echter, onverhoopt, niet meer in „ leven mogt zijn, zullen toch de vrouw en kinde- „ ren dezes braven er zich over verheugen. Verpligt „ mij door uw antwoord, en geloof, dat eenig na- „ rigt van mijnen edelmoedigen landman voor mij een „ aangenaam gefchenk zijn zal."

De Schout liet aanftonds den huisman roepen, die, vreezende, dat hij hem wegens achterftallige huur zoude lastig vallen, op deze boodfchap niet weinig verfchrikte. „ Zijt gij daar, HANS!" — zeide de Schout. — „ Ja!" — was het antwoord — „ wat „ is er van uwen dienst?" — „ Gij moet mij mor- „ gen de huur betalen." — „ Lieve God, Heer „ Schout! ik ben reeds federt acht weken ziek, en „ kan, zoo als ook mijne vrouw, niets verdienen; „ onze kinderen zijn nog klein, en roepen den gan- „ fchen dag om brood. Goede Hemel! wat zal ik „ beginnen, zoo gij met mij geen medelijden hebt?" Terwijl hij dit fprak, weende hij bitter, waar- door de Schout zoo getroffen werd, dat hij zich niet langer konde inhouden, en blijde was, dat de boer de tranen niet bemerkte, die ook hem langs de wan- gen rolden. „ Bedaar, HANS!" — fprak de Schout — „ wij zullen zien, hoe wij het ftellen. Maar, „ kunt gij u niet herinneren, dat voor twee jaren „ een Jood aan uw been hing?" — „ Een Jood? — „ Neen!" — „ Toen gij ftranddet?" — „ Mijn God! „ ja," — hernam de boer — „ nu fchiet het mij te „ binnen. o! Hoe blijde was hij over zijne red- „ ding! Ik wenschte wel te weten, of hij nog „ leeft: hij fcheen een goedhartig man te zijn. Ge- „ loof mij, God heeft ons toen op eene wonderbare „ wijze gered." — „ Heeft hij u niets beloofd?" — vroeg de Schout. — „ Goede Hemel!" — ant- woordde de landman — „ wat zou hij beloven! hij

„ had

„ had niets en zag er zeer armoedig uit; doch hij „ heeft mijn' naam, mijne woonplaats, enz. opgetee- „ kend." — „ Hij is een zeer erkentelijk man," — hernam de Schout — „ hij leeft nog, en zendt u, „ uit dankbaarheid, deze zes hemden voor u, even „ zoo veel voor uwe vrouw, en drie voor ieder u- „ wer kinderen, benevens een genoegzaam getal „ kleederstukken voor u allen;" houdende hij het ontvangene geld alsnog te rug, omdat hij de aandoeningen van den man wilde gadeslaan. Hans stond sprakeloos, wreef de oogen en weende, en vroeg eindelijk aan den Schout, hoe hij toch wist, dat al dit goed voor hem was. „ Hij heeft het mij ge- „ schreven," — was het antwoord. „ Nu, dan „ ruste de zegen van God op hem!" hernam de boer — „ Dat niemand voortaan de Joden lastere, „ of hen voor schelmen uitkrijte!" — „ Dat zijn „ zij ook niet;" — zeide de Schout — „ men vindt „ onder alle klasſen van menschen voorbeelden van „ deugd en braafheid, zoowel als van ondeugd." — Thans kreeg hij het geld en den brief, en vervolgde: „ Daar, ook dit is het uwe; neem het!" — Hans sprak niets, zag den Schout onbewegelijk aan, las vervolgens den brief, en riep eindelijk uit: „ Neen, „ dit is te veel! zoo veel heb ik niet verdiend voor „ de weinige oogenblikken, die deze brave Jood „ aan mijn been gehangen heeft. God zegene hem „ en al zijne geloofsgenooten!" — De landman ging vrolijk naar zijn huis; doch des namiddags kwamen zijne vrouw en kinderen bij den Schout, en bedankten dezen zoo hartelijk, dat hij zijne tranen niet konde weêrhouden. Hans schreef vervolgens eenen brief van dankzegging aan den Jood, hetgene insgelijks door den Schout geschiedde. Ondertusschen liet deze vrome Israëliet het bij dit enkel blijk van er-

erkentenis niet berusten; maar zond gedurende verscheidene jaren een pakje aan den landman, waarin zich nu eens geld, dan eens kleederen, en dan weder specerijen bevonden.

XVII.

GEHEIMHOUDING.

ANTIGONUS, Veldheer van ALEXANDER *den Grooten*, en een zijner opvolgers in het gebied over verscheidene in *Azië* veroverde Landen, had tot stelregel, dat de aanvoerder van een leger nooit zijn plan moest bekend maken. Toen hem derhalve zijn zoon DEMETRIUS, dien hij zeer liefhad, vroeg, „ wanneer hij met zijn leger zoude op„ breken," gaf hij hem, lagchende, dit antwoord: „ Zijt gij beducht, dat gij de trompet niet zult hoo„ ren?" — Zoo kan men eenen bekende, die ons eene onvoegzame vraag doet, afwijzen. Heeft men echter met menschen te doen, met welke men minder gemeenzaam is, zoo moet men door een algemeen antwoord, hetwelk niets bepaalds in zich bevat, door velerlei gissingen, of ook door over andere zaken te spreken, de onpligtmatige ontdekking der waarheid trachten te ontwijken.

FOUQUET, Financie-Minister onder LODEWIJK XIV, een man van uitstekende braafheid, werd door den zwarten laster van slechte oogmerken beschuldigd, viel daardoor in ongenade, en werd, met zij-

nen

nen Geheimschrijver PELISSON, naar de *Bastille* verwezen. Men deed alle mogelijke pogingen, om den laatsten tot de bekentenis van verscheidene zaken te brengen, die wel niet oneerlijk waren, maar echter in het geval, waarin zich FOUQUET bevond, gevaarlijk hadden kunnen worden. PELISSON bleef intusschen standvastig, zat vier jaar in de *Bastille*, en bekende niets, dat zijnen Meester konde benadeelen; waarop beide, toen hunne onschuld bewezen werd, wederom in vrijheid gesteld werden, en van den Koning vergoeding wegens het hun aangedaan ongelijk ontvingen.

Inderdaad, de geheimhouding is, behalve in soortgelijke, als de opgenoemde, gevallen, eene belangrijke deugd, welke dikwijls niet naar waarde wordt geschat, en echter, zoo zij door den geest van onderscheiding en door braafheid bestuurd wordt, ter bevordering van onze eigene gelukzaligheid en die van anderen, aanmerkelijk veel bijdraagt; ja, ter bereiking van gewigtige en heilzame oogmerken, ongemeen aanleidelijk, en zelfs volstrekt onontbeerlijk is. Immers door hare beoefening bevorderen wij de genoegens der gezellige verkeering, waarin men allen dwang aflegt, en spreekt zoo als men denkt, zonder dat men behoeft te vreezen, dat een ander onze gezegden zal verbreiden. Daarenboven werkt de geheimhouding op den geest van allen, die tegenwoordig zijn, en verwekt bij elk denkbeelden en overtuigingen, welke zonder dezelve in zijne ziel zouden gesluimerd hebben, terwijl zij, inzonderheid ter bevordering der beste oogmerken, en ter uitvoering der heilzaamste ontwerpen, dikwijls alles bijdraagt; daar in tegendeel derzelver verwaarloozing veelal aan baat-

zucht en nijd de middelen aan de hand geeft; om dezelve voor altoos te verijdelen. Ook ten aanzien van ons zelve is deze deugd van het hoogfte belang. Kent men ons als met den geest van onderfcheiding en braafheid begaafd, dan verlaat men zich op onze behoedzaamheid en ftilzwijgendheid, en ziet ons met genoegen in alle gezelfchappen; men bedwingt zich niet; en hierdoor hebben wij veelvuldige gelegenheden, om met het dieper doorzigt, en de meerdere ervaring van anderen ons voordeel te doen, — veel kwaads, vele verkeerde uitleggingen, vele vriendfchapsbreuken voor te komen, — de gewenschte uitkomst van goede ondernemingen te bevorderen, en ons, zoo doende, door haar eene rijke bron der aangenaamfte herinneringen, voor alle tijdperken van ons leven, en tevens voor ons toekomend beftaan na den dood, geopend te zien.

Is dan de deugd der geheimhouding zoo belangrijk, dat wij ons dan beijveren, ons dezelve eigen te maken, zoo wij die nog niet bezitten; dat wij daartoe behoorlijk leeren onderfcheiden, ons gewennen, met overleg te handelen, eene genoegzame tegenwoordigheid van geest trachten te verkrijgen, en vooral lage eigenbaat, nijd en wraakzucht, benevens de ijdele begeerte, om, in gezelfchappen, door onze verhalen en aanmerkingen te fchitteren, onderdrukken. Laat ons, inzonderheid als ouders en opzieners, alles aanwenden, om deze deugd onzen kinderen en toevertrouwden beminnelijk te maken, en, zoo zij ons alles vertellen, wat zij hier of daar gehoord of gezien hebben, ons zorgvuldig wachten, te toonen, dat wij foortgelijke verhalen gaarne van hen hooren, veel minder hen aanmoedigen, om ons alles naauwkeurig te berigten, wat zij hier of daar vernomen hebben; want daardoor verwekt en verfterkt men

bij

bij de kinderen juist die praatzucht, welke anderen en hun zelven zoo veel nadeel moet berokkenen. Laat ons veeleer uit hunne vertellingen gelegenheid nemen, om hun het groot kwaad onder het oog te brengen, hetwelk zij zouden kunnen veroorzaken, indien zij deze hunne verhalen ook aan anderen mededeelden; hun zelfs nu en dan het een of ander toevertrouwen; hunne geheimhouding door blijken van ons vertrouwen beloonen, en over het fchenden van dezen pligt ons misnoegen aan den dag leggen. Door deze en andere middelen, zullen wij hunne teedere harten tot bedachtzaamheid, ftilzwijgendheid en trouw opleiden; en niet alleen ons zelven het genoegen verfchaffen, van, ook te dezen aanzien, voor het geluk van onze kinderen gezorgd te hebben, maar ons tevens daardoor hoogstverdienftelijk maken bij allen, met welke zij in vervolg van tijd verkeeren zullen.

XVIII.

VADERLANDSLIEFDE.

Over het algemeen fchuilt in het menfchelijk hart eene neiging, welke ons aan het Land, waarin wij allereerst het daglicht aanfchouwd, of de voordeelen der maatfchappij genoten hebben, bij voorkeur dermate verbindt, dat wij in deszelfs bewoning een genoegen vinden, hetwelk wij te vergeefs in eenig ander Land zoeken, ja, dat ons op deszelfs geluk en welvaart zulk eenen prijs doet ftellen, dat wij alles, ons vermo-

mogen, en zelfs ons leven, daaraan opofferen. — Van deze natuurlijke neiging vinden wij een treffend voorbeeld in den beroemden Engelſchen Vlootvoogd RODNEY, die, daar men in tijd van vrede zijne dienſten niet meende noodig te hebben, door het Hof verlaten werd, zonder bediening was, en, door eenen zamenloop van ongelukkige omſtandigheden, zoo diep in ſchulden geraakte, dat hij naar *Parijs* ontvlugtte; doch, ook in dezen kommervollen toeſtand, nog dezelfde warme vriend van zijn Vaderland bleef, dien hij zich in zoo vele roemrijke voorvallen getoond had. De Franſche Maarſchalk BIRON, die hem naar *Parijs* vergezeld had, poogde hem voor het Franſche Hof te winnen, en verklaarde eindelijk, op aandrang van den toenmaligen Minister van Marine, SARTINE, nadat hij vergeefs alles beproefd had, om de gevoelens van RODNEY omtrent zulk een kiesch punt te ontdekken, „dat de Koning, „ zijn Meester, met het grootſte genoegen een zoo „ verdienſtelijk Officier in zijnen dienst wenschte te „ nemen, hem een bevel in de *Westindiën* wilde op„ dragen, en hem tevens in ſtaat ſtellen, om onafhan„ kelijk en overeenkomſtig zijnen ſtand te leven." — RODNEY hoorde deze voordragt koelbloedig aan, en gaf ten antwoord: „ Mijn reddelooze toeſtand heeft „ mij gedrongen, om mijn Vaderland te verlaten; „ doch, in weêrwil hiervan, zal mij niets in de „ wereld mijne pligten jegens hetzelve doen verge„ ten, of mij van deszelfs dienst kunnen aftroonen." — BIRON moest den getrouwen Engelschman bewonderen, en bood hem, ten blijke van zijnen eerbied voor zijne uitmuntende Vaderlandsliefde, en om zijne terugreize naar *Engeland* te kunnen volvoeren, 1000 *Louis d'or* aan. RODNEY de vriendelijke aanbieding van den edelmoedigen Maarſchalk niet willende wei-

ge-

geren, nam deze fom van hem ter leen, keerde naar zijn Vaderland terug, betaalde eenige zijner fchuldeifchers, bood aan hetzelve op nieuws zijne dienften aan, en verwierf, in den kort daarop volgenden Amerikaanfchen oorlog met *Engeland*, eenen onfterfelijken roem.

Een ander voorbeeld van Vaderlandsliefde vinden wij in het volgende geval. Toen de Oostenrijkers, in 1748, in het bezit van *Genua* waren, moest de Republiek aanzienlijke geldfommen opbrengen. De Leden der Regering beraadflaagden te zamen over de wijze, om in dezen nood te voorzien. GRILLO, een der aanzienlijkfte en rijkfte inwoners, wilde volftrekt niet, dat het volk met nieuwe belastingen gedrukt wierde, betoogde met allen nadruk deszelfs ellendigen toeftand, en fmeekte al de Leden van den Senaat, om toch te bedenken, hoe zeer hetzelve, door de reeds gemaakte oorlogskosten, was uitgeput, ten einde den Raad daardoor tot andere middelen te overreden. Men antwoordde, „dat het geld er we„zen moest," en vroeg, „van waar het anders, dan „van het volk, komen zoude." — „Van waar?" — hernam GRILLO — „Van de rijken en aanzienlij„ken, bij welke het alleen te vinden is." Hierop verliet hij het Raadhuis, en kwam kort daarna met eenige bedienden terug, welke eene fom van 500,000 *Lire*, of *f* 225,000 Hollandsch, droegen. Hij legde deze fom voor de Vergadering neder, met deze woorden: „Zoo fchatte zich nu een ieder naar zijn ver„mogen, en de gevorderde fom zal weldra bijeen „zijn." — Men volgde zijn Vaderlandlievend voorbeeld. De aanzienlijken en rijken bragten vrijwillige gefchenken op het altaar des Vaderlands, en de

Staat

Staat werd, zonder nieuwe belasting van het volk, gered. Hoe beſchamend en vernederend is niet dit gedrag voor die onbarmhartige grooten en rijken, welke, gevoelloos voor de armoede en het gebrek hunner medeburgers, hunnen overvloed of alleen tot hun eigen genoegen aanwenden, of, hetgene nog erger is, nutteloos in hunne geldkisten opſluiten, en daardoor den gewigtigſten regel der zedekunde: „ Tracht ook, buiten u zelven, zoo veel mogelijk, „ andere menſchen gelukkig te maken." ſchandelijk verwaarloozen.

Toen Prins WILLEM III zijne beroemde onderneming, ter redding van *Engeland*, wilde uitvoeren, en het hem daartoe aan genoegzaam geld mangelde, ſchoot de Jood SCHWARZAU, in *Amſterdam*, tot dat einde dien Vorst eene ſom van twee en een half millioen Guldens, en ſprak daarbij deze zoo merkwaardige als Vaderlandlievende woorden: „ Ik houde „ mij verzekerd, dat Uwe Hoogheid, zoo zij in „ haar ontwerp gelukkig ſlaagt, mij dit geld zal „ teruggeven; doch de onderneming ongelukkig uit„ vallende, zal ik het voor verloren rekenen."

XIX.

HOOG GEVOEL VAN NATIONALE WAARDE.

De Duitſchers zijn van de vroegſte tijden aan wegens hunne opregtheid en eerlijkheid beroemd, en ſtelden er eene eer in, deze deugden te beoefenen. Twee Vorſten der Vriezen, welke eenen ſtam der

Duit-

Duitsche natie uitmaakten, te *Rome* gekomen, ten einde Keizer NERO te verzoeken, dat hunne landgenooten zich in de streken aan gene zijde van den *Rijn*, welke zij oorbaar gemaakt hadden, met ter woon mogten nederzetten, werden, bij die gelegenheid, onder anderen, in eene der grootste schouwplaatsen gebragt, opdat zij zich een denkbeeld van de talrijkheid des Romeinschen volks zouden kunnen vormen. Toen men hun de geheele inrigting verklaarde, en zij eenige buitenlanders op de plaatsen der *Senatores* (Raadsleden) zagen zitten, vroegen zij, wie deze waren; doch vernamen niet zoodra, — dat men deze eer aan Gezanten van zulke natiën bewees, die zich door dapperheid en getrouwheid jegens de Romeinen hadden gekenmerkt, — of zij riepen aanstonds uit: *Geen volk overtreft de Duitschers in getrouw- en dapperheid!* en plaatsten zich, zonder verdere omstandigheden, onder de *Senatores*, zonder dat deze hunne vrijpostigheid eenigzins euvel werd opgenomen.

De beroemde Duitsche Ridder, ULRICH VAN HUTTEN, gaf een duidelijk sprekend bewijs van zijnen nationalen trots, toen LEE, een Engelschman, den beroemden ERASMUS van *Rotterdam*, in een scherp schimpschrift, waarin tevens, over het algemeen, niet tot eer van den Duitschen naam gesproken werd, aanrandde. HUTTEN, de zaak zijns Vaderlands als zijne eigene beschouwende, was hoogst gebelgd over den hoon, zijner natie aangedaan, schreef aan LEE eenen brief, waarin hij van hem eischte, dat hij oogenblikkelijk zijn schimpschrift openlijk zoude intrekken, of dat hij anders zelf als Schrijver tegen hem zoude optreden, en den laster-

aar

aar naar verdienften ftraffen. LEE, de overmagt van HUTTEN gevoelende, waagde het niet, met dien geduchten tegenftander in het ftrijdperk te treden: hij herriep zijn fchimpfchrift, en de eer der natie was gered.

Ondertusfchen handhaafde HUTTEN den goeden naam zijner landgenooten niet alleen met de pen, maar ook met het zwaard in de vuist. Op eene reize van *Rome* naar *Viterbo*, kwam hij in gezelfchap met vijf Italianen, die, zoodra zij hoorden, dat hij een Duitfcher was, op den Keizer begonnen te fchimpen. HUTTEN waarfchuwde hen eerst in het vriendelijke, om zich ftil te houden; doch zij ftoorden er zich niet aan, en dus raakte men fpoedig handgemeen; maar naauwelijks had HUTTEN zijn zwaard getrokken, of de fterkfte van de Italianen, die zijner lasterzucht het meest had botgevierd, lag reeds ter neder, waarna hij de overige, met weinig moeite, de kamer uitjoeg.

XX.

EDELMOEDIGE EN BRAVE REGENTEN.

AURENGZEB, die in den jare 1707 als Keizer van het wijduitgeftrekte Mogolfche Rijk ftierf, hield zich, nadat hij naauwelijks van zijne zware ziekte genoegzaam herfteld was, terftond wederom met de zaken der regering bezig, en arbeidde meer, dan zijne nog zwakke krachten toelieten. Een zijner Staatsdienaren hem het fchadelijke van zulk eene fterke infpanning van geest, en de vermoedelijk nadee-

deelige gevolgen hiervan onder het oog brengende, zag AURENGZEB hem met een misnoegd gelaat aan, en sprak tegen de overige aanwezige Hovelingen: „ Gij moet met mij erkennen, dat er om„ standigheden kunnen plaats hebben, waarin de Vor„ sten volstrekt verpligt zijn, om hun Vaderland te „ verdedigen, hun leven te wagen, en met de wa„ pens in de vuist te sterven; en deze lage vleijer „ wil mij verhinderen, dat ik mijne herkregene „ krachten aan het welzijn van den Staat opoffere! „ Of waant hij, dat het mij onbekend is, dat de „ Godheid mij de kroon alleen geschonken heeft, „ om het geluk van al die millioenen menschen te „ bevorderen, welke zij aan mij heeft onderwor„ pen?"

LEOPOLD, Hertog van *Lotharingen*, die in den jare 1690 aan de regering kwam, gaf, door zijn weldadig bestuur, een doorslaand bewijs, hoe veel een Regent, die zijne onderdanen bemint, zelfs in bekrompene omstandigheden, doen kan. Bij het aanvaarden der regering vond hij vele dorpen ledig, en het geheele Land verwoest. Bewogen door dezen deerniswaardigen toestand, maakte hij zoodanige inrigtingen, als ter bevordering der bevolking en verlevendiging van welvaart dienen konden, en genoot, terwijl het overige *Europa* onder de verwoestingen van den oorlog zuchtte, steeds de nooit genoeg gewaardeerde weldaad des vredes. Hij deed den overvloed, reeds sinds lang aan zijne onderdanen onbekend, weder in hun midden herleven, en verhief den adel, die geheel in verval was, door zijne weldadigheid, wederom tot welvaart. Zag hij, dat het huis eens Edelmans herstelling behoefde, dan liet hij het

op zijne kosten wederom opbouwen, en wanneer dezelve veel schulden had, dan betaalde hij die, en gaf aan deszelfs dochters eenen bruidschat. Hij verdeelde zijne geschenken met de zeldzame kunst van *wel* te geven, welke nog meer is, dan de weldaad zelve; want de pracht van eenen Vorst en de kieschheid van eenen vriend straalden daarin allerwegen door.

Een zijner Staatsdienaren bragt hem eens onder het oog, dat de uitgaven, die hij ten beste zijner onderdanen deed, zijn geheel vermogen zouden uitputten. „ Des te beter!" — was zijn antwoord — „ wanneer zij gelukkig zijn, zal ik zooveel te rijker „ wezen." — Op eenen anderen keer, hem van eenen Vorst verhalende, die zijnen onderdanen eenige voordeelen verschaft had, gaf de Hertog ten antwoord: „ Dit was niet meer dan zijn pligt; ik zou „ morgen mijnen regeringspost nederleggen, indien ik geen goed konde doen." — Wederom op eenen anderen tijd wachtte hem iemand in het voorvertrek, met oogmerk om hem om een ambt te verzoeken, hetwelk weinig tijds te voren eenen anderen gegeven was. De Hertog, hem het onaangenaam gevoel van een weigerend antwoord willende besparen, liet hem niet uitspreken, maar viel hem in de rede, zeggende: „ Wees gerust, Mijnheer! uw vriend „ heeft den post, dien gij voor hem wildet verzoeken, reeds verkregen."

Een kundig Jood, HOCHHEIMER genaamd, die te *Freyburg* de Heelkunde beoefend had, en aldaar naderhand Geneesheer was geworden, kwam met de beste getuigschriften van de Universiteit, en van de braafste en onbevooroordeeldste inwoners dier stad, te

Wee-

Weenen, ten einde aldaar de Geneeskunde uit te oefenen. Hij onderwierp zich andermaal aan het gewone onderzoek, en gaf een algemeen genoegen. Dan de titel van Arts geeft wel het regt, om zieken te behandelen, maar bezorgt nog geene patiënten, die hersteld willen worden. Overtuigd van zijne kunde, bekwaamheid, goeden wil en onvermoeiden ijver, wilde hij de kunst door bedriegelijk gezwets niet ontheiligen. Daar hij nu, behalve eenige weinige geringe lieden, die hij getrouwelijk behandelde en herstelde, geene zieken bekwam, zoo had hij ook geen genoegzaam bestaan; want hij was geen Geneesheer met den mond, en daarenboven een Jood. De Prins KAREL VAN LICHTENSTEIN, die voorheen op de Hoogeschool te *Göttingen* geweest was, vernam niet zoodra het lot dezes miskenden mans, of hij liet hem ontbieden, en sprak hem aldus aan: „ Wilt gij op eene mijner heerlijkheden wonen, „ Mijnheer! zoo geef ik u een jaargeld van vijf „ honderd Gulden. Genees mijne behoeftige zieke „ onderdanen, en wanneer gij binnen eenige jaren „ niet meer fortuin maakt, zal ik uwe jaarwedde „ verhoogen." — HOCHHEIMER, vol gevoel van erkentenis wegens 's Prinsen edelmoedig aanbod, wilde hem zijnen opregtsten dank betuigen, maar ontving dit antwoord: „ Mijne onderdanen zul„ len u danken. Ik behoef eenen Geneesheer en „ geene dankbetuigingen. Spoed u, zoo veel gij kunt, „ naar de plaats uwer bestemming!" Op deze wijze werd een man verzorgd, die veel goeds stichtte, naardien hem nu een ruim veld geopend was, om zijne kunde en bekwaamheden nuttig te kunnen gebruiken.

XXI.

GETROUWHEID EN LIEFDE VAN ONDERDANEN.

De Keurvorst van *Sakfen*, FREDERIK *de Zachtmoedige*, uit hoofde van de verdeeling des Lands, met zijnen broeder, WILLEM, Hertog van *Weimar*, in eenen onaangenamen twist gewikkeld zijnde, maakte zich van de ftad *Freyberg*, die aan dezen toebehoorde, meester. Hij liet onmiddellijk de Regering der ftad op de markt bij zich ontbieden, en vorderde van dezelve, dat men dadelijk aan hem als Keurvorst den eed van getrouwheid doen zoude, en vervolgens een aantal jonge manfchappen leveren, ten einde tegen Hertog WILLEM te velde te trekken. Deze eisch, welke tot driemaal toe openlijk werd bekend gemaakt, veroorzaakte door de geheele ftad eene algemeene verflagenheid. De Raad, inzonderheid, bevond zich in de deerlijkfte engte, vergaderde op het raadhuis, en nam eindelijk, na eenige moeijelijke raadplegingen, het grootmoedig befluit, om Hertog WILLEM, als hunnen Heer, getrouw te blijven. Dit befluit werd nu ook met de meeste kloekmoedigheid ten uitvoer gebragt. De gezamenlijke Leden van den *Freybergfchen* Raad gingen, in ftatigen optogt, twee aan twee, met ongedekten hoofde, en ieder met zijn doodkleed onder den arm, van het Raadhuis naar de markt, waar het Keurvorftelijke krijgsvolk onder het geweer ftond. Toen zij in den kring getreden waren, die door een gedeelte der foldaten gefloten werd, naderde de toenmalige Burge-

gemeester, NICOLAUS WELLER, een eerwaardige grijsaard, den Keurvorst, die te paard zat, en ſprak hem, in naam der Regering en der geheele burgerij, op de volgende aandoenlijke wijze aan: „ Wij zijn „ alle oogenblikken bereid, om ons leven in den „ dienst van Uwe Hoogheid gewillig en volvaardig „ op te offeren; doch wij kunnen volſtrekt niet be- „ ſluiten, om, met ſchending van den eed van ge- „ trouwheid, eens aan Hertog WILLEM gezworen, „ de wapenen tegen dezen onzen wettigen Heer op „ te vatten. Wij vertrouwen van uwe bekende groot- „ moedigheid, dat Uwe Hoogheid van deze voor „ ons zoo harde eiſchen wel zal willen afzien; doch „ zoo Hoogstdezelve, onverhoopt, daarbij mogt vol- „ harden, dan willen wij, als regtſchapene onder- „ danen, liever ons leven verliezen, dan ſlechts één „ oogenblik tegen den pligt handelen, dien wij aan „ onzen Landsheer ſchuldig zijn; en ik wil, wat mij „ zelven betreft," — voegde de Burgemeester er bij — „ gaarne de eerſte wezen, en hier op deze „ plaats aanſtonds nederknielen, om mij dit oude, „ grijze hoofd te laten afhouwen." — De Keurvorst werd door deze aanſpraak, en de weemoedige houding van den eerwaardigen grijsaard, die reeds geknield lag, zoo diep getroffen, dat hem de tranen uit de oogen ſprongen. Hij naderde WELLER, klopte hem op den ſchouder, en zeide: „ Neen! „ geen hoofd af, oude man! geen hoofd af! Zulke „ eerlijke lieden, die hunnen eed en pligt zoo ſtand- „ vastig getrouw zijn, hebben wij nog langer van „ noode." — FREDERIK zag van zijne eiſchen af, en ſedert voert de ſtad *Freyberg* den roemrijken bijnaam van *de Getrouwe.*

Toen de Franſchen, in Lentemaand 1807, bij *Steegen* en *Stuthof*, op de zoogenoemde *Friſche-Nehrung*, — eene ſmalle landſtreek tusſchen de *Oostzee* en de *Weisſel*, van omtrent elf mijlen lang — waren overgeſtoken, ten einde *Dantzig* van alle kanten in te ſluiten, en inzonderheid de gemeenſchap met *Koningsberg* af te ſnijden, vorderden zij van den Schout van het dorp *Kählberg*, aan de *Nehrung*, dat hij hen geleiden, en hun door zijne kennis van de omliggende landſtreek behulpzaam zou zijn. De eerlijke Schout weigerde het; en offchoon men geene bedreigingen ſpaarde, bleef hij nogtans onbewegelijk bij zijn beſluit, en verklaarde, „ dat hij als onderdaan, die den „ eed van getrouwheid aan zijnen Landsvader gezworen had, aan de vijanden van zijnen Koning „ geene dienſten konde noch mogt bewijzen, die den „ Lande nadeelig waren." Men dreigde hierop, zoo hij niet aanſtonds gehoorzaamde, hem te zullen doodſchieten, waarop hij antwoordde: „ Welaan, als ik „ dan door den kogel ſterven moet, zoo laat ik mij „ liever doodſchieten, omdat ik mijnen pligt gedaan „ heb, dan wanneer ik als een landverrader gegrepen „ werd." Deze edele en ſtandvastige denkwijze verbaasde den vijand, en men liet den eerlijken, en zijn Vaderland getrouwen, Schout verder met rust.

De gebeurtenisſen van den laatſten oorlog tusſchen *Frankrijk* en *Pruisſen* gaven, gelijk bekend is, aanleiding, dat de Hertog van *Mecklenburg-Schwerin* zijn Land moest verlaten, en naar het naburig *Holſteinſche* de wijk nemen. — Naauwelijks was de Hertog aldaar eenige dagen geweest, of hij ontving met den

post

post eenen brief, met een tamelijk gebrekkig opschrift, dienende ten geleide van een' zak met geld, waarin zich vijf honderd Daalders aan goud bevonden. De Hertog opende, nieuwsgierig, denzelven, en zag, dat die door eenen Kleermaker in *Ludwigslust* geschreven was, welke, onder de regering van den vorigen Hertog, als een ouderlooze knaap in het weeshuis was opgevoed, en voor den tegenwoordigen somtijds wel gewerkt had. De Kleermaker, beducht, dat zijn goede Landsheer, in deszelfs tegenwoordigen toestand, gebrek aan geld mogt hebben, verzocht hem, uit dien hoofde, in zijnen brief, het genoegen te mogen hebben, hem met deze kleinigheid bij te springen; er bijvoegende, „ dat hij aan „ de weldadigheid van het Hertoglijk Huis alles te „ danken had, wat hij bezat, en het derhalve zijn „ schuldige pligt was, om te erkennen hetgene men „ aan hem gedaan had."

De beroemde Zeeheld, MICHIEL ADRIAANSZ. DE RUIJTER, gaf eens een treffend voorbeeld van zijnen eerbied en zijne getrouwheid omtrent de Overheid. Op zekeren tijd in eene jaagschuit van eene Hollandsche stad naar eene andere varende, verstoutte zich een der reisgenooten, om tegen 's Lands Hooge Magten verscheidene smaadredenen uit te slaan. Dit maakte DE RUIJTERS verontwaardiging gaande, en deed hem zeggen, „ dat hij, als een dienaar van den „ Staat, het voeren van zulk eene taal in zijne te„ genwoordigheid niet kon noch mogt dulden;" bevelende voorts den kwaadspreker het zwijgen. Dan, daar dit niet baatte, gelastte onze Held den schipper, om den oproerkraaijer aan land te zetten; doch ook dit vruchteloos zijnde, nam DE RUIJTER de ge-

legenheid waar, dat het vaartuig digt aan wal was, vatte met zijne kloeke, welgefpierde zeemanshanden den lasteraar bij den kraag, zette hem buiten boord, en klaagde, toen hij ter beftemder plaatfe gekomen was, den wederfpannigen fchipper bij de Wethouderfchap aan, die hem, om dit zijn gedrag, voor zes weken in deszelfs post fchorste.

XXII.

VOLKSGEEST.

Toen de Romeinen, in den laatften Punifchen oorlog, het befluit namen, om hunne heerfchappij ook ter zee uit te breiden, werd er binnen weinig tijds eene vloot gebouwd, en de aanzienlijke zeemagt der *Karthagers* aangegrepen. — Dan het ging hiermede gelijk met alle ontwerpen van eenen enkelen perfoon. Hij moet dikwijls eerst door fchade wijs worden, voor en aleer zijne kundigheden zich uitbreiden. Van langzamerhand ontdekt hij zijne fouten, en ondervindt er de nadeelen van. Nu neemt hij nieuwe proeven, verbetert zijne oude misflagen, en bereikt zooveel te fpoediger eenen zekeren trap van volkomenheid, naar gelange zijn moed grooter is, om iets gewigtigs uit te voeren; en dit is ook het geval van geheele natiën. — De *Romeinfche* vloot ging meer dan eens verloren, en wel door de onkunde harer Vlootvoogden, die, bij de overmagt van eenen ter zee geoefenden vijand, meer op hunnen moed, dan op hunne bekwaamheid rekenden, de gevaarlijke plaatfen der zee te weinig kenden,

en

en dikwijls de hevigſte ſtormen wilden trotſeren. Ondertusſchen konden al deze ongelukken in geenen deele den moed des *Romeinſchen* volks verzwakken. De Senaat beſloot wel, om vooreerst niet verder ter zee tegen den vijand te ſtrijden; doch het gevolg toonde, dat men het eiland *Sicilië* onmogelijk zonder vloot behouden konde, zoodat men nogmaals op de uitrusting eener nieuwe met ernst bedacht werd. Dan, de openbare ſchatkist was reeds uitgeput, en men wist niet, hoe men de benoodigde geldſommen zoude vinden. In dezen toeſtand vereenigden zich aanſtonds eenige burgers, en bragten, met eenen onbeſchrijfelijken ijver, hunne offers op het altaar des Vaderlands. De Raadsheeren gaven een loffelijk voorbeeld, en de rijkſten onder hen lieten ieder, op eigene kosten, een oorlogsſchip bouwen. Andere burgers volgden hun voetſpoor, en legden zich eene vrijwillige ſchatting op, zoodat van het geld, hetwelk verſcheidene perſonen, naar hun vermogen, bijeenbragten, altijd een ſchip konde gebouwd worden. Op deze wijze werd eindelijk eene vloot van twee honderd zeilen uitgerust, zonder dat de Republiek daarbij onder eenige andere verpligting gelegd werd, dan, om aan de burgers, in gunſtiger omſtandigheden, derzelver opgeſchoten geld terug te geven. *Rome* behield nu door eene nieuwe vloot *Sicilië*, en dwong de *Karthagers* tot eenen eervollen vrede. — Door eenen algemeenen volksgeest alleen kan in de wereld iets groots verrigt worden. Wanneer verſcheidene leden in den Staat hunne krachten vereenigen, en, door eenen gemeenſchappelijken ijver bezield, een werk beginnen, dan is geene zwarigheid zoo groot, welke niet overwonnen, geene onderneming zoo moeijelijk, die niet uitgevoerd zoude kunnen worden.

XXIII.

OPOFFERING VAN ZICH ZELVEN VOOR HET VADERLAND.

In den ſlag bij *Sempach*, den 9den van Hooimaand 1386 voorgevallen, die zoo veel ten voordeele der *Zwitſerſche* Vrijheid beſliste, konden de *Oostenrijkſche* legerbenden, welke men in geſlotene gelederen, en gedekt door goede verſchanſingen, het hoofd moest bieden, niet worden aangevallen, en waren al de pogingen der *Zwitſers* daartoe vruchteloos. Dit kwam ter ooren van zekeren burger uit *Unterwalden*, ARNOLD VAN WINKELRIED geheeten, wiens naam nog heden met eerbied genoemd wordt, en die, zijn belangeloos Vaderlandsch gevoel volgende, zijne landgenooten aldus aanſprak: „ Waardige medeburgers! ik zal u door dezen bijna ondoordringbaren „ muur des vijands eenen weg banen; doch gedenkt „ aan mijnen naam en aan mijne kinderen." — Hij wist echter zeer wel, dat zijn leven met deze daad gemoeid zoude wezen, doch liet zich hierdoor niet afſchrikken. Hij ſtelde zich, met eene bedaarde onverſchrokkenheid, aan het hoofd zijner medeburgers, vermaande deze, om hem te volgen, en door de opening te dringen, welke hij maken zoude. Hij wierp hierop zijne wapens weg, ſtelde zich tegen zoo vele ſpietſen der bajonetten, als hij omvatten konde, liet zijn ligchaam, door welks geheele zwaarte zij werden neêrgedrukt, door dezelve doorboren, en maakte daardoor in de vijandelijke gelederen, voorheen zoo naauw ge-

gesloten, dat zij niet aangevallen konden worden, eene opening. De *Zwitsers*, door dit onverschrokken voorbeeld van hunnen heldhaftigen medeburger aangevuurd, stortten met woede op den vijand, drongen er op in, en wierpen hem overhoop. Overal verspreidden zij wanorde en dood: de nederlaag des vijands werd algemeen, en van dat oogenblik aan verklaarde zich de overwinning voor de goede zaak der *Zwitsers*.

GEORGE FREDERIK, Markgraaf van *Baden*, een Prins van een uitmuntend verstand en hart, en tevens een man, die als krijgsheld eenen onbetwistbaren roem bezat, zag in den algemeenen nood niet op zich zelven, maar alleen op zijn Vaderland. In den dertigjarigen oorlog, rukte hij, aan het hoofd van 20,000 man eigene soldaten, voorwaarts, ten einde aan de verschrikkelijke overmagt van Keizer FERDINAND het hoofd te bieden. In den slag bij *Wimpfen* aan den *Necker*, die op den 6den van Bloeimaand 1622 plaats had, werd het klein en afgemat leger des Markgraafs, door de vereenigde *Oostenrijksch-Spaansche* magt, uit ongelijk talrijker en versche benden bestaande, aangevallen, bij welke gelegenheid de *Badensche* soldaten, door GEORGE FREDERIK in persoon aangevoerd, met leeuwenmoed voor de *Duitsche* vrijheid vochten; terwijl de vijanden zonder de minste geestdrift voor vreemde onderdrukking streden. Ondersteund door BERNHARD, Hertog van *Weimar*, en door MAGNUS, Hertog van *Wurtemberg* (wien tot driemaal het paard onder het lijf werd weggeschoten, totdat hij eindelijk midden op het slagveld den dood der helden stierf), was de beslissende zege reeds aan de zijde dezer dapperen,

toen

toen eindelijk, door een ongelukkig toeval, de kruid-wagens in brand geraakten, en de transportwagens van GEORGE FREDERIK in duizend ſtukken ſloegen, waardoor een gedeelte van zijn leger omkwam, en het overige in verwarring geraakte, en op de vlugt ſloeg. De Markgraaf, door de ſmeekingen der zijnen gedrongen, week ook eindelijk, met het bebloede zwaard in de hand, van het ſlagveld, nadat hij al de kunst van eenen Veldheer en al de ſtoutheid van eenen krijgsheld vruchteloos beproefd had. Slechts vier honderd burgers van *Pforzheim*, die hem onder den Burgemeester DEIMLING, als Hoofdman, tot eene lijfwacht, *het witte Regement* genoemd, gevolgd waren, verdedigden zich, ten einde den vijand het vervolgen van hunnen Vorst te beletten, nog alleen tegen het overwinnend *Oostenrijksch-Spaanſche* leger, en vochten met zulk eene hardnekkige woede, dat men zich daarvan geen voorbeeld herinnert. Tweemaal werd hun door den Keizerlijken Veldheer TILLY leven en genade aangeboden, welke zij echter telkens koelbloedig van de hand wezen. De gedachte: „Van u, dierbaar en hartelijk geliefd Vaderland! „ hebben wij alles ontvangen. Hier, waar het u of „ ons gelden moet, zullen wij in deze zware be- „ proeving niet bezwijken. Neem uw grootſte ge- „ ſchenk, ons leven en onzen Vorst terug!" — deze gedachte deed vier honderd burgers ſtrijden en ſterven, alsof zij ſlechts één eenig man waren.

XXIV.

XXIV.

VERDEDIGERS DES VADERLANDS.

De liefde voor het Vaderland was ſteeds het kenmerk van onzen landaard. Nooit, echter, vertoonde zich deze zucht ſchooner, dan ten tijde der *Spaanſche* beroerten, toen PHILIPS II de vrijheid naar het hart ſtak. Elk *Nederlander* werd toen een held. Getuigen hiervan zijn de daden van DE RUIJTER, TROMP, PIET HEIN, VAN BRAKEL, VAN GENT en zoo vele anderen, die den dood der helden ſtierven, en eenen onſterfelijken naam bij het nageſlacht verworven hebben. Ondertusſchen leverden ook onze dagen mannen op, wier nagedachtenis, bij elken opregten vriend zijns Vaderlands, niet minder in zegening zal blijven; mannen, die voor de verdediging van hetzelve hun leven veil hadden, en zich eene onvergankelijke eerzuil in de harten van alle braven hebben opgerigt. Men herinnere zich hier ſlechts den altoos gedenkwaardigen ſlag op *Doggersbank*, op den 5den van Oogstmaand, des jaars 1781, onder den Schout-bij-nacht JOHAN ARNOLD ZOUTMAN voorgevallen, waarin deze dappere Zeeheld, ſchoon zijne vloot zwakker was dan die der *Engelſchen*, niet alleen den roemwaardigen DE RUIJTER deed herleven, maar waarin ook al de overige Officieren, onder zijn bevel, in moed en dapperheid met elkander wedijverden; zoodat zelfs de vijandelijke Ondervlootvoogd PARKER, in zijn berigt aan zijn Hof, daarbij verklaarde, „*dat de*

„ *ſche-*

„ *schepen onder zijn bevel niet meer in staat waren,*
„ *om te vechten;* dat hij wel poging gedaan had,
„ om het gevecht op nieuws te beginnen, maar *dat*
„ *zulks niet mogelijk was;* dat de zijnen zich dapper
„ gedragen hadden; maar *dat de vijanden geene min-*
„ *dere blijken van dapperheid hadden gegeven.*" Het
volgende kan deze getuigenis des vijands nog nader
bevestigen.

Toen de Heer Baron W. J. G. BENTINCK, in dezen zeeslag het bevel voerende over het schip *de Batavier* van 54 stukken, in het heetste van het gevecht, door eene schuiftang, in den linkerschouder gewond werd, verloor hij wel zijne krachten, maar niet zijnen moed en zijne trouw voor het Vaderland. Op dat oogenblik slaags zijnde met twee grootere *Engelsche* schepen, gaf hij aan zijnen eersten Officier last, om het gevecht met moed staande te houden; doch deze, hoe dapper anders, vreezende, dat de overmagt des vijands hem zou doen bezwijken, liet dus andermaal nadere orders van den Heer BENTINCK vragen; maar ontving ten antwoord, „ dat hij eerder „ alles moest wagen en vergaan, dan afdeinzen;" welke woorden, gevloeid uit den mond van eenen Kapitein, die door eenen verraderlijken vijand met moordgeweer gewond was, al het scheepsvolk met eenen moed bezielde, die alles te boven streefde, en hen deed zweren, zich eer in den grond te laten boren, dan zich over te geven, of voor den barbaarschen *Engelschman* te wijken. Zij hielden getrouw hun woord, en beschoten den vijand zoo heftig, dat hij met schade en schande moest afhouden. De dappere BENTINCK werd door den Stadhouder, met toestemming van de Algemeene Staten, tot Schout-bij-nacht, en Adjudant-Generaal van de Marine, gedurende zijn leven, benoemd; doch stierf aan zijne be-

bekomene wonde, en werd op eene allezins plegtige wijze, op kosten der Admiraliteit te *Amsterdam*, op den 28sten van Oogstmaand, 1781, in de Nieuwe Kerk aldaar begraven.

De Algemeene Staten, hoogst voldaan over het gehouden gedrag, zoo der Opper- en Onderofficieren als matrozen en soldaten, in dezen slag, vereerden ZOUTMAN eenen gouden degen en eene medaille met eenen ketting van hetzelfde metaal; aan de Kapiteinen, bij de aktie tegenwoordig geweest zijnde, eene gouden medaille, hangende aan een lint; aan de Luitenants en andere Officieren eene zilveren medaille, en aan de matrozen en soldaten ieder twee maanden gagie; terwijl de Stadhouder, bij eenen eigenhandigen brief, aan de equipage van 's Lands schepen, insgelijks zijn genoegen over derzelver betoonden moed te kennen gaf, en den Schout-bij-nacht ZOUTMAN tot Vice-Admiraal extraordinair van *Holland en Westvriesland*, en de Kapiteinen SALOMON DEDEL, JAN HENDRIK VAN KINSBERGEN, HENDRIK RIETVELD en W. VAN BRAAM tot Schouts-bij-nacht extraordinair verhief. Bovendien werd de Heer VAN KINSBERGEN tot Adjudant-Generaal van den Stadhouder als Admiraal-Generaal benoemd, en bij de Staten van *Holland* in 1784 besloten, om aan den verdienstelijken ZOUTMAN, ten blijke hunner erkentenis, wegens zijn betoond beleid in den slag op *Doggersbank*, eene jaarwedde van 2400 Gulden toe te leggen, welk jaargeld gerekend zoude worden ingegaan te zijn op den dag der zoo roemrijk bevochtene zegepraal.

XXV.

CHRISTELIJKE KRIJGSHELDEN.

„ Godsvrucht en een menschlievend hart in eenen „ Officier” — zegt de verdienstelijke ZIMMERMAN — „ zijn bij mij zeer verhevene deugden; en „ ik zou den menschenvriend, van wien ik weet, „ hoe dikwijls hij den armen, hulpeloozen landman „ in dreigende gevaren reeds heeft bijgestaan, en „ hoe vaak hij nog een bode des Hemels, te midden van moord en brand, zijn zal, bijna kunnen „ aanbidden, wanneer ik al de kenmerken eener „ heldhaftige ziel in hem ontdek. Mijn hart is steeds „ vol van eerbied en bewondering, zoo dikwijls ik „ met Officieren van zachte zeden verkeer. Zij zijn „ het toonbeeld van groote mannen en brave men„ schen, en zullen ons door geene pekkransen doen „ vergeten, dat wij niet meer in de eeuw van „ TILLY leven. Oorlogen waren bijna in ieder Land „ het tijdperk van het verval van zeden. Men leeft „ voor den tegenwoordigen dag, wanneer men in „ den toekomstigen geen vertrouwen meer stelt. Al„ les verwildert. Wie echter met het zwaard in de „ vuist, en onder het gedruisch der wapenen, aan „ God en de menschelijkheid denkt, verdient eenen „ onverwelkelijker zegekrans, dan de grootste land„ verwoester. Wanneer ik de brave krijgshelden, „ met eene bescheidene houding, in onze kerk zie; „ wanneer ik hen uit eene volle borst onze heilige „ liederen hoor zingen, en zij, met zoo veel eerbied „ als aandacht, naar de prediking van Gods Woord,

„ en

„ en de vermaningen van onzen Leeraar luisteren — „ o! dan gevoel ik, dat er niemand beminnelijker „ is, dan Officieren, die hunne knien voor God bui„ gen, en in veldslagen hun bloed blijmoedig gestort „ hebben. Gelukkig moet ieder Land zijn, wanneer „ de Officieren, van alle onderscheidene legerben„ den, menschelijkheid en grootmoedigheid met de „ hoogste deugd en de verachting van alle gevaren „ in zich vereenigen."

Keizer OTTO I, *de Groote* bijgenaamd, bedacht altijd, wanneer hij tegen zijne vijanden te veld moest trekken, dat de uitslag van den oorlog en de overwinning niet van menschen, maar van God afhangt. Wanneer hij zijn Keizerlijk gewaad te huis en in het veld moest dragen, bad hij vooraf Gode om een nederig hart, ten einde de luister der aardsche pracht hem niet mogte verblinden of hoogmoedig maken. Toen sommige zijner bondgenooten hem bij de belegering van *Brisach* verlieten, en nu ook zijn overig volk den moed verloren gaf, sprak hij zijn leger aldus aan: „ Waarom zijt gij zoo wanhopend? Ver„ trouw op God, die kan en zal u helpen. De over„ winning hangt van Hem af. Is het uur onzes doods „ geslagen, laat ons dan allen als Christenen on„ verschrokken sterven, en ons aan geene schande„ lijke vlugt schuldig maken; want het is toch be„ ter, om der geregtigheid wille den dood te onder„ gaan, dan met schade en schande te vlugten. „ Doet slechts uwen pligt, dan kunt gij ook op den „ bijstand van den Almagtige rekenen." — Op deze wijze den moed bij zijn krijgsvolk op nieuws herleven doende, behaalde hij daardoor de overwinning.

Michiel adriaansz. de ruijter was niet alleen een moedig krijgsheld, maar ook een opregt Christen, die, waar hij konde, steeds bereid was, om zijne ongelukkige natuurgenooten bij te staan en te helpen; waarvan het volgende geval ten bewijze kan verstrekken. Op zijnen laatsten zeetogt, waarop deze verdienstelijke Zeeheld zijn roemvol leven eindigde, ontving zijn Predikant westhovius, kort na zijne aankomst aan de kust van *Sicilië*, twee Latijnsche brieven uit *Napels*, geschreven uit naam van zes en twintig Hongaarsche Predikanten, die, ter zake van den Godsdienst, op de galeijen gebannen waren, en als gemeene slaven deerlijk werden mishandeld; weshalve zij den Vlootvoogd ootmoedig smeekten, zich hunne zaak te willen aantrekken, en, waar het van nut kon zijn, voor hunne vrijheid te spreken. Naauwelijks ontving de ruijter dit berigt, of zijn hart werd door een gevoelig medelijden over het lot dezer ongelukkigen getroffen. Hij zond dadelijk genoemden Vlootprediker, benevens zijnen Geheimschrijver, aan den Onderkoning van *Sicilië*, om hem met den toestand der gebannene Leeraren bekend te maken; tevens met verzoek, om over hunne loslating aan den Koning van *Napels* te schrijven. Dit verzoek vond ingang, inzonderheid daar het ondersteund werd door eenen eigenhandigen brief des Vlootvoogds, die tegelijk besloot, om, behalve hetgene hij reeds gedaan had, alles, wat in zijn vermogen was, ten behoeve der gevangene Predikanten aan te wenden. Het gevolg dezer edele daad was zoodanig als zij verdiende. De ruijter, naderhand in de baai van *Napels* ten anker komende, ontving van den Onderkoning, met een talrijk gevolg, de gelukwen-

schin-

ſchingen over de aankomst der Nederlandſche vloot, en verwierf, na een ernſtig geſprek, het ontſlag der Hongaarſche Predikanten. Van de noodige lastbrieven voorzien, begaf zich, ſtraks hierop, de Vlootprediker WESTHOVIUS, vergezeld van den Predikant VIRET, met drie ſloepen naar de galei-haven, en aanſtonds werden drie en twintig dezer rampzaligen aan hen overgeleverd, en naar het ſchip van den Ondervlootvoogd DE HAAN gevoerd. WESTHOVIUS haalde 's anderen daags eenen uit het ſlaven-gasthuis, alwaar dezelve aan eene zware keten geboeid lag, en nog twee anderen uit de gevangenis. Deerniswaardig was, in allen opzigte, de toeſtand dezer zes en twintig ongelukkigen, onder welke men verſcheidene grijsaards telde, die door hun achtbaar, doch bleek en vervallen gelaat eerbied en ontzag inboezemden. Op vijf na waren zij allen Leeraars van de gezindheid der Hervormden.

Daags na hunne verlosſing werden zij aan DE RUIJTER voorgeſteld, wien zij, voor de betoonde weldaad, hunne vurigſte dankbaarheid toebragten. Toen zij hem verhaalden, hoe zij, in weêrwil der verſcheidenheid van begrippen, altoos als broeders hadden geleefd, gaf de Vlootvoogd hun deze Christelijke vermaning: „Gaat dan heen, en beijvert u, ie„der bij de zijnen, om, bij uwe tehuiskomst, één „te zijn en te blijven, en ik zal nooit ſchooner dag „beleefd hebben." De verloste en verheugde Leeraren werden van al het noodige rijkelijk voorzien, en voorts over de vloot verdeeld, waar zij eene behandeling overeenkomſtig hunnen ſtand genoten. Een' der Luterſche Leeraren hield DE RUIJTER aan zijn eigen boord.

In den jare 1746, toen de Engelſchen én Spanjaarden in oorlog, en dè laatſte in het bezit van de *Havanah* waren, geraakte een oorlogsſchip der eerstgenoemde natie in nood, en zou op de kust van *Florida* vergaan zijn, indien het niet in gemelde haven ware binnengeloopen. „Ik kom," — zeide de Kapitein tegen den Gouverneur — „om mijn ſchip, „ mijne matrozen, mijne ſoldaten en mij zelven in „ uwe handen te leveren. Ik verzoek alleen het le„ ven van mijn volk te ſparen." — „ Neen!" — was het antwoord des Spaanſchen Bevelhebbers — „ ik „ zal mij nooit aan zulk een misdrijf ſchuldig ma„ ken. Hadden wij u in een gevecht op zee, of op „ onze kusten overmeesterd, zoo ware uw ſchip on„ ze buit, en gij en uw volk onze gevangenen; „ maar nu gij door ſtorm herwaarts gevoerd, en alleen „ in deze haven binnengeloopen zijt, om uw leven „ te redden, beſchouw ik het als pligt, te vergeten, „ dat uwe natie met de mijne in oorlog is. Gij zijt „ immers, even als wij, menſchen, bevindt u in „ nood, en hebt daardoor regt op ons medelijden. „ Ik geef u vrijheid, om uw ſchip te ontladen en „ te kalefateren, en, zoo gij wilt, kunt gij hier van „ uwe goederen zoo veel verkoopen, als voor uwe „ onkosten noodig zijn. Daarna kunt gij vertrek„ ken, en ik zal u een paspoort medegeven, met „ hetwelk gij veilig tot buiten de *Bermuda's* kunt „ zeilen. Wanneer gij, vervolgens, door de onzen „ mogt genomen worden, zult gij een wettige prijs „ zijn; doch in dit oogenblik beſchouw ik u niet „ als Engelſchen, maar alleen als vreemdelingen, „ voor welke de menschheid ons om bijſtand ſmeekt."

XXVI.

XXVI.

HELDHAFTIGE SOLDATEN.

De beroemde Engelſche Veldheer ELLIOT reed, op zekeren dag, bij de belegering van *Gibraltar*, toen de vesting juist hevig beſchoten werd, in eigen' perſoon rond, om de posten te bezigtigen, en zag, bij die gelegenheid, een Hanoversch ſoldaat, die noch zijn geweer aanſloeg, noch preſenteerde. „ Kent gij „ mij niet;" — vroeg hem de Veldheer — „ of „ waarom verzuimt gij anders uw' pligt?" — De ſoldaat antwoordde met de uiterſte bedaardheid: „ Ik „ ken Uwe Excellentie en mijn' pligt zeer wel; maar „ zoo aanſtonds zijn mij eenige vingers van de regterhand weggeſchoten, en dus ben ik buiten ſtaat, „ om mijn' pligt te doen." — „ Waarom laat gij u „ dan niet verbinden?" — hernam de Veldheer. „ Omdat het in *Duitschland*" — gaf de brave ſoldaat ten antwoord — „ niet geoorloofd is, zijn' post te „ verlaten, voordat men wordt afgelost." De gevoelvolle Veldheer ſtapte, met eene blijkbare aandoening, aanſtonds van zijn paard, en zeide: „ Geef „ mij uw geweer en uwe patroontasch; ik zal u aflosſen, opdat gij u zoudt kunnen laten verbinden." De ſoldaat gehoorzaamde; doch ging eerst naar de naastbijzijnde wacht, toonde aan, dat de Veldheer op zijnen post ſtond, gaf zijn verlangen te kennen, dat hij mogte worden afgelost, en liet eerst na dit alles zijne verminkte hand verbinden. Daar hij nu tot verdere krijgsdienſten niet meer in ſtaat was, ontving hij zijn ontſlag, en met hetzelve, van den Veldheer, die dit geval aanſtonds naar *Londen* berigt

 had,

had, een aanzienlijk geschenk. Toen nu de verminkten, en met hen onze Hanoveraan, in *Londen* kwamen, wenschte Koning GEORGE III den braven Duitscher te zien, sprak met hem eenen geruimen tijd, beschonk hem vorstelijk, en gaf hem tevens eene vaandrigsplaats onder de Hanoversche landtroepen.

In den jongsten oorlog van *Frankrijk* tegen *Pruissen* moest Prins LODEWIJK *van Pruissen* de brug van *Saalfeld* verdedigen, en aan den vijand den overtogt over dezelve betwisten. Hij oordeelde, dit oogmerk het best te zullen bereiken, wanneer hij den vijand aanviel en terugdreef; hij liet daartoe eene zwakke bezetting bij de brug, trok met zijne geheele magt, uit zeven duizend man bestaande, over dezelve, en greep, des morgens ten half negen ure, de Franschen aan, die hij op zes duizend man schatte. De vijand week voor de woede van dezen aanval, totdat hij zich met het leger van den Maarschalk SOULT konde vereenigen, van welks aankomst de Prins nog geen berigt had. Het aanbelang van dezen pas kennende, bleef hij der Fransche dapperheid den levendigsten wederstand bieden; doch zijne Pruissen vielen de eene na den anderen. Hij zelf was door vijanden omsingeld, werd op verscheidene plaatsen gekwetst, en zag niets dan dood of gevangenis voor oogen. Reeds stroomde zijn bloed uit negen wonden — zijne regterhand was verlamd — en daar hij niet meer vechten konde, smeekte hij alleen zijne spitsbroeders, om toch niet te wijken. „Pardon!" — riepen hem de vijanden toe, die zijnen moed eerbiedigden en het uiterste wilden vermijden. „Neem geen pardon aan!" — riep hij — „Slechts

„voor-

„ voorwaarts, kinderen!" — Nu werd het gedrang heviger en heviger. Hij geraakte tusfchen de vijanden in. Men bood hem nog eens lijfsgenade aan, doch hij verwierp dezelve; waarop een Kwartiermeester van de Franfche huzaren op hem afkwam, en hem zijne fabel in de linkerborst ftiet; terwijl op hetzelfde oogenblik een fnaphaankogel zijn hart doorboorde. Hij ftierf in de armen van zijnen Adjudant VAN NOSTIZ. De Koning van *Pruisfen* liet den Franfchen Bevelhebber om het lijk verzoeken; doch het overfchot van den held was reeds in de kerk van *Saalfeld* bijgezet. Hij rust thans naast het lijk van eenen dapperen Prins *van Sakfen-Coburg*, die eens, in den Turkfchen oorlog, voor het Huis van *Oostenrijk*, even roemrijk op het flagveld fneuvelde. De Franfchen zelve houden fteeds zijne nagedachtenis in waarde, en noemen zijnen naam niet dan met eerbied en achting.

WILLEM VAN BRAAM, een der beroemde Nederlandfche helden in den flag op *Doggersbank*, voerende destijds 's Lands fchip *de Admiraal Piet Hein* van 54 ftukken, waarmede hij, gedurende het gevecht, tegen eenen vijandelijken driedekker van 96 ftukken floeg, ontving, in hetzelfde jaar (1781), het bevel over een fmaldeel, om de koopvaardijvloot naar de *Oostzee* en de Oostindifche fchepen om den *Noord* te geleiden. De Schout-bij-nacht verkoos, bij deze gelegenheid, het fchip *de Prinfes Frederika Sophia Wilhelmina*, om daarmede in zee te gaan; doch de manfchap op hetzelve niet voltallig zijnde, verzocht hij den Stadhouder, te dier tijd in *Texel* tegenwoordig, om de ontbrekende koppen van zijn fchip *de*

Piet Hein te mogen ligten. Dit werd hem toegeſtaan, en hij begaf zich in perſoon aan boord. Dan, geene verkiezing, buiten zijne groote roeijers, onder de zijnen willende maken, omdat zij zich allen wèl gedragen hadden, liet hij hen op het dek komen, en vroeg, wie lust had, om hem op het andere ſchip te vergezellen? Allen toonden zich hiertoe als om ſtrijd gereed; doch vernemende, dat er ſlechts een getal van dertig, of daaromſtreeks, noodig waren, maakte dit hen blijkbaar neêrſlagtig, en ſloegen zij voor, dat de manſchap van het andere ſchip, in hunne plaats, op *de Piet Hein* zoude overgaan, ten einde aan deszelfs herſtel te arbeiden, vermits zij liefst met hunnen vorigen Kapitein weder naar zee wilden, om op nieuws te vechten, waartoe hij nu wist, en zelfs verzekerd was, dat zij moed hadden en in ſtaat waren. Dit ſtond, echter, niet in de magt des Vlootvoogds, en zoude ook bovendien, zonder gemor onder het andere volk, niet hebben kunnen geſchieden. Zij werden dus allen op rijen geplaatst, en men telde er de benoodigde manſchap, bij loting, uit. Deze waren uitgelaten van vreugde, even alsof zij ter feest gingen; terwijl verſcheidene anderen, welke het lot was voorbijgegaan, tranen van ſpijt ſtortten. De Schout-bij-nacht VAN BRAAM, door dit geval getroffen, gaf er den Stadhouder kennis van, die, ten einde 's volks verlangen te gemoet te komen, hem toeſtond, om, behalve de vorige, nog eene partij van zijne manſchap te doen overgaan. Dit werd bij het volk van *de Piet Hein* met het grootſte genoegen vernomen, en een twintigtal verkreeg daardoor nog deszelfs wensch, om hunnen ouden Kapitein in zijnen nieuwen post te vergezellen. — Welke roemrijke daden konde en mogt men niet verwachten van zulk een eergierig

en

en dapper volk, onder eenen zoo heldhaftigen Gebieder!

ALBERT SCHAAP, een Nederlander, het bevel voerende over een koopvaardijschip, stevende, in den nazomer van den jare 1724, naar *Smirna.* Zijn schip was een kloek vaartuig, en gewapend met 28 of 30 stukken geschut. Op zijnen togt in de *Middellandsche Zee* ontmoette hij twee Algerijnsche oorlogsschepen, beide zeer sterk bemand, die op hem afkwamen. Naauwelijks waren zij op eenen voegzamen afstand van elkander, om schutgevaarte te kunnen houden, of er ontstond een hardnekkig gevecht, hetwelk eerst met den avond eindigde. De heldhaftige SCHAAP, in plaats van onder begunstiging van den nacht te ontvlugten, toonde zich den volgenden dag op nieuws bereidvaardig, om het gevecht te hervatten, en maakte een zoo aanhoudend en vernielend vuur, dat de beide Algerijnsche schepen, uit hoofde van bekomene schade, den strijd moesten opgeven. Onder dit alles bleef Kapitein SCHAAP post houden, niettegenstaande de schade, welke hij insgelijks geleden had. In dezen toestand ontdekte hij op den derden dag een ander Algerijnsch oorlogsschip van 50 stukken, waarmede hij aanstonds slaags geraakte, en waartegen hij zich zoo dapper verdedigde, dat de Algerijn moest afhouden. Des anderen daags werd het gevecht wederom hervat; doch naauwelijks had SCHAAP zijnen vijand de tweede laag gegeven, of er sloeg ongelukkig brand in zijn buskruid, waardoor zijn schip met volk en al in de lucht sprong, en deze dappere held ongelukkig aan zijn einde kwam.

Nog een ander Vaderlandsch voorbeeld van heldhaftigheid vinden wij in JAN VAN SCHAFFELAAR, een' ruiter, in dienst van DAVID VAN BOURGONDIË, Bisfchop van *Utrecht*, die, zoo als uit 's Lands Gefchiedenis bekend is, ten tijde der *Hoekfchen* en *Kabeljaauwfchen* (in 1482), met gemelde ftad en met *Amersfoort*, eenen tijd lang, geweldig overhoop lag. Het dorp *Barneveld*, dat het met den Bisfchop hield, ingenomen zijnde, had SCHAFFELAAR zich, aan het hoofd van achttien of negentien ruiters, in de kerk en in den toren gelegerd. Die van *Amersfoort*, alsmede eenigen van *Nijkerk*, zulks vernemende, voerden ettelijke busfen tegen de kerk aan, en deden dezelve heftig befchieten. Dit bragt de belegerden ten uiterfte in het naauw, zoodat men van overgave begon te fpreken. Dan de belegeraars gaven ten antwoord, „ dat er geene genade te wachten ware, ten zij „ men JAN VAN SCHAFFELAAR uit een der to- „ rengaten zoude geworpen hebben." 's Mans brave krijgsmakkers een afgrijzen van zulk eene moorddadige ontrouw hebbende, befloten liever te fterven, dan zich door zulk eene fchanddaad te onteeren; doch SCHAFFELAAR, der Amersfoorderen onverzoenlijken haat kennende, en wetende, hoe zeer zij inzonderheid op hem gebeten waren, klom op den toren, en voerde den zijnen deze woorden toe: „ Spitsbroeders! ik moet eens fterven, en wil u in „ geene ongelegenheid brengen." Toen de handen in de zijden zettende, fprong hij naar beneden, waar de vijanden, daar hij niet dood viel, hem aanftonds van kant maakten. — Een zoo kloekmoedig man, die het leven der zijnen boven dat van zich zelven ftelde, was ongetwijfeld voor deze edelmoedige

daad

daad de hoogfte genade waardig, zoowel als hij nog eene vereerende nagedachtenis verdient; dan, eene zoo hoogloopende verbittering verdringt alle gevoel van menfchenliefde, en is blind voor verdienften in vijanden.

XXVII.

GOEDHARTIGE OORLOGSHELDEN.

Bij de belegering van *Groot-Glogau*, in 1806, werd eene bejaarde vrouw, met haar kleinzoontje, een kind van negen maanden, op den arm, tot op de brug van de *Oder* gedrongen. Achter haar werd de valbrug opgehaald, en vóór haar een gedeelte der brug afgebroken; zoodat zij voor- noch achterwaarts konde, en dus, op de puinhoopen der brug, eenen geheelen nacht in den doodelijkften angst moest doorbrengen. Daarenboven liep zij bij de toenmalige doordringende koude groot gevaar, om, of in flaap te vallen, en in de diepte te ftorten, of, door de Pruifen, die achter de valbrug ftonden, en den geheelen nacht, onafgebroken, over de *Oder* op de Beijerfche foldaten vuurden, te worden doodgefchoten. Toen men haar bij het aanbreken van den dag, in dezen verfchrikkelijken, verlatenen toeftand, tusfchen de wederzijdfche ftrijders, ontdekte, befloten de Korporaal ZIEGLER en de foldaat ANTON KLAIBER, beide tot het Koninklijk Beijerfche voetvolk behoorende, hare redding te beproeven. Zij gaven den vijand in de tegen hen over liggende fchans

van

van hun voornemen kennis, en de Pruisfifche Officieren beloofden, het vuur zoo lang te zullen ftaken, totdat men de vrouw zoude gered hebben. Met het grootfte gevaar klauterden deze goedhartige krijgers over eenen fmallen fcherpen balk en eenige pilaren, en hadden het geluk, de oude vrouw met het kind te redden. De Koning van *Beijeren*, de beminde Vader van zijn volk, liet deze menschlievende daad niet onbeloond; maar bepaalde, bij een legerbevel, dat aan deze beide brave menfchen, die zich, zelfs in het midden der ellende en wanhoop, gedrongen gevoeld hadden, om, met gevaar van hun leven, der lijdende menschheid bijftand te verleenen, een geloofwaardig getuigfchrift wegens hunne edelmoedige daad, met eene naauwkeurige befchrijving derzelve, benevens een gefchenk van twintig Dukaten, zoude worden ter hand gefteld.

Een Pruisfisch Staf-Officier ontving, in den zevenjarigen oorlog, bevel, om, met eenige manfchap, van eene kleine ftad in *Keur-Sakfen*, de brandfchatting, welke men haar opgelegd had, en die binnen den beftemden tijd niet was betaald geworden, door dwangmiddelen te vorderen. Hij liet tot dat einde, onmiddellijk na zijne komst, openlijk bekend maken, dat de betaling der brandfchatting (voor eene zoo kleine ftad waarlijk te zwaar) binnen weinige uren moest gefchieden, of dat hij anders onverwijld tot middelen van dwang zoude moeten overgaan. Een algemeen geklag vervulde de ftad. Allen liepen naar het Raadhuis, en baden, weenden en fmeekten. Het hart des braven helds, van alle kanten beftormd, werd door dit treurvol tooneel zoo gevoelig getroffen, dat hij op het punt ftond, om deszelfs infpraak

te

te volgen, en van zijne vordering af te zien. Dan, het bekomene bevel was te ftellig: hij moest dus als krijgsman gehoorzamen, en bleef onverbiddelijk. Naauwelijks echter was hij in zijn kwartier teruggekeerd, of hij droeg aan eenige lieden, op welker geheimhouding hij ftaat konde maken, den last op, om in ftilte te onderzoeken, welke inwoners inderdaad buiten ftaat waren, om hun aandeel in de brandfchatting te voldoen, en werd niet zoodra hieromtrent onderrigt, of zond aan al deze behoeftige perfonen, niet alleen hun aandeel, maar voegde zelfs bovendien, voor fommige ongelukkigen, nog een en ander ter verkwikking er bij, en deed dit alles op eene zoo geheime wijze, dat niemand vernam, aan wien zij hunne redding te danken hadden. De inwoners bragten nu hunne bijdragen aan de Overheid, en de edelmoedige Officier leverde binnen den bepaalden tijd aan den Koning de geheele fom. — Heilig zij uw aandenken, edele man! aan ieder welgeplaatst hart! Dat uw voorbeeld van menfchenliefde, daar, waar men het zoo weinig verwachtte, zelfs in de treurigfte oogenblikken, elke ziel vervrolijke, die over het menschdom ontevreden is!

XXVIII.

PLIGTEN OMTRENT DEN OUDERDOM.

In *Elguth*, een klein dorp aan de Boheemfche grenzen, zijn de opgezetenen zoo arm, dat zij geenen plaatfelijken Schoolonderwijzer voor hunne kinderen kunnen bekostigen, weshalve zij hen naar een nabijge-

gelegen dorp moeten ter ſchool zenden. Onder deze kinderen nu bevond zich een knaap, BENJAMIN KASSEL genaamd, die zoo gaarne ter ſchool ging, dat hij nooit, hoe ſlecht ook de weg en hoe ongunſtig het weder ware, te huis bleef, zoodat de overige kinderen uit het dorp zich dagelijks bij hem verzamelden, om te zamen naar *Hansdorff* te wandelen. Bij zulk eene gelegenheid vonden zij eens op den weg een arm oud man onder eenen boom zitten, die het den vorigen avond, door vermoeidheid, niet tot aan het dorp had kunnen brengen, maar zich op den grond nedergelegd en alzoo den nacht had doorgebragt. Zoodra BENJAMIN hem zag, ging hij naar hem toe, en begroette hem met een' *goeden morgen*. De grijsaard, die van vermoeidheid naauwelijks konde ſpreken, verhaalde hem, onder eenen vloed van tranen, hoe ellendig hij den vorigen nacht had moeten doorbrengen, hetwelk den goeden BENJAMIN dermate trof, dat hij hem aanſtonds zijne boterham gaf, vervolgens naar eene, niet ver van daar zijnde, ſtroomende beek ging, met zijnen hoed water ſchepte, en dit den afgematten grijsaard toereikte. Deze dronk met ſmaak, hief, nadat hij zich geſterkt gevoelde, een dankbaar oog ten hemel, en bad, dat God dezen medelijdenden jongeling mogte zegenen. Terwijl nu BENJAMIN zijnen weg naar de ſchool vervolgde, en de oude man was blijven zitten, kwam de Heer van *Elguth*, VAN PLATEN geheeten, met zijnen eenigen zoon voorbij wandelen, die dezen hulpbehoevenden grijsaard eene aalmoes toereikte, en hem vroeg: van waar hij kwam en werwaarts hij gaan wilde? De oude verhaalde hem, dat zijn oogmerk geweest was, om naar zijne dochter te *Bernſtadt* te gaan, ten einde aldaar de nog weinige dagen zijns levens door te brengen; doch

dat hij door de zwakheid zijns ouderdoms ziek geworden zijnde, hier onder den boom was nedergevallen, den ganfchen nacht aldaar hulpeloos had doorgebragt, en ongetwijfeld zoude hebben moeten fterven, indien niet een van de voorbijgaande fcholieren zich zijner ontfermd en hem door brood en een dronk waters verkwikt had. De Heer van het dorp, een gevoelig en edeldenkend man, liet den grijsaard aanftonds naar zijn buitengoed brengen, en door zijnen Hofmeester verzorgen, totdat dezelve volkomen herfteld zoude zijn; terwijl hij zelf naar *Hansdorff* ging, om den jongeling op te fporen, die zich zoo medelijdend omtrent den ouden man betoond had. Hij ontdekte weldra, in de fchool gekomen, dat deze niemand anders dan BENJAMIN KASSEL geweest was, en befloot aanftonds, om 's jongelings edel gedrag te beloonen. Hij nam hem als kind in huis, liet hem alles leeren, wat zijn volgend geluk konde bevorderen, en befteedde hem, toen hij vijftien jaar oud was, op zijn verzoek, in eene apotheek. Toen onze brave jongeling zijne leerjaren met roem volbragt had, ging hij op reis, ten einde zijne reeds verkregene kundigheden verder uit te breiden, en keerde, nadat hij zes jaar buiten 's lands had doorgebragt, bij zijnen vorigen weldoener terug, die kort daarop ftervende, en thans geene vrouw, kinderen of nabeftaanden meer hebbende, hem, bij zijnen uiterften wil, tot zijnen eenigen erfgenaam verklaarde. Niemand hiertegen opkomende, nam BENJAMIN van het huis, landgoed en verdere nalatenfchap des Heeren VAN PLATEN bezit, en zag zich dus ineens in de beste omftandigheden geplaatst. Nu nam hij zijne oude moeder, die reeds federt tien jaar weduwe was, benevens zijne beide zusters, bij zich in huis, koos eene brave en verftandige vrouw, en leefde gelukkig.

XXIX.

XXIX.

ZORG VOOR ZIEKEN.

Ruim vijftig jaren geleden heerschte in het dorp *Sauvigni*, in *Frankrijk*, eene gevaarlijke, besmettelijke ziekte. De toenmalige Heer van het dorp, de Markgraaf VAN M., reisde, in het begin van Sprokkelmaand, met zijn huisgezin derwaarts. Zijne echtgenoote, eene vrouw, welke schoonheid, aanvalligheid, verstand en vrolijkheid in zich vereenigde, had ten oogmerk, slechts korten tijd op het land te blijven, ten einde de karnavalsvermakelijkheden in de hoofdstad te kunnen bijwonen, waartoe zij reeds de noodige toebereidselen gemaakt had. Toen zij echter te *Sauvigni* kwam, bewoog haar het gezigt der aldaar plaats hebbende ellende, om van haar voornemen af te zien, en wijdde zij nu haar geheel gevoelvol hart aan den dienst harer ongelukkige onderhoorigen. Niet alleen werd al het geld, tot de gasten en gastmalen bestemd, ter redding der nog levende boeren aangewend; niet slechts schreef zij zelve aan den Geneesheer MARET, te *Dyon*, dat hij, op hare kosten, alles te hunner verligting moest in het werk stellen; maar liet zij de zieken door hare eigene bedienden oppassen, bezocht zelve, met haren echtgenoot, de vertrekken der lijders, hielp en bediende de meest gevaarlijke, en bewerkte, dat derzelver woningen zindelijk gehouden wierden. Zoo teeder, zoo voorbeeldig, zorgde deze uitmuntende

vrouw

vrouw voor hare kranke onderhoorigen, van welke meer dan twintig zich op den rand des grafs hadden bevonden, en die nu hunne herstelling, naast God, aan haar te danken hadden.

XXX.

EDELE ZELFVERLOOCHENING.

De Heer S., in *Parijs*, liet bij zijnen dood vele schulden en twee nog onbezorgde kinderen achter. Zijn vriend, het Parlementslid N., met den droevigen toestand der overgeblevenen bewogen, besloot aanstonds, om zijne uitgaven te verminderen, schafte tot dat einde de meeste zijner bedienden, benevens zijn rijtuig, af, ging in eene der voorsteden wonen, en begaf zich dagelijks van daar, slechts door éénen bediende vergezeld, te voet naar het Parlement, om zijne ambtspligten te vervullen. Dit zijn gedrag bragt hem weldra onder verdenking van gierigheid en gebrek aan wereldkennis, en hij moest zich uit dien hoofde velerhande laster laten welgevallen. Eindelijk trad N., na verloop van twee jaren, in zijnen vorigen stand terug, en had intusschen eene som van 20,000 *Livres* (meer dan 9000 Gulden) bijeengebragt, welke hij nu ten beste van de twee kinderen zijns gestorvenen vriends besteedde.

In het begin der vorige eeuw woonde in eene der Duitsche Rijkssteden een vroom, doch behoeftig

Geestelijke, die van loonbeurten leefde, waardoor hij van tijd tot tijd veertig Gulden had bijeenverzameld. Met dit geld ging hij naar eenen winkel, ten einde er een zwart kleed en eenig linnen voor te koopen, toen hem op weg een uitgeteerd jongeling ontmoette, die hem voor zijne kranke ouders en zusters om eene aalmoes verzocht. De Geestelijke, die een waarlijk menschlievend hart bezat, gaf hem aanſtonds iets, met de bijgevoegde waarſchuwing, om het vooral niet te verſnoepen. „ Neen, „ mijn goede Heer!" — antwoordde de knaap — „ dit beloof ik u. Ik zal er dadelijk brood voor „ koopen en het naar huis brengen." In den winkel gekomen zijnde, bezigtigde de Geestelijke eenige ſtukken laken; doch daar hem dit te duur toeſcheen, zoo bezag hij nog eens zijnen zwarten rok, en begreep, dat deze, gelijk ook zijn linnengoed, het nog wel een jaar konde uithouden. Het beeld des jammers, dat hem de jongeling vertoond, en de treurige ſchets, die dezelve van de ziekte zijner ouderen gegeven had, vervulden op nieuws zijn gevoelvol hart. Hij ſtaakte voor het tegenwoordige den voorgenomenen koop, gaf zich alle moeite, om den knaap weder op te ſporen, en liet zich door hem naar deszelfs huis geleiden. Hier vond hij de ouders in den hoek van een vertrek, hetwelk de ſchuldeiſchers van al het huisraad ontbloot hadden, op den platten grond, op eenige lompen liggen, en onderhield zich, in weêrwil van de verpestende lucht, die hij hier inademde, een uur lang met deze menſchen. Ontwarende, dat de oorzaak der ziekte alleen gebrek aan gezond voedſel was, bezorgde hij hun onverwijld eene krachtige ſoep en voedzame ſpijzen, waardoor zij allen binnen weinige dagen hunne krachten eenigermate herkregen, behalve een kind,

het-

hetwelk spoedig stierf. Dewijl hij hem dagelijks bezocht, vernam hij dan ook spoedig, dat de man, een Lijndraaijer van zijn beroep, weder tot den arbeid in staat, en daartoe zeer bereidwillig was, doch tevens ten eenemale ontbloot van alles, wat hij tot voortzetting van zijn beroep noodig had. De Geestelijke gaf ook nu nog het hem overgeblevene geld, en bragt daardoor dit hoogstbehoeftig huisgezin van zes personen wederom tot zekeren trap van welvaart. De Voorzienigheid, die zoo gaarne het goede beloont, liet ook deze edele daad des Geestelijken niet onvergolden; want op zekeren dag, van een afgelegd bezoek bij deze lieden te huis komende, vond hij onverwacht eenen brief, waarbij hij naar eene afgelegene aanzienlijker plaats beroepen werd, en waarin een wissel voor de reiskosten ingesloten was.

De Veldheer DESAIX had, zoo het scheen, het moeijelijk middel gevonden, om de soldaten aan ontbering te gewennen, door zich zelven, namelijk, dat alles te onthouden, wat deze niet insgelijks genieten konden. In den bangsten tijd, toen *Frankrijk* onder eenen verschrikkelijken oorlog zuchtte, was legerbrood en water zijn eenig voedsel. In deze oogenblikken beproefden eenige oorlogsgemagtigden zijne gunst te winnen, door hem fijne wijnen en beter brood, dan zijne legerbenden hadden, aan te bieden; doch DESAIX nam dit geschenk met eene koele vriendelijkheid aan, en liet het aanstonds onder de zieken in de hospitalen ronddeelen. Door dergelijke trekken verwierf zich deze Veldheer de hoogste liefde en achting, waarvan hij bij elke gelegenheid de duidelijkste blijken ontving. — Toen zeker Rijks-

vorst, bij zijne aannadering, de vlugt nam, bragt men een' koffer met zilver en geld, door dezen achtergelaten, in zijne tent; doch hij gaf aanſtonds bevel, om denzelven bij den Betaalmeester van zijn leger te brengen. De ſoldaten, niet weinig moeite hebbende om den koffer te dragen, werden door DESAIX van traagheid beſchuldigd. Zij lieten denzelven vallen, en zeiden: „ Heer Generaal! hij is „ zoo zwaar, omdat hij uit uwe handen komt."

Drie zonen van vermogende ouders hadden van hun zakgeld eene, voor hen, aanzienlijke ſom beſpaard, en wilden dit geld, op bekomen verlof hunner ouders, tot een ſpeelreisje beſteden. Zij begaven zich daartoe dan ook, onder geleide van hunnen Leermeester, op weg, en verheugden zich reeds bij voorraad, dat zij fraaije ſteden en merkwaardige dingen zien zouden. Naauwelijks echter hadden zij twee uren afgelegd, of zij ontdekten van verre eenen zwaren brand. Zij ſpoedden zich derwaarts, en vonden de boeren met het blusſchen van de vlammen bezig, waardoor reeds eenige huizen in de asch waren gelegd. De brave jongelingen dachten te edel, dan dat zij bloote aanſchouwers van dit jammervol tooneel blijven konden. Zij hielpen, met hunnen Leermeester, zoo veel hunne krachten toelieten, en de brand werd eindelijk gebluscht. Men bedankte hen voor hunne moeite; doch zij zagen elkander eene poos ſprakeloos aan, en namen vervolgens het edelmoedig beſluit, om het geld, tot hun ſpeeltogtje beſtemd, aan den Predikant van het dorp ter hand te ſtellen. Zij gingen derhalve derwaarts, en overhandigden hem hetzelve met deze woorden: „ Be-

„ ſteed

„ ſteed deze kleinigheid ter vertroosting der onge„ lukkigen, die door den brand geleden hebben. „ Wij wilden die ſom tot ons genoegen aanwenden; „ dit is nu geſchied; het oogmerk onzer reize is „ bereikt, en wij kunnen dus thans den weg naar „ huis nemen.” Zij verlieten den getroffen' Predikant, en keerden, onder de zegenwenſchen der dankbare landlieden, en onder het zaligst gevoel van hun eigen hart, naar de ouderlijke woning terug.

Vele kinderen geven den armen, doch zelden gevoelen zij de waarde hunner giften, omdat zij niet altijd de vrucht van de eene of andere opoffering of ſmartelijke zelfverloochening zijn. Wijsſelijk had men derhalve den zoon des Dauphins (den Hertog VAN BOURGOGNE) geleerd, om geene andere aalmoezen of geſchenken, dan op zijne eigene kosten, te geven. Reeds eenen geruimen tijd wenschte hij een klein ſchutgevaarte te hebben, en was juist voornemens er een voor zich te koopen, hetwelk zeer fraai was, toen zijn Opvoeder hem van een braaf huisgezin verhaalde, dat door eene onvoorziene ramp tot den bedelſtaf gebragt was. De Prins vernam aanſtonds naauwkeurig naar alle omſtandigheden, en werd door het verhaal daarvan zoo ſterk getroffen, dat hij onverwijld de honderd *Louis d'or*, tot aankoop van het zoo zeer verlangde ſchutgevaarte beſtemd, aan het ongelukkige huisgezin liet ter hand ſtellen.

Een handwerksman leefde ordelijk en ſpaarzaam van den arbeid zijner handen, en onderhield, behalve eene vrouw en drie kinderen, ook nog eene

zuster, welke hij in huis genomen had. Zoo onvermoeid hij was in zijn werk, en getrouw in het vervullen zijner Christelijke verpligtingen, zoo verzuimde hij ook nimmer, op zon- en feestdagen, den openbaren Godsdienst bij te wonen; doch was er even ver af, om ook op zulk eenen dag, des avonds, geen geoorloofd vermaak te genieten. Hij had dan een gezelſchap met lieden van zijnen ſtand, en van zijne braafheid, die, om hunne onderlinge vriendſchap des te beter te onderhouden, hunne bijeenkomſten doorgaans met eenen zeer eenvoudigen maaltijd, op hunne eigene kosten, beſloten. Na denzelven ging dan ieder vergenoegd naar zijn huis, en hervatte, den volgenden dag, met lust, zijnen gewonen arbeid. Op eenen dezer avonden, dat onze brave handwerksman van zijn gezelſchap huiswaarts keerde, ontwaarde hij, ſlechts weinige ſchreden van zijn huis, eene ongelukkige vrouw, die op eenen hoekſteen lag, en, uit hoofde van den nijpendſten honger, op het punt was den geest te geven. De toeſtand dezer ongelukkige trof zijn gevoelig hart, en hij bewees haar dadelijk allen mogelijken bijſtand; doch beſchuldigde tevens zich zelven wegens de uitgaven, welke zijne avondgezelſchappen hem gekost hadden, en die hij nu begreep, dat hij tot nuttiger einden had kunnen aanwenden. Hij nam derhalve het prijzenswaardig beſluit, om het hieraan beſtede, van nu aan, in den ſchoot der behoefte te ſtorten, verliet zijnen vriendenkring, en deelde, iederen zon- en feestdag, het geld, dat hij anders zoude verteerd hebben, onder de armen uit.

Eenige jaren vóór de Omwenteling in *Frankrijk* gin-

gingen vier Officieren, Ridders van de *Orde van den Heiligen Lodewijk*, door *Parijs* wandelen, en ontmoetten een bejaard man, die een gelijk Ordesteeken droeg; doch wiens gescheurde kleederen zijnen armoedigen toestand duidelijk te kennen gaven. Daar zij hem niet kenden, wilde geen hunner hem aanspreken, of hem eenige diensten aanbieden, omdat zij vreesden, dat schaamte hem waarschijnlijk beletten zoude, die van vreemden aan te nemen. Eenige dagen daarna wandelden deze zelfde Officieren wederom in een ander gedeelte der stad, bleven voor een huis staan, hetwelk gebouwd werd, en ontdekten nu, onder de opperlieden, denzelfden man, dien zij met het Ordesteeken gezien hadden. Zij vroegen hem, terwijl hij juist kalk aanbragt, of hij dit werk altijd had bij de hand gehad, en waarom hij het Kruis niet meer droeg. Hij scheen te aarzelen, om te erkennen, dat hij eene Orde gedragen had; waarop de Officieren, niet wetende, wat zij van de zaak denken zouden, van dit geval aan den Gouverneur der Invaliden kennis gaven. Deze liet den opperman ontbieden, die nu terstond, op de vraag, of hij Ridder was, zijn Ordeskruis en Diploma uit den zak haalde, en op eenen aandoenlijken toon antwoordde: „ Ja, Mijnheer! „ ik ben Ridder van de *Orde van den Heiligen Lodewijk*, en geniet tot mijn onderhoud slechts een „ jaargeld van honderd Daalders, die de Koning mij „ echter sedert vier jaar niet betaald heeft. Ik kan „ niet van mij verkrijgen, om laagheden te begaan, „ doch moet intusschen brood hebben; en hierom „ dien ik de handwerkslieden, die het mij geven." — De Gouverneur vol van medelijden met dezen ongelukkigen, drong hem zijne geldbeurs op, en gaf van dit voorval aan den Graaf DE CHOISEUL be-

 rigt,

rigt, die dezen braven Officier aanstonds zijn achterstallig jaargeld deed betalen, en hem in staat stelde, om in het vervolg gelukkig en overeenkomstig zijnen rang te leven.

XXXI.

NUTTIGE BESTEDING VAN DEN RIJKDOM.

In den jare 1787 viel eenen Kuiper, te *Addington*, in *Engeland*, die tevens eene bierkroeg hield, van eenen zijner bloedverwanten in de *Oostindiën*, eene erfenis van 1800 Pond Sterlings, of omtrent 19000 Guldens Hollandsch, ten deel. Velen zouden in zulke gevallen aanstonds eene ruimere levenswijze begonnen, en den onverwachten rijkdom aangewend hebben, om hunne zinnelijke lusten te bevredigen; doch zoo handelde onze Kuiper niet. Zijn eerste werk was, om in zijn schuldboek alle posten door te halen, welke ten laste van behoeftigen, wegens aan hun geleverd bier, daarin aangeteekend waren. Voorts verzekerde hij allen, die hem in zijn beroep begunstigd hadden, van zijne vriendschap en erkentelijkheid. Toen een oude Schoenlapper inkwam, die iederen avond eene kan bier bij hem plagt te drinken, zeide hij tegen hem: „ Van daag drinkt gij „ om niet, en morgen zal ik u zoo veel leder bezorgen als gij noodig hebt." Op eenen anderen tijd liet hij het huis eens burgers, hetwelk verbrand was, weder opbouwen, en leende eenen verarmden Koopman eene aanzienlijke som, ten einde wederom

eenL

eenigen handel te kunnen beginnen. Op deze wijze had hij reeds meer dan de helft zijner erfenis weggeschonken, toen een meêdoogenloos en baatzuchtig man, die het geld boven alles beminde, hem hierover dit verwijt toeduwde: „Zijt gij niet een zot, „dat gij uw geld op deze wijze verspilt? Welk „een rijk man zoudt gij hebben kunnen worden, „indien gij uw kapitaal bijeengehouden, en door „renten vermeerderd hadt!" — „Wel, man! wat „zijt gij wijs!" — antwoordde de brave Kuiper — „Leeft men dan alleen in de wereld, om een rijk „man te worden? Ik verkreeg meer, dan ik voor „mij zelven noodig had, en daarom gaf ik hun, die „minder hadden, dan zij behoefden; en zoo moesten alle rijken, mijns oordeels, handelen. Wanneer de menschen, die ik door mijn geld geholpen heb, gelukkig zijn, dan ben ik rijker dan „de rijkste man, en indien ik mijn handwerk voortzet, heb ik altijd nog te veel." — Dit onverwachte antwoord trof den gierigaard, die, van nu aan, overtuigd werd, dat een ieder, die meer heeft dan hij behoeft, verpligt is, zijnen meer behoeftigen broeder wel te doen en hem te ondersteunen; en dus werd de brave Kuiper niet slechts de weldoener van vele noodlijdenden, maar verbeterde tevens eenen gierigaard, die tot dusverre meer zijn geld dan zijne natuurgenooten bemind had.

Mogt dit voorbeeld vele rijken aansporen tot een gelijksoortig gebruik hunner schatten! Mogten zij leeren, de aardsche rijkdommen niet hooger te waarderen, dan dezelve verdienen, en zich schatten vergaderen in den hemel, waar dezelve eene blijvende waarde hebben! Tot welk eenen trap van volmaking, door wijsheid, deugd en werkdadige Godsvereering, zoude dan hun geest niet opstijgen! Hoe

vele bronnen van genoegen zoude niet, hier reeds, hun eigen hart opleveren; en voor welk een rein genot van altoosdurende zaligheden, in een ander leven, zouden zij zich zelve niet vatbaar maken! Immers, wanneer de dood het tooneel verandert, moeten alle aardfche fchatten achterblijven, en zij, die hier hun hart op dezelve alleen gefteld hebben, verfchijnen, aan gene zijde des grafs, als vreemdelingen in eene wereld, waar zij, zonder inwendige bronnen van zaligheid, niet gelukkig zijn kunnen.

XXXII.

MENSCHENREDDERS.

Onder alle deugden en uitmuntende hoedanigheden, welke den mensch verfieren, bekleedt wel de zelfopoffering voor zijnen medemensch eene zeer voorname, zoo niet de eerfte plaats. Hij toch, die zijn leven, het dierbaarfte, dat de mensch bezit, durft in de waagfchaal ftellen, tot behoud van dat zijner natuurgenooten, behoort gewis onder de edelfte menfchen geteld te worden. Een voorbeeld, der vermelding alhier overwaardig, vinden wij, in ons Vaderland, onder anderen, (*) in den Zeeloods FRANS

(*) Gaarne hadden wij hier ook den voortreffelijken WOLTEMADE vermeld, ware zijne edele daad niet reeds naar waarde geroemd in de *Verzameling van merkwaardige Gebeurtenisfen*, enz. van ARRENBERG en REDDINGIUS, uitgegeven door de Maatfchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, onder de *Prijsverhandelingen*, D. XI, bl. 102.

FRANS NAEREBOUT, geboren te *Veere*, in *Zeeland*, doch naderhand woonachtig te *Vlissingen*, in dezelfde Provincie gelegen. Reeds te voren bewijzen van onverschrokkenheid, daar, waar het er op aan kwam om menschen te redden, gegeven hebbende, betoonde hij zulks vooral bij gelegenheid, dat, op den 23sten van Hooimaand, 1779, een Oostindisch schip, *Woestduin* genaamd, op eene der ondiepten, die het eiland *Walcheren* omringen, vast geraakte. In dezen gevaarlijken toestand deed het schip sein, dat men in nood was; doch hoe hagchelijk het was, de schepelingen te hulp te komen, bleek, dat een Engelschman 300 *Guinjes* durfde eischen, om hen te redden. FRANS NAEREBOUT, intusschen het gebeurde vernomen hebbende, was terstond gereed, om, zonder eenig uitzigt van belooning, te beproeven, wat tot behoud der schepelingen mogelijk was. Hij zoekt eenige kloeke mannen op, onder welke wij vooral zijnen braven broeder JAKOB niet mogen vergeten, en vindt hen bereid, met hem het stuk te wagen. Des nachts, welke tijd hem het geschiktste toescheen, steekt NAEREBOUT, met zijne togtgenooten, in zee, en, na eenigen tijd worstelens met de golven, ontdekken zij het reeds zeer gehavende vaartuig, van hetwelk zij, onder het uitstaan van menigvuldige rampen, bij onderscheidene gevaarvolle pogingen, al het scheepsvolk, ten getalle van een en zeventig, mogten redden; met welke zij, onder het gejuich der menigte aanschouwers, behouden te *Vlissingen* aan wal kwamen. Geen wonder, dat het Vaderland, en vervolgens de Koning der *Nederlanden*, deze en meer naderhand bedrevene daden van zelfopoffering, door den braven NAEREBOUT ten uitvoer gebragt, erkenden, en deszelfs edelmoedige bedrijven met eer en voordeel zochten te bekroonen.

Kei-

Keizer JOZEF II reed eens, in den winter van den jare 1775, flechts door éénen ftalknecht vergezeld, buiten een dorp omftreeks *Weenen*. Daar zij niet den gewonen weg hielden, had de knecht het ongeluk, dat hij met zijn paard in eenen grooten hoop fneeuw bleef zitten, en daarin verzonk. De Vorftelijke menfchenvriend fprong hierop aanftonds van het paard, en fpande al zijne krachten in, om den knecht uit de fneeuw te helpen; doch dit was onmogelijk: de Keizer zonk zelf, en kon zich niet dan met veel moeite redden. Dit hem echter gelukt zijnde, reed hij, na den levend begravenen eene fpoedige hulp te hebben toegezegd, fpoorflags naar het dorp terug, waar zijne rijtuigen ftonden, liet eenige paarden ontfpannen, en een genoegzaam getal manfchappen roepen, met welke hij zich aanftonds naar de plaats des ongeluks begaf. Hij zelf reed vooruit; en de ftalknecht werd half dood uit de fneeuw getrokken, doch door gepaste middelen gelukkig weder bijgebragt.

Een ander, nog treffender, voorbeeld van de uitgebreidfte zucht, om het leven zijner natuurgenooten te redden, levert ons de edele Hertog LEOPOLD van *Brunswijk* op, bij gelegenheid, dat de overftrooming van de *Oder*, bij *Frankfort*, in het voorjaar van 1785, de grootfte verwoestingen aanrigtte. De *Lehbufer*-voorftad ftond geheel onder water. De bewoners van den dijk fmeekten, dat men te hunner redding eene doorbraak zoude maken; en de Hertog, zich juist op dat oogenblik met zijn regement aldaar bevindende, deed daartoe de dringendfte vertoogen.

Dan,

Dan, daar hij zag, dat deze van geen gevolg waren, zoo begaf hij zich, met het krieken van den dag, in perfoon, naar de gevaarlijkfte plaatfen, zond fchuiten af, en arbeidde zelf zoo ijverig mede, dat hem het zweet langs het aangezigt liep. Hij ftond gereed met eene fchuit over te fteken, ten einde de ongelukkigen, wier jammerklagten de lucht vervulden, te redden; doch men hield hem terug, dewijl op hetzelfde oogenblik de ftad en voorftad door den vloed werden vaneengefcheurd. Het gevaar rees nu hoe langer hoe hooger, want verfcheidene palen van de brug werden door de woedende golven losgerukt. De Hertog dit ziende, wilde andermaal den drang van zijn hart volgen, en met eene fchuit ter redding toefchieten; doch te vergeefs, want er was niemand, die hem durfde overvoeren. Mismoedig, en diep getroffen door de ellende, die hij moest aanfchouwen, zonder dat hij de ongelukkigen konde helpen, was hij reeds naar huis gefneld, toen eene diep bedroefde moeder hem kwam fmeeken, haar eene fchuit ter redding harer kinderen te bezorgen. Bewogen door hare bittere tranen, gevoelde zijn medelijdend hart al de fmart, welke dat der moeder vaneenreet; doch hij konde haar geene hulp bewijzen. Reeds floeg de klok twaalf ure, en de nood was in de voorftad ten top gerezen. De ftroom fleepte de huizen als ligt mos met zich voort; boomen, die eeuwen lang de hevigfte ftormen getrotfeerd hadden, werden met den wortel uit den grond gerukt, en het geheele omliggende land als in eene uitgeftrekte zee veranderd. Hier jammerde een grijsaard op het alreede vernielde dak van zijn huis; daar worftelde een ander met den rampzaligften dood, en overal hoorde men de zwarte lucht van het hartverfcheurend gekerm der ongelukkigen weêrgalmen.

Dit

Dit was te veel voor het menschlievend hart van den edelen LEOPOLD, die nu het besluit nam, om, het koste wat het wilde, ter hulpe toe te schieten. „ Daar anderen te vreesachtig of te traag zijn," — sprak hij — „ zoo wil ik de ongelukkigen redden. „ Ik ben een mensch, even als zij; mijn pligt vor„ dert van mij, mijne broederen in den nood hulp te „ bieden, en ik vertrouw voor het overige op den „ bijstand der Voorzienigheid." — Met deze onsterfelijke woorden, die op den dag der vergelding niet zullen vergeten worden, stapte hij in eene schuit, door een oud, ervaren schipper gevoerd wordende, sprak niets, en dacht alleen aan de redding der ellendigen. Reeds waren zij bijna aan land, toen de schuit op eenen onder het water staanden boom stiet, met den voorsteven op eene bank geworpen werd, en omsloeg. De schippers werden een half uur na dit treurig geval gered; doch de Hertog vond zijn graf in de woedende golven, en werd alzoo het slagtoffer van zijne edele menschenmin.

In den zomer des jaars 1799 ging de vrouw van eenen daglooner te *Lengsfeld* naar het woud, om voeder voor het vee te zoeken. In het terugkeeren naar hare woning, langs een smal pad moetende, struikelde zij, en stortte, door de zwaarte van den last, dien zij torschte, in de rivier. Door schrik bevangen, konde zij zich van denzelven niet ontdoen, en was evenmin in staat, zich op te rigten. Op dit oogenblik — het was juist zaturdag — wandelde een gezelschap Joodsche jongelingen, in hun beste gewaad, daaromstreeks. Naauwelijks hoorden deze het jammergeschrei der ongelukkige, of zij spoedden

zich

zich aanſtonds derwaarts; terwijl een hunner, zonder zijn feestgewaad af te leggen, of te bedenken, of hij zulk eene daad wel op ſabbatdag mogt verrigten, in de rivier, welke hier tamelijk diep is, ſprong, de bijkans verongelukte redde, en daardoor aan haren man eene brave huisvrouw, en aan hare kinderen eene teederhartige moeder wedergaf.

Het gerucht dezer daad reeds vóór de terugkomst van dezen braven jongeling in de ſtad verſpreid zijnde, ging de man der geredde vrouw hem met zijne kinderen te gemoet, betuigde den braven Israëliet zijnen gevoeligſten dank, en bood hem een geſchenk aan overeenkomſtig den behoeftigen toeſtand, waarin hij leefde; doch de jongeling weigerde het, betuigende, dat het hem genoeg was, den wil van God betracht te hebben, die, den Christen en den Jood, niet alleen derzelver geloofsgenooten, maar elken mensch, als hunnen naaste — hij zij dan Priester, Leviet of Samaritaan — aan hunne liefde heeft aanbevolen.

XXXIII.

GODSDIENSTIGE VERDRAAGZAAMHEID.

Melanchton onderſcheidde zich door zijne Godsdienſtige toegeeflijkheid omtrent verdoolden zoowel, als door zijne zachtmoedigheid en liefde jegens eenen ieder; inzonderheid jegens hen, die in denkwijze van hem verſchilden. Bezield door den vurigſten wensch, om in de kerk van Jezus den vrede

te

te bewaren, moedigde hij anderen tot de uitoefening van de deugd der verdraagzaamheid, zoo door zijne leer, als voorbeeld, aan, en legde, ten aanzien van de geheimzinnige waarheden des Christendoms, de volgende uitmuntende getuigenis af: „Alleen in de „eeuwigheid zal ik eene volkomene opheldering der- „zelve erlangen; daar eerst zal ik tot de diepe ge- „heimen kunnen doordringen, welke hier voor mijn „bekrompen verſtand raadſelachtig zijn, en dit ver- „heugt mij. Ik zal mij bij de kennis van elke waarheid, „tot welker verkrijging voorzigtigheid, eerlijkheid en „naauwgezetheid mijne leidsvrouwen waren, bepa- „len, en dezelve meer en meer trachten uit te brei- „den, volkomen te doen worden, en tot alles goeds „te bezigen. Ik zal dengenen verdragen en lief- „hebben, die in geloofszaken met mij verſchilt, en „God danken, wanneer mijn geloof mij meer troost „oplevert, en mij in heiliging des levens meer doet „vorderen, dan het zijne. Verre zij van mij alle „Godsdiensthaat! De deugden van vrede en eens- „gezindheid, van liefde en verdraagzaamheid, door „welker beoefening ook de kennis der waarheid, „die naar de Godzaligheid leidt, bevorderd wordt, „zullen mij altoos dierbaar blijven." — Van zijne toegeeflijkheid en zachtmoedigheid, omtrent dwalenden, levert zijn gedrag omtrent den Wederdooper MARCUS STUBNER een doorſlaand bewijs op; want niet alleen nam hij dien in zijn huis, maar bewees hem ook bovendien veel goeds.

JEAN HENNUYER, Bisſchop van *Liſieux*, gaf, in de tijden, toen onkunde, dweeperij en bittere Godsdiensthaat over *Frankrijk* den ſchepter zwaaiden,

den, en Koning KAREL IX, op den beruchten *Bartholomeus-nacht* van den jare 1572, allen Bevelhebbers zijner Provinciën, het bloeddorstig bevel tot den verschrikkelijken moord der Protestanten uitvaardigde, een zoo edel voorbeeld van menschenliefde, dat hetzelve verdient, met zijnen naam, tot op de late nakomelingschap te worden overgebragt. — Toen de Koninklijke Onderbevelhebber ook aan hem het ontvangene bevel van zijn Hof mededeelde, om alle Protestanten van *Lisieux*, zonder onderscheid, te vermoorden, weigerde hij niet alleen hetzelve aan te nemen; maar verzamelde al de Hervormden, ter hunner meerdere veiligheid, in zijn paleis en in de kerken, riep al zijne onderhoorige Priesters bijeen, beval hun hunne gemeenten tot vrede en verdraagzaamheid aan te manen, den beraamden moord en alle wreedheden, in naam van den heiligen God, wiens plaatsbekleeders zij waren, op het ernstigste te verbieden, en eene opregte boete en bekeering aan te bevelen, ten einde de zoo grootelijks beleedigde Goddelijke regtvaardigheid, die gereed stond zich te wreken, daardoor van zich af te wenden. Hij zelf bemoedigde en vertroostte de Protestanten door deze woorden: „ Vreest niet, mijn huis en hart staan al„ tijd voor u open. Wij gelooven immers allen aan „ éénen God en aan denzelfden Verlosser. Men heeft „ onzen goeden Koning door slinksche raadgevingen „ verrast. Ongelukkige man, dat gij zoo weinig „ vrienden hebt! Tweemaal heeft hij zijn besluit ver„ anderd; en zouden wij nu niet op eene derde ge„ lukkige verandering mogen hopen, daar hij zelf „ mij geschreven heeft, dat hij aan deze affschuwe„ lijke daad geen deel wil hebben, en over het „ reeds gebeurde zich zelven beschuldigt. Ten min„ ste geloof ik mijnen Vorst het getrouwste te zul-

„ len dienen, wanneer ik hem in eene zoo belang-
„ rijke zaak tijd tot rijp beraad geve. De Opperbe-
„ ſtuurder van hemel en aarde heeft ook de harten
„ der Koningen in zijne hand; vertrouwt derhalve
„ op Hem, en Hij zal alles ten beste ſchikken! Zoo
„ ver ik van alle ongehoorzaamheid aan den Koning
„ verwijderd ben, zoo zeer zoude ik mij aan hoog
„ verraad ſchuldig oordeelen, indien ik zijne getrou-
„ we en gehoorzame onderdanen niet tegen hem be-
„ ſchermde. — Mijne kinderen! ik zal te allen tijde
„ voor uwe bekeering bidden, en u, door deugd,
„ zachtmoedigheid en verdraagzaamheid, van de voor-
„ treffelijkheid van mijnen Godsdienst trachten te
„ overtuigen; — maar ik wil of aan uw hoofd, of in
„ uwe armen ſterven, of u zal niets kwaads weder-
„ varen." — De Protestanten omhelsden den groot-
moedigen Bisſchop en de Katholijke Priesters, en zij
kusten elkander broederlijk. Zij zonden gezamenlijk
hunne gebeden op tot den Allerhoogſte, en door dit
verſtandig dralen van HENNUYER, in de uitvoering
van 's Konings last, werd het leven van al de Protes-
tanten zijner ſtad en van zijn kerſpel gered.

De beroemde Franſche Staatsdienaar PHILIPS VAN MORNAY ſtelde alle mogelijke pogingen in het werk, om zijnen Protestantſchen geloofsbroederen de vrije uitoefening van Godsdienst in hun gemeenſchappelijk Vaderland te bezorgen, en was onvermoeid werkzaam, om hen tegen de beleedigingen hunner vervolgers te verzekeren. Hij arbeidde met den meesten ijver aan de bevordering van hun geluk, zonder zich te laten afſchrikken door de zwarigheden en hindernisſen, welke hij allerwegen ontmoette, en deed

deed aan beide zijden alles, wat hem toeſcheen eenigzins in ſtaat te zijn, om wederkeerige verdraagzaamheid, liefde en vriendſchap te bevorderen. Meer dan eens wendde hij zich, op de teederhartigſte wijze, tot beide partijen, ten einde hun den geest van den Godsdienst van JEZUS, die enkel liefde en vrede ademt, in te prenten. — Niet minder edel was zijn gedrag, toen hij, na den dood van zijnen Meester, HENDRIK IV, het bevel ontving, om, in naam van den jongen Koning en der Regenteſſe, van zijne moeder, van het leger, van de Geestelijkheid en het volk de hulde te ontvangen. Hij vermaande hen, in eene openbare redevoering, om de gehate namen van *Hugenoten* en *Papisten* in eene eeuwige vergetelheid te ſtellen, en ſprak, onder anderen, deze zoo merkwaardige woorden: „ Bedenkt „ met mij, dat wij allen menſchen, Christenen, „ Franſchen, en vrienden onder elkander van de „ kerk en het Vaderland zijn; dat wij allen aan „ éénen God, aan éénen Zaligmaker gelooven, en „ allen eene verbetering in het Staatsbeſtuur wenſchen. Laat ons elkander als menſchen onderrigten, en als Franſchen verdragen.” — Zietdaar hoe MORNAY te allen tijde ſprak en handelde.

De Evangeliesch Luterſche inwoners der ſtad *Zierenberg*, in *Neder-Heſſen*, hadden, verſcheidene jaren geleden, van den Kerkeraad in *Kaſſel* verlof bekomen, om zich door eenen naburigen Luterſchen Predikant, in de Hervormde kerk hunner woonplaats, het avondmaal te laten toedienen. Reeds meermalen was dit door eenen Luterſchen Geestelijke uit eene naburige ſtad in *Waldek* geſchied, bij welke gelegen-

 heid

heid de Hervormde Leeraar, de ambtenaren en inwoners van *Zierenberg* hun allen bijstand verleend hadden. De Opziener dezer Luterfche Gemeente — een handwerksman, doch die geen inboorling was — trok zich volvaardig de goede zaak aan, en deed, na bekomen verlof, eene inzameling bij eenige leden der Luterfche Gemeente in *Kasfel*, ten einde zich niet alleen de benoodigde bekers, en twee voor de bediening van het Heilig Avondmaal, welke de Hervormden in *Zierenberg* hun tot hier toe met alle bereidwilligheid geleend hadden, te kunnen aanfchaffen, maar tevens met oogmerk, — daar de leden der Gemeente meestal onvermogend waren — om eene fom bijeen te brengen, uit welker renten de overige kosten iedere reize konden worden goedgemaakt. Bij deze gelegenheid kwam de Opziener, onder anderen, te *Kasfel* in een huis, waar hij zijnen fchriftelijken last vertoonde, daarop iets ontving, en vervolgens weder heenging. Een Jood, hier juist op dit oogenblik tegenwoordig, onderzocht aanftonds, tot welk oogmerk deze inzameling gefchiedde, en vernam niet zoodra derzelver doel, of hij zeide: „ Wel„ nu, dat is voortreffelijk; gaarne zoude ik hiertoe „ ook iets van het mijne willen bijdragen, indien ik „ wist, dat de man het zoude aannemen." Toen men hem nu te dezen aanzien volkomen had gerustgefteld, liep hij het huis uit, om den inzamelaar wederom te roepen; doch hem niet meer kunnende inhalen, kwam hij terug, legde eenen halven Loofdaalder (omtrent dertig ftuivers) op tafel, met verzoek, om dien aan den man ter hand te ftellen, zoodra hij wederkwam; doch, met verzwijging van zijnen naam, alleen te zeggen, dat deze gift van eenen eerlijken Jood was. —

Dat dit, Christenen! u ten voorbeelde diene, om, in foort-

foortgelijke gevallen, even zoo te handelen! Weigert toch nooit aan uwe natuurgenooten uwe hulp en bijstand, tot welke Godsdienstige gezindheid zij dan ook mogen behooren. Zij zijn allen, met u, kinderen van éénen Vader, en dus uwe broeders, die op uwe liefde ten volle regt hebben. Behandelt hen, als zoodanig, met inschikkelijkheid en verdraagzaamheid, en verbant uit uw hart allen Godsdiensthaat, welke slechts eene lage ziel kenmerkt. Zoo doende volgt gij het best het voetspoor van Hem, die aan allen weldoet, en onder alle volken diegenen met eene bijzondere goedkeuring beschouwt, welke Hem liefhebben, en Hem in opregtheid des harten dienen en vereeren.

XXXIV.

EERBIED VOOR HET REGT VAN GASTVRIJHEID.

IBRAHIM, de laatste Kalif uit het geslacht van OMMIAH, verhaalt uit zijn leven de volgende geschiedenis:

„ Toen de troon mijner ouders op het Huis der „ *Abbassiden* overging, woonde ik te *Kufa*, zonder „ de zware rampen te vermoeden, welke naderhand „ mijn Huis te beurt vielen. Ik zag door een venster „ van mijn paleis op eene naburige vlakte, en ont- „ waarde aldaar eene legerbende, die zich meer en „ meer uitbreidde, en welker zwarte vaandels mij „ weldra deden vermoeden, dat dit krijgsvolk in „ dienst der *Abbassiden* stond. Geene magt bezitten-

 „ de,

„ de, om hun het hoofd te bieden, befloot ik mij
„ aan hunne navorfchingen te onttrekken. Ik
„ veranderde derhalve fpoedig mijne kleeding, fnel-
„ de onverfchrokken, doch onbekend, naar het huis
„ eens mans, die ik wist, dat een vijand van mijn
„ geflacht was, en verzocht hem om eene veilige
„ fchuilplaats, zonder mijnen naam te noemen. Hij
„ nam mij met alle vriendelijkheid in zijn huis, en
„ wees mij een geheim vertrek, waar ik verfcheide-
„ ne dagen al het noodige en geriefelijke des levens ge-
„ noot. Ontdekkende, dat deze edelmoedige man
„ dagelijks uitreed, om zijnen vijand op te zoeken,
„ zoo gaf ik hem, onder de levendigfte dankbetui-
„ gingen, te verftaan, dat deze vijand ook de mijne
„ geworden was, en ik gaarne mijne wraak aan den-
„ zelven zoude willen koelen, indien hij mij flechts
„ zeggen wilde, over wien hij zich te beklagen had. —
„ *Het is* IBRAHIM, *dien ik zoek*, — zeide hij — *een*
„ *tiran, die mijnen vader heeft omgebragt. Sinds de*
„ *troon niet meer aan zijn Huis behoort, is hij het*
„ *doel mijner wraak. Waarom kan ik hem niet al*
„ *het kwaad vergelden, dat hij mij berokkend heeft?*
„ — Op deze taal gaf ik mijnen vriendelijken waard
„ dit antwoord: *Ik zelf ben de vijand, dien gij*
„ *zoekt, en deze bekentenis, offchoon zij mij uwe*
„ *onmiddellijke wraak mogt op den hals halen, ben ik*
„ *aan uw grootmoedig gedrag omtrent mij verfchul-*
„ *digd.* — *God behoede mij*, — hernam OSMAN —
„ *dat ik van deze uwe rondborftigheid misbruik zoude*
„ *maken. Wanneer ik u buiten mijn huis ontmoet, dan*
„ *weet ik, wat de wraak mij veroorloft; doch ik*
„ *weet ook, wat de regten der gastvrijheid van mij*
„ *vorderen.* — Dit gezegd hebbende, gaf hij den
„ bediende, die het opzigt over zijn huis had, bevel
„ om mij duizend Zechinen toe te tellen, en mij

„ te

„ te paard buiten *Kufa* te geleiden, om mij in vei-
„ ligheid te brengen. Men begrijpt gemakkelijk, hoe
„ zeer mij deze daad met bewondering, fchaamte en
„ dankbaarheid vervulde."

Bij den bekenden inval der Franfchen in *Frankfort aan den Main*, in den jare 1793, onderfcheidde zich inzonderheid de vrouw van eenen zeer behoeftigen Tuinman, met name PETER THEOBADUS, die in de voorftad *Sachfenhaufen* woonde. In haar klein, nabij den wal gelegen huisje hadden zich, toen de Hesfen doordrongen, twee en dertig Franfchen, zoo nationale- als linietroepen, door het venfter van het huis met de vlugt gered, op hetzelfde oogenblik, dat noch zij, noch haar man, of iemand anders zich in hetzelve bevonden. Bij hare tehuiskomst vond zij tot hare groote verwondering deze gasten, die haar op het nadrukkelijkst om befcherming en een langer geheim verblijf in haar huis fmeekten. Zij beloofde dit, doch weigerde een gouden horologie en eene geldbeurs, welke zij haar geven wilden, aan te nemen. Inmiddels was het door eenige buren bekend geworden, dat zich Franfchen in haar huis verborgen hielden, hetwelk ten gevolge had, dat aanftonds een Hesfisch Officier met eenige manfchap verfcheen, om derzelver uitlevering te vorderen. Dan, de vrouw, met haren man, onverfchrokken voor de deur komende, zwoer zich liever te zullen laten ombrengen, dan hare gasten over te leveren. „ Het zijn onze
„ vijanden," — zeide zij — „ maar komt na verloop van een uur eens terug, wanneer ik hoop,
„ dat uw moordlust bekoeld zal wezen, of belooft
„ mij aanftonds, dat gij hun niet het minfte leed

 „ zult

„ zult doen, maar hen als krijgsgevangenen behan„ delen; in dit geval zal ik hen aan u overgeven; „ doch anders niet." De onverschrokkenheid dezer vrouw behaagde den Hessischen Officier, die nog wel eenige oogenblikken op eene onvoorwaardelijke overgaaf aandrong; doch eindelijk, ziende, dat de vrouw op haar stuk staan bleef, haar beloofde, de gevangenen te zullen verschoonen, en ook hierin zijn woord hield. De Officier, zoowel als de Franschen, wilde nu dezer regtschapene vrouw een aanzienlijk geschenk geven; doch zij weigerde dit andermaal, zond, in tegendeel, haren zoon de gevangenen tot aan de poort achterna, om te zien, of hun ook eenig leed wedervoer, en verheugde zich van harte, toen zij het berigt ontving, dat men hen zeer zacht en als krijgsgevangenen behandelde.

Indien gij liefhebt — sprak eens onze Zaligmaker — *die u liefhebben, wat loon hebt gij?* Doet derhalve ook goed, zonder wedervergelding te hopen, en oefent barmhartigheid zelfs omtrent uwe vijanden.

De Baron TOTT verhaalt, in zijne Reize, het volgende, hem in *Bessarabië* wedervaren. In dit landschap, aan de *Zwarte Zee* gelegen, en onder het gebied der Russen behoorende, doch nagenoeg alleen door Mahometanen bewoond, zag hij zich, op zekeren dag, genoodzaakt, in een dorp te overnachten. Zijn voerman hield op eene plaats stil, die rondom met huizen bezet was, en waar ieder eigenaar voor zijne deur stond, en den vreemdeling stijf in het gezigt zag; terwijl de voerman, op zijne beurt, een' ieder hunner met een opmerkzaam oog beschouwde. „ Waar zullen „ wij onzen intrek nemen?" — vroeg de Reiziger. — „ Het komt mij voor, dat zich niemand aan ons

„ laat

„ laat gelegen zijn." — „Gij bedriegt u," — fprak de voerman — „ieder wenscht en verwacht hier de „voorkeur te hebben. Hij, wiens woning u het „meest behaagt, zal zich het gelukkigst achten." — Intusfchen ontwaarde TOTT eenen grijsaard, die geheel alleen aan zijne deur ftond. Zijn eerwaardig voorkomen bewoog den Baron, om bij hem zijnen intrek te nemen, en naauwelijks werd dit zijn befluit bekend, of de overigen gingen aanftonds in huis. De oude bragt nu den vreemdeling, met eene blijkbare vreugde, in een tamelijk ruim vertrek; waarop zijne vrouw denzelven eene kom met water bragt, om zijne handen te wasfchen, en de dochter eenen doek over zijne handen legde, om die af te droogen. De Baron zijne verwondering te kennen gevende, dat men hier op het enkel gezigt van eenen vreemdeling aanftonds zoo gastvrij was, merkte tevens aan, dat diegene, op wien de keus, bij deze gewoonte, te dikwijls viel, daarbij in het bijzonder te kort kwam; doch de grijsaard gaf ten antwoord: „De voorkeur, „die gij mij geeft, verfchaft mij een wezenlijk ge„noegen. Wij befchouwen het regt van gastvrij„heid voor dengenen, die het uitoefent, niet an„ders dan als een gefchenk. Indien iemand onzer „dit voorregt onafgebroken mogt genieten, zoude „dit bij de overigen natuurlijk jaloezij verwekken; „doch wij veroorloven ons geenen enkelen ftap, om „de keuze der reizigers te bepalen. Dat wij ons „aan de deuren onzer woningen plaatfen, gefchiedt „alleen, om te toonen, dat zij bewoond zijn. De „gelijkvormigheid der huizen bewaart voor het „overige het evenwigt, en ik heb het enkel „aan het goed geluk te danken, dat gij her„waarts gevoerd zijn." — Zou de meest verlichte Europeaan, die zich zoo veel op zijne meerdere be-

 fcha-

fchaving laat vóorftaan, wel eene betere taal kunnen voeren? En zouden niet velen noodig hebben van dezen grijsaard te leeren, waarin het regt van gastvrijheid gelegen zij?

XXXV.

WAAR BEROUW EN BEKEERING.

De Overfte D'ORVILLE, een man van een uitmuntend verftand en hart, tot zijn grievend leedwezen befpeurende, dat de Officieren van zijn regement zich aan lediggang en het fpel overgaven, noodigde hen eens ter maaltijd, leidde ongemerkt het gefprek op dit onderwerp, en verhaalde hun, bij deze gelegenheid, de volgende gefchiedenis uit zijn eigen leven.

„ Naauwelijks had ik de eerfte voorbereidende oe-
„ feningen tot den foldatenftand volbragt, of mijne
„ ouders kochten mij, bij het regement, waarover ik
„ de eer heb thans het bevel te voeren, eene
„ Onderhopmansplaats. De vlijt, welke ik van mijne
„ vroege jeugd in het leeren betoond had, deed
„ hen hopen, dat ik mij nu oo kmet gelijken ijver
„ op de verkrijging van die kundigheden zoude toe-
„ leggen, welke mijn tegenwoordig beroep vorderde,
„ en ik dus eenmaal aan de verwachtingen zoude
„ beantwoorden, welke zij van mijn toekomftig ge-
„ luk gevormd hadden. Gedurende eenige maanden
„ voldeed ik ook aan dit hun zoo billijk verlangen;
„ doch het leed niet lang, of ik werd door het ver-
„ der-

„ derfelijk voorbeeld mijner makkers weggefleept, „ en nam niet alleen aan hunne uitbundige vermaken „ deel, maar geraakte tevens zoodanig aan het fpel „ verflaafd, dat de waarneming van elken pligt, die „ mij hiervan terughield, mij tot last werd. Ik kon „ mij naauwelijks die uren van het fpel onthouden, „ welke ik noodig had om nachtrust te genieten. „ In het midden van den flaap zelfs, droomde ik „ van geheele hoopen goud en zilver, die mijn hart „ bekoorden, zag de kaarten werpen, en hoorde het „ geraas der dobbelfteenen; ja! ik gunde mij zoo „ weinig tijds om te eten, dat ik de fpijzen met „ overhaasting doorflikte, om toch maar geen oogen- „ blik aan de fpeeltafel te verzuimen. De fchoone „ lentemorgen, de aangename zomeravond, de be- „ koorlijke lucht van den helderen herfstdag, — met „ één woord, alles, wat de Natuur aan onze be- „ wondering aanbiedt, had voor mij dat betooverend „ fchoon verloren, hetwelk mij eertijds zoo zeer in „ verrukking bragt. Mijn hart was zelfs gefloten „ voor de vriendfchap, en ik vond nergens eenig „ genoegen, dan in den kring der fpelers, die mijne „ vrienden fchenen, en echter er flechts op uit waren, „ om mij uit te plunderen. De gedachte aan God en „ mijne ouders was mij tot last geworden, en zoo „ ik al eens aan dit Heilig Wezen dacht, gefchiedde „ zulks alleen, om hetzelve door lastertaal te belee- „ digen. In den beginne was mij het fchijngeluk „ bij uitftek goedgunftig, en verbijsterde mijn verftand „ zoo geheel en al, dat ik de zotfte en tevens ver- „ nederendfte ontwerpen voor mijn volgend leven „ vormde."

„ Drie geheele jaren gingen onder deze fchande- „ lijke, hoogstbedorvene levenswijze voorbij, en „ het is niet dan met de diepfte fchaamte, dat

„ ik

„ ik er aan denk. o! Konde ik dezelve voor de
„ helft van mijn nog overig leven terugroepen,
„ ik bragt gewillig dit offer! Maar van waar bekom
„ ik den moed, om u tevens een door mij gepleegd
„ misdrijf te verhalen, nog verſchrikkelijker dan de
„ vorige, en waarvan de ſmet zelfs niet door een,
„ gedurende twintig jaar, aan deugd en braafheid ge-
„ wijd leven, ja door niets in de wereld kan worden
„ uitgewischt? Oordeelt zelve, Mijneheeren! hoe na
„ het mij aan het hart moet liggen, u door mijn
„ voorbeeld te leeren, en laat u de volgende verne-
„ derende bekentenis, welke mij niet weinig kost,
„ daarvan ten volle verzekeren. Ik ontving, name-
„ lijk, op zekeren tijd bevel, om, in eene niet ver
„ afgelegene ſtad, op de grenzen, eenige manſchap
„ aan te werven. In plaats van dezen last in per-
„ ſoon uit te voeren, droeg ik dien aan mijnen Ser-
„ jant-Majoor op, ten einde mijner ongelukkige nei-
„ ging tot het ſpel zoo veel te ruimer bot te kun-
„ nen vieren. Twee dagen daarna bragt hij mij
„ twintig knappe manſchappen, om hun derzel-
„ ver handgeld toe te tellen. Ongelukkig had ik
„ met ſpelen verloren, en wel niet ſlechts al mijn
„ eigen geld, maar ook datgene, hetwelk mij van
„ mijne kompagnie was toevertrouwd. Hoe ik nu
„ te moede was, zult gij u gemakkelijk kunnen ver-
„ beelden. In de uiterſte wanhoop zond ik eenen
„ brief, door eenen renbode, aan eenen mijner ka-
„ meraden, die ik in de plaats der bezetting had
„ achtergelaten, bekende openhartig mijne misdaad,
„ en ſmeekte hem, mij vijftig *Louis d'or* te leenen;
„ doch ontving dit voor mij even beſchamend als
„ beleedigend antwoord: *Hoe! zou ik iemand, die
„ van het ſpel zijn handwerk maakt, zulk eene
„ aanmerkelijke ſom toevertrouwen! Neen! dat*
„ *niet.*

„ *niet. Wanneer ik of mijn geld, of de vriendſchap*
„ *van eenen man moet verliezen, die zich zelven*
„ *onteert, dan behoud ik liever mijn geld; en daar-*
„ *mede afgedaan.* — Op het lezen van dezen
„ brief, viel ik in onmagt; doch kwam weldra
„ weder tot mij zelven, alleen echter, om heime-
„ lijk te beramen, hoe ik best door eene nieuwe
„ misdaad de ſchande zoude kunnen voorkomen, van
„ door mijn regement bedankt te worden. Reeds
„ had ik tot de uitvoering van het genomene ver-
„ ſchrikkelijke ontwerp beſloten, toen ik vóór mijn
„ huis denzelfden Officier gewaar werd, wiens ant-
„ woord mij zoo geheel had ter nedergeſlagen. In
„ de eerſte hitte mijner woede viel ik hem met den
„ degen aan; doch hij kwam mij voor, ontwapende
„ mij zonder moeite, klemde mij aan zijne borst,
„ en zeide: *Het is waar, mijn antwoord was in*
„ *harde bewoordingen vervat; doch ik deed dit al-*
„ *leen, om u een oogenblik al het verſchrikkelijke*
„ *van uwen toeſtand, waarin gij u zelven gebragt*
„ *hebt, te doen gevoelen. Ik zie, hoe ſterk u het*
„ *beſef van uw misdrijf treft. Mijn goed en bloed,*
„ *met één woord, alles, wat ik heb, is het uwe.*
„ *Daar!* — zijne beurs op tafel werpende —
„ *neem hieruit zoo veel gij, tot het betalen uwer*
„ *aangenomene manſchap, noodig hebt, en verſpeel*
„ *het overige, zoo gij verkiest.* — *Spelen,* — was
„ mijn antwoord, terwijl ik hem aan mijnen boe-
„ zem drukte — *neen, mijn vriend! dit doe ik nim-*
„ *mer weder.* — Ik heb mijn woord getrouwelijk
„ gehouden, en onthield mij van dien dag aan van
„ alle kostbare vermaken, ten einde van mijn zak-
„ geld zoo veel te beſparen, dat ik mijnen edel-
„ moedigen vriend het geleende geld van tijd tot
„ tijd weder terug konde geven; ik beſteedde voorts

„ mij-

„ mijne ledige uren, om mij te oefenen, en was zoo „ vlijtig in de waarneming van mijn dienstwerk, dat „ mijn Overſte, wien dit niet ontſnapte, bij uitſtek „ over mij voldaan was; en het is aan deze geluk- „ kige omſtandigheid, dat ik de eer te danken heb, „ van mij thans aan uw hoofd geplaatst te zien."

Dit verhaal maakte op de jonge Officieren zulk eenen diepen indruk, dat, van dit oogenblik aan, alle hazardſpelen onder de bezetting ophielden. Een edele naijver, om in nuttige kundigheden uit te munten, nam de plaats eener lage baatzucht in, en de Officieren van dit regement ontvingen, wegens hun braaf gedrag, eerlang de doorſlaandſte bewijzen van 's Konings achting en liefde.

In eene kleine landſtad van het Franſche Gewest *Languedoc* werd, eenige jaren geleden, een geordend Geestelijke door de Regering verzocht, eenen misdadiger tot den dood voor te bereiden. Deze vervulde de pligten van zijn ambt met de meeste getrouwheid, poogde den ongelukkigen een levendig beſef van zijnen rampzaligen toeſtand, en daardoor een waar berouw over zijn misdrijf, in te boezemen, trachtte hem, onder deze voorwaarden, door de hoop op vergeving zijner zonden, te vertroosten, en hem, door dit een en ander, te wapenen tegen den verſchrikkelijken dood, welke hem te wachten ſtond. Dan, de ongelukkige, bij al deze vertoogen, eene blijkbare verſtrooijing van gedachten aan den dag leggende, ſtelde hem de Geestelijke zijn kort aanſtaand ſterfuur en zijn treurig lot voor oogen, en toonde hem aan, hoe belangrijk het, in zijn geval, voor hem ware, om alle verſtrooijing uit zijn hart en zijne ge-

dach-

dachten te weren. „Gij hebt gelijk;" — antwoordde de ter dood veroordeelde — „maar is het denk„beeld, dat het in uwe magt ftaat, om mijn le„ven te redden, geene verontfchuldiging genoeg „voor mijne verftrooijing?" — „Onmogelijk," — hernam de Geestelijke — „hoe zoude ik uw leven „kunnen redden; en zoo ik daartoe al in ftaat wa„re, zou ik dit dan nog kunnen zonder mij te be„zondigen? Zou ik daardoor u niet gelegenheid „geven tot nieuwe wanbedrijven, en mij niet al „het kwaad te verwijten hebben, dat gij alsdan „zoudt bedrijven?" — „Indien dit uwe eenige zwa„righeid zij," — hervatte de roover — „dan ben „ik van mijn leven zeker. Ik geef u mijn woord, „en beloof u, voor het oog van een Alwetend God, „dat ik mij nimmer aan nieuwe euveldaden weder „zal fchuldig maken. Ik erken, hoe onregtvaardig ik „gehandeld heb, en ben de doodftraf te nabij ge„geweest, om mij nog eens aan het gevaar daarvan „bloot te ftellen." — Eindelijk liet zich de Geestelijke bewegen, om alles te zijner redding aan te wenden, en het mogt hem dan ook gelukken, dezen ongelukkigen, door voorfpraak van aanzienlijke perfonen bij zijne Regters, de vrijheid weder te bezorgen.

Vijftien jaar daarna reisde juist deze zelfde gevoelvolle Priester door het *Ardenner-woud*, en geraakte des avonds in hetzelve verdoold. De nacht naderde, en hij dacht met ijzing aan de gevaren, welke hem, in dit onveilig, en wegens vele gewelderijen zoo berucht oord, boven het hoofd hingen. Toevallig eenen boer, die in het bosch rondliep, ontmoetende, vroeg hij hem naar den regten weg, waarop deze aanbood hem dien te wijzen; er echter bijvoegende, dat dezelve zeer gevaarlijk was, uit

hoof-

hoofde eener bende roovers, die overal stroopten, zoodat hij hem aanried, liever den nacht in zijne hut door te brengen. De Geestelijke bevond zich eenigermate verlegen. Aan den eenen kant vreezende, dat deze man welligt zelf ten oogmerk had, om hem uit te plunderen; doch ook aan den anderen kant begrijpende, dat hij in zijne magt was, besloot hij, om zich aan hem te vertrouwen. Met siddering volgde hij derhalve zijnen geleider; maar zijne vrees verdween, toen hij op eene hofstede kwam, en vernam, dat de boer daarvan de eigenaar was, en deze, bij hunne intrede in huis, zijner vrouw beval, om voor het onthaal van zijnen gast eenen goeden maaltijd gereed te maken. Terwijl dit geschiedde, kwam de landman met drie kinderen in het vertrek, plaatste zich voor den Geestelijke en zeide: „Mijne kinde„ren! dankt dezen eerwaardigen man op uwe knien; „ gij hebt uw leven aan hem te danken; want hij „ heeft uwen vader voorheen van den dood gered." — Thans herkende de Geestelijke in zijnen gastvrijen waard denzelfden roover, dien hij, vijftien jaar geleden, uit zijnen kerker bevrijd had. De vreugd was algemeen; hij werd door het geheele huisgezin met liefkozingen en dankbetuigingen overladen, en allen beijverden zich, om hem de teederste blijken van erkentenis te geven.

Onder den maaltijd verhaalde de landman het vervolg zijner geschiedenis, tot op het oogenblik, waarop hij den redder van zijn leven in het bosch gevonden had, op deze wijze: „ Nadat ik door uwe be„ werking in vrijheid gesteld was, bedelde ik door „ *Languedoc*, met het heilige voornemen, om mijne „ belofte, aan God en u gedaan, gestand te doen, „ totdat ik eindelijk hier in mijne geboorteplaats „ kwam. Ik begaf mij in dienst van den eigenaar de-

„ zer

„ zer landhoeve, en won, door getrouwheid en „ vlijt, zoo zeer zijne achting, dat hij mij zijne „ dochter ten huwelijk gaf. Na zijnen dood werd „ ik erfgenaam van zijn geheel vermogen, en de „ Hemel zegende mijnen arbeid. Ik heb mijn ge„ luk naast God alleen aan u te danken, en zal dit „ nooit vergeten. Thans, nu ik u nog eenmaal ge„ zien, en gelegenheid gevonden heb om u mijnen „ dank te betuigen, zal ik gerust sterven." — Hoe zeer ook de Geestelijke weigerde, om eenige belooning aan te nemen, konde hij echter de dringende bede van den landman, om eenige dagen bij hem te blijven, niet wederstaan. Hij genoot een uitmuntend onthaal, en ontving alle mogelijke blijken van de zuiverste erkentenis. Toen de dag van zijn vertrek bepaald was, drong de boer er op aan, dat hij zich van zijne paarden zoude bedienen, en vergezelde hem in persoon tot aan de grenzen, waar hij eindelijk, onder eenen vloed van tranen, het teederste afscheid van zijnen redder nam.

Een handwerksman, in *Maagdeburg*, leidde een zeer buitensporig leven, gaf zich aan dronkenschap en wellust over, en bragt menigen nacht in de herbergen door. Toen hij nu op zekeren tijd wederom eenen geheelen nacht onmatig gedronken, en op slechte plaatsen rondgezworven had, en eerst met het aanbreken van den dag van de werken der duisternis huiswaarts keerde, ontmoette hij den nachtwaker, die juist het uur aankondigde, en daarbij de volgende regels zong:

Ontwaak, o mensch! uit uwen zondenslaap!
Keer, keer terug, verbijsterd schaap!
Verbeter ras uw gangen!
Ontwaak, het is reeds meer dan tijd;
U wacht eene eindlooze eeuwigheid:
Daar zult ge uw loon ontvangen.

De handwerksman bleef staan, luisterde, en werd door deze woorden getroffen. Een zijner medgezellen, die een braaf mensch was, en dien morgen naar elders vertrekken wilde, hem op straat ontmoetende, zeide: „Kameraad! hebt gij wel gehoord, wat de „nachtwaker zoo aanstonds zong? Dit versje was voor „u geschikt; neem het toch, bid ik u, ter harte!" — „Gij hebt gelijk," — antwoordde de andere — „ja, ik heb dit treffende gezang niet alleen gehoord, „maar het heeft mij ook diep aangedaan. Ik wil ook „van nu aan een geheel ander en beter mensch trachten „te worden; want ik begrijp zeer wel, dat God en „menschen, bij mijne tot dusverre gehoudene le„venswijze, mij niet kunnen liefhebben. Van dit „oogenblik aan heb ik besloten, mijn ondeugend ge„drag te verbeteren, en God, die ik hoop, dat mij „niet verstooten zal, om vergeving te bidden." — Zoo sprak de handwerksman, en hij hield getrouw zijn woord. Wij zien hierin dus een voorbeeld, hoe de Voorzienigheid de gebeurtenissen en omstandigheden dermate weet te besturen, dat de menschen daardoor somtijds sterk getroffen, en tot verandering van gedrag opgewekt worden.

XXXVI.

XXXVI.

DE CHRISTEN OP ZIJN STERFBED.

Het ſterfbed eens vromen Christens is eene leerrijke ſchool der wijsheid. Het vertoont ons den mensch in zijne ware gedaante, zoowel in zijne broosheid en nietigheid, als in zijne hooge voortreffelijkheid. Wanneer hij hier, aan de eene zijde, ontrust wordt, dat zijn zwak en vergankelijk ligchaam eerlang ten grave zal dalen en tot ſtof wederkeeren, verheugt en vertroost hij zich, aan den anderen kant, door de gedachte, welke de Godsdienst van JEZUS hem leert, dat hij onſterfelijk is en eenmaal uit het ſtof zal verrijzen. Ondertusſchen kan alleen de deugdzame man den invloed en de vertroosting dezer waarheid in al derzelver kracht gevoelen. Hij, die vroom leeft, het doel zijner beſtemming tot een eeuwig leven ſtandvastig in het oog houdt, en Godsdienst tot zijne beſtendige leidsvrouw verkiest op de paden zijns levens, kan getroost ſterven, en ziet het gewigtig tijdſtip, waarop de dood zijn beſtaan op deze aarde zal eindigen, met onverſchrokkenheid te gemoet. Vol vertrouwen, hoop en liefde, beſchouwt hij zich zelven als eenen dienaar van God, die ſteeds in het huis van zijnen goedertierenen Heer blijft, hetzij hij leve of ſterve. Hij beklaagt zich niet, wanneer zijn leven hier nog moet voortduren, en heeft geene reden om naar den dood te wenſchen; maar vreest ook niet, wanneer hij dit tooneel der wereld moet vaarwel zeggen. Met dankbaarheid aan God erkent hij, aan de eene

zijde, het goede, dat hij hier op aarde genoten heeft, en prijst dezen zijnen Weldoener voor de zaligende kennis, en de dierbare vertroosting, welke Hij hem door den Godsdienst heeft geschonken; doch weet ook, aan den anderen kant, dat zijn toestand in een volgend leven niet ongelukkig zijn zal. Vertrouwende op de grenzenlooze liefde zijns Hemelschen Vaders, aan wien hij zijn leven en al zijn genoegen te danken heeft, stelt hij zijn lot gerust in deszelfs handen, en sterft blijmoedig, in de zekere hoop op eene zalige standsverwisseling.

Zulk eene uitmuntende gemoedsgesteltenis vertoonde CHRISTIAAN LODEWIJK, Graaf VAN STOLBERG, bij zijnen naderenden vroegtijdigen dood. Hij stierf in den jare 1787, en werd door allen, die hem kenden, uit hoofde van zijnen voorbeeldigen Christelijken wandel, hartelijk betreurd. Zijne laatste ziekte scheen in den beginne van weinig aanbelang te zijn, weshalve hij dan ook, in de vooronderstelling, dat de Natuur, zoo als gewoonlijk, bij hem zich zelve wel zoude redden, niet aanstonds zijnen Geneesheer liet roepen. Vermits echter zijn toestand blijkbaar verergerde, beschuldigde hij zich zelven dikwijls wegens dit verzuim, en alleen de bewustheid, dat hij met een goed oogmerk gehandeld had, gepaard met de overtuiging, dat zijn geheele leven en al zijne lotgevallen onder het wijs bestuur zijns Hemelschen Vaders stonden, was in staat, zijn hart wederom gerust te stellen. In dezen toestand gaf hij zijn vurig verlangen te kennen, dat God slechts zoó lang zijn leven mogte rekken, totdat hij eene zekere zaak, aan welke hij begonnen was, had in orde gebragt, waarna hij den dood blijmoedig zoude te gemoet zien. Dan, de hierop gevolgde komst zijns broeders, en zijn vertrouwelijk gesprek met denzel-

zelven, deed, op eenmaal, al zijne bekommering te dezen aanzien verdwijnen; zoodat hij zich nu geheel aan Gods wil overgaf, en zijne voornaamste zorg aanwendde, om ook onder zijn lijden Hem te behagen en in het bezit zijner liefde te blijven. De onafgebrokene eensgezindheid, in welke hij altijd met zijne aanzienlijke bloedverwanten geleefd had, en die een voortreffelijk bewijs voor zijn waarlijk edel karakter opleverde, deed hem wenschen, dat hij hen in dit leven slechts nog eenmaal mogte zien. Zijn verlangen werd vervuld, want al zijne nabestaanden kwamen op den eersten wenk, en bleven onafgebroken tot aan zijnen dood bij hem. Het was, inderdaad, een aandoenlijk tooneel, ééne familie bij elkander te zien, die, bij haren verheven' stand en aardsche voorregten, zoo vele ware en echte Godsvrucht voegde. Zij hadden allen één gevoel, om God, met eene stille onderwerping aan deszelfs altoos wijzen en goeden wil, of om de herstelling, of om de zalige ontbinding van den geliefden kranke te bidden; gelijk deze, van zijnen kant, zijne bloedverwanten met dankbare tranen zegende, en van den Hemel alle wenschelijk geluk over hen affmeekte. Het liefst sprak hij op zijn ziekbed over den Verlosser, en Gods oneindige liefde en ontferming; terwijl zijne ziel altijd vervuld was met de verhevene gedachte: „ Wanneer ik u, o Heer! slechts bezitte, vraag „ ik naar hemel noch aarde; en schoon ook mijn „ ligchaam en mijne ziel bezwijken, blijft Gij nog„ tans, o God! mijn troost en heil in eeuwigheid." — Hij vond zijn hoogste genoegen in de vereeniging des harten met JEZUS; en zijne vurigste wenschen en ijverigste zorgen strekten daarhenen, om in deze zalige gemeenschap tot aan zijnen dood standvastig te blijven, om zijnen Verlosser te behagen, en, inzonderheid,

heid, om Hem door geduld en gelatenheid meer en meer gelijkvormig te worden. Hij was overtuigd, dat hij als Christen niets dan alles goeds van Hem verwachten konde, en bad alleen, dat Hij hem genoegzame krachten mogte fchenken, om alles, wat hem nog mogt overkomen, met eene ftille en Gode onderworpene ziel te dragen. In de laatfte dagen zijns levens nam zijne zwakheid zoo zeer de overhand, dat hij den meesten tijd fluimerende doorbragt; doch ook nu bediende hij zich van ieder oogenblik, waarin hij flechts eenigermate opgeruimd was, om zich aan de gewigtige befchouwing zijner aanftaande lotsverwisfeling toe te wijden. Zoo dikwijls hij ontwaakte, floeg hij zijne oogen ten hemel, en al zijne gedachten waren alleen op God gerigt, aan wien hij zich in alles, wat hem nog te wachten ftond, volkomen onderwierp. Hij was in deze oogenblikken geheel ernst en aandacht, verheugde zich in God, ftreefde geftadig, om Hem te behagen, en was tevreden met, en gelaten onder deszelfs fchikkingen. De gedurige benaauwdheden, welke zijne ziekte hem veroorzaakte, persten hem wel eens bange zuchten af; doch nimmer gingen deze met eenig gemor, of ontevredenheid over Gods fchikkingen, gepaard, en waren dus bij de lijdende menschheid, wanneer zij onder den last der fmarten gebukt gaat, ligtelijk te verfchoonen. — Alhoewel zijn ftand hem boven vele anderen verhief, was hij echter, op het voetfpoor van zijnen Verlosfer, een voorbeeld van nederigheid, beminnenswaardige vriendelijkheid en grootmoedige toegeeflijkheid omtrent anderen. Vanhier, dat hij ook, toen hij zijn einde voelde naderen, begeerde, noch in eene kerk, noch in een gemetfeld graf gelegd te worden, omdat hij geenen voorrang boven zijne natuurgenooten wilde genieten.

Op

Op Hemelvaartsdag herinnerde hij zich des morgens vroeg, dat zijn Heiland op dien dag, na het doorſtaan van al zijn lijden, in de heerlijkheid zijns Vaders was ingegaan, en gaf nu aanſtonds zijn verlangen te kennen, om Hem derwaarts te volgen, en het was ook op dezen dag, dat onze voorbeeldige Christen van al het lijden des tegenwoordigen tijds bevrijd, en naar de gewesten van altoosdurend geluk overgevoerd werd. Hij was wel den geheelen dag afgemat; doch zijn oog was altoos nog helder en levendig, zoodat men alle hoop op zijne herſtelling, door zijne vrienden zoo hartelijk gewenscht, nog niet voor verloren rekende. Tot op het oogenblik van zijn verſcheiden onderhield hij zich nog, zoo veel zijne zwakheid toeliet, met zijnen verheerlijkten Verlosſer, en vond daarin zulk een genoegen, dat hij al de ſmarten des ligchaams vergat en eenen blijmoedigen geest behield. Vol van de hoogſte verwachting van een eeuwig, gelukkig leven, ontſliep hij, in zijn geloof aan den Heiland der wereld, zacht en zalig, en perste allen, die hem van nabij gekend hebben, den wensch af, „dat ook hun einde „eenmaal zijn mogte gelijk dat dezes regtvaardigen!"

Addison, die beroemde Engelſche Schrijver, betoonde in zijne langdurige ziekte een mannelijk geduld; doch ziende, dat alle geneesmiddelen vruchteloos waren, bedankte hij zijnen Arts, en verbeidde zijnen dood met de ſtille gelatenheid eens Christens. Ondertusſchen vergat hij, in dezen hopeloozen toeſtand, geenszins de zorg voor zijne vrienden; maar liet eenen jongen nabeſtaande tot zich roepen, die wel van een goed gedrag, doch nog niet zoo volmaakt was, dat hij door de goede indrukken van zijnen ſtervenden

 bloed-

bloedverwant niet zoude hebben kunnen verbeterd worden. De jongeling, die over zijn aanstaand verlies zeer bedroefd was, verscheen; doch reeds waren de levenskrachten van den lijder aanmerkelijk verminderd. Deze zweeg aanvankelijk, zoodat de jongeling, na eene bescheidene en eerbiedige stilte, hem dus aansprak: „ Waardste oom! gij hebt „ mij laten roepen; ik vooronderstel en hoop, dat „ gij mij nog iets zult te bevelen hebben. Ik zal u„ wen last getrouwelijk uitvoeren." — ADDISON nam hierop den jongeling bij de hand, drukte dezelve, en antwoordde met eene zachte stem: *Zie, mijn zoon! hoe gerust een Christen sterven kan!* — Hij sprak deze woorden met moeite uit, en stierf weinige oogenblikken daarna. — Alzoo werd de ziel van ADDISON, door een standvastig geloof en eene warme menschenliefde, zelfs nog op het einde zijns levens aangevuurd, om, behalve zich zelven, ook nog anderen gelukkig te maken en tot zalige Hemelbewoners op te leiden, en alzoo zullen wij ook, het voetspoor dezes edelen drukkende, eenmaal met dezelfde gerustheid de eeuwigheid kunnen intreden!

KLOPSTOCK, de verhevene Zanger van de *Messiade*, wiens nagedachtenis bij iederen gevoelvollen Duitscher steeds in zegening zal blijven, stierf zoo als hij geleefd had — als een Christen. Dezelfde overtuiging en hoop, welke zijne ziel zoo kalm en gerust deden zijn, bleven hem bij tot in den dood, van welken hij altijd met eenen blijmoedigen ernst sprak. Bedaardheid van ziel, vertrouwen op God, onderwerping aan deszelfs heiligen en wijzen wil, een diep gevoel van dankbaarheid voor de genoegens des levens, een stil geduld onder de smarten des

doods,

doods, een rustige blik op het graf, eene onwankelbare hoop, en eene vrolijke verwachting op een beter leven, doch bovenal liefde voor zijnen Verlosser, en voorbeeldelooze ootmoed voor God, gepaard met de gedachte aan deszelfs alomtegenwoordigheid: — al deze Godvruchtige gezindheden vervulden gestadig zijne vrome ziel, en bragten haar in die gelukkige stemming, welke alleen in staat is, ons als Christenen te doen sterven. In eene der laatste en hevigste worstelingen met de klemmende smarten naar ziel en ligchaam, rigtte hij zich van zijne legerstede op, vouwde de handen, en sprak, met de oogen ten hemel geslagen, en onder het volkomenst vertrouwen, deze vertroostende woorden der Heilige Schrift: *Kan ook eene moeder haren zuigeling vergeten, dat zij zich niet zoude ontfermen over den zoon haars buiks? — En of zij zijns vergate, zoo zal ik echter u niet vergeten. — Zie, in de handen heb ik u geteekend!* — „ Wij alle," — voegde hij er bij, terwijl hij een oog vol liefde en vertroosting op zijne vrienden vestigde —, „ja wij alle zijn in Gods hand ge-„ teekend!" — In eene zachte sluimering, die eenige dagen duurde, boog hij het hoofd, en gaf, in het jaar 1803, in den ouderdom van bijkans tachtig jaren, den geest.

De beroemde verdediger van *Gibraltar*, de Veldheer ELLIOT, huwde, in den jare 1765, de zuster van den Ondervlootvoogd DRAKE. Hij beminde haar teeder; doch zij werd hem reeds in den jare 1769 door den dood ontrukt. De held stond in eene treurvolle houding voor het sterfbed zijner dierbare echtgenoote, ten einde het laatst vaarwel op hare verbleekte lippen te drukken, toen deze, door den droevigen toestand haars gemaals getroffen, nog hare uiterste krachten

inſpande om hem te vertroosten. „ Christen, held, „ echtgenoot!" — dus ſprak zij — „ beur u zelven „ op met dien heldenmoed, welke u zoo eigen is, „ en waarmede gij u zelven — en de vijanden be- „ teugeld hebt. Volg dezen raad; hij is die eener „ ſtervende gade, die u teeder bemint, en niets „ wenscht dan uw geluk. Een held kan nooit klein- „ moedig, en een Christen nimmer troosteloos wezen. „ Als vader hebt gij pligten te vervullen, en, zoo gij „ mij liefhebt, denk dan — aan uw zelfbehoud. Ge- „ draag u in dit beſlisſend oogenblik als een held. „ Strijd thans den ſchoonſten ſtrijd, en de zege zal „ de uwe zijn. Aan gene zijde des grafs, in de „ zalige oorden der heldhaftige geesten, die, met „ eene ware geloofskracht, onder hunnen hemelſchen „ JOZUA, alles hebben overwonnen, verbeidt u, met „ opene armen, uwe tot in den dood getrouwe gade!"

De Abt JERUZALEM, onvergetelijk bij alle braven, die 's mans edel hart en echte Godsvrucht gekend hebben, liet, acht dagen voor zijnen dood, al zijne geliefde nabeſtaanden voor zijn bed verzamelen, en zeide hun met eene onbeſchrijfelijke teederheid voor altoos vaarwel. De ſtemming zijner ziel was verheven en den Hemel waardig. Eene blijmoedige ſtandvastigheid en een onwrikbaar vertrouwen op God en den Verlosſer vervulden haar geheel en al. „Het „ Christendom" — zoo ſprak hij, na een kort ſtilzwijgen, gedurende hetwelk hij zijne krachten verzameld had — „ is eene onuitputbare bron van wijs- „ heid en geluk. Vereenigt u met mij, mijne kin- „ deren! in de blijdſchap des geloofs. Mijne lig- „ chaamskrachten begeven mij thans geheel; maar „ mijne vreugde in, en mijn vertrouwen op God

„ blijft

„ blijft mijne ziel vervullen." Hij hield wederom eene poos ſtil, en vervolgde hierop: „ Hoe zeer „ dankt u mijn hart voor uwe liefde! — Hoe min- „ zaam, mijne kinderen! omringt gij mij; doch, „ troost u! weldra zullen de Engelen, bij mijne in- „ trede in het betere leven der eeuwigheid, mij op „ gelijke wijze omringen." Ook zijne dienstboden bedankte hij voor derzelver getrouwe dienſten, en poogde hen wegens zijn verlies te troosten; waarna hij deze geheele aandoenlijke plegtigheid door het voorlezen der twee uitmuntende liederen: *Ich will dich noch im Tod erheben*, enz. en *Des Todes Graun, des Grabes Nacht*, enz. liet beſluiten, en bij de woorden van het laatſte dezer gezangen: *Der Tod darf mir nicht ſchrecklich ſeyn*, met eene levendige en ſterke ſtem uitriep: „ Ja! hij is niet bitter!"

XXXVII.

DE INVLOED VAN GOEDE VOORBEELDEN.

GELLERT, op zekeren dag buiten *Leipzig* wandelende, hoorde eene vrouw, die luid ſnikte en weende, achter zich aankomen. Hij bleef ſtaan, en vroeg aan de vrouw, op welker gelaat kommer en ſmart te lezen ſtonden, wat haar deerde. Zij zag hem echter naauwelijks aan, en liep, zonder verder op zijne vragen acht te geven, hem ijlings voorbij. Dit veroorzaakte, dat de uitmuntende, menschlievende GELLERT zijne ſchreden verdubbelde, en op eenen meer luiden toon haar toeriep: „ Hoor dan toch!" De vrouw hierop ſtaan blijvende, vroeg hij andermaal, wat haar deerde; en nu gaf zij hem, onder het ſtorten van bittere tranen, dit antwoord: „ Ach, goede „ God!

„ God! ginds in dat kleine huisje, met een rieten
„ dak, liggen mijn man en mijne vier ongelukkige
„ kinderen krank! Sedert vijf weken heb ik niets
„ kunnen verdienen, en echter wil de Koopman X.,
„ wien wij dertig Daalders fchuldig zijn, niet lan-
„ ger naar zijn geld wachten. Ik kom zoo aanftonds
„ van zijn huis, werwaarts ik mij gefpoed had, om
„ zijn medelijden af te fmeeken; doch in plaats
„ van dit, heeft hij mij gedreigd, ons nog dezen
„ dag uit onze woning te zullen zetten, wanneer
„ wij hem niet dadelijk voldoen. Wat zal ik, onge-
„ lukkige vrouw! met mijnen kranken man en kin-
„ deren nu aanvangen? Goede God! waren wij
„ alle maar in het graf!" GELLERT, wiens edele ziel geene menfchen konde zien lijden, zonder hulp te bieden, nam haar met zich naar zijn huis, opende zijnen lesfenaar, zocht, en bragt gelukkig dertig Daalders bijeen, welke hij der ongelukkige vrouw met deze woorden ter hand ftelde: „Daar! ga heen en
„ betaal uwe fchuld; maar niet vroeger, dan over
„ een uur. — Verftaat gij mij wel? Ik zeg over
„ een uur." — De vrouw, welker tranen haar het fpreken beletteden, gaf door knikken met het hoofd te kennen, dat zij aan zijnen wil voldoen zoude. Intusfchen maakte GELLERT zich gereed, en ging naar den rijken, hem welbekenden Koopman X., dien hij juist met het tellen eener aanzienlijke fom gelds bezig vond. Hij borg hetzelve in zijne geldkist, en inmiddels zweefden de vragen: „ Wat is er van
„ uwe bevelen? Waarmede kan ik u dienen?" onophoudelijk op zijne tong; want de Koopman was zoo verdiept in zijnen *mammon*, dat hij op dit oogenblik aan niets anders dacht. Ondertusfchen ontdekte hij nog te regter tijd, dat het GELLERT was, die hem een bezoek kwam geven, hetwelk hem eenigermate

in

in verlegenheid bragt, en hem van toon deed veranderen. Hij groette hem op eene wel vriendelijke, doch van de vorige geheel verschillende wijze; waarop GELLERT hem aldus aansprak: „Men kan „van u zekerlijk nog veel leeren; want een man, „zoo ruim met tijdelijke goederen gezegend als „gij, zal toch ongetwijfeld het schoonste gebruik van „zijnen rijkdom maken, en kan ons dus omtrent de „belangrijke kunst, om anderen wel te doen, me„nig eene heilzame, op de ervaring gegronde, on„derrigting mededeelen." De Heer X., niet begrijpende, waarop dit zoude uitkomen, en zijn hoofd nog vol van het geld hebbende, antwoordde: „Gij „hebt gelijk! het is zoo! ja, ja!" doch GELLERT ging voort, om over de genoegens der weldadigheid en menschenliefde te spreken, en had den rijken gierigaard, daar hij zelf over het treurig lot der arme vrouw was aangedaan, bijna een' traan uit de oogen geperst, toen de vrouw juist binnentrad, en in aller ijl de dertig Daalders op de tafel legde, met deze woorden: „Daar is uw geld; maar geef mij „nu ook het briefje van mijn' man terug, opdat wij „niet door u uit het huis gejaagd worden." De Heer X., door de komst en het gedrag dezer vrouw in verlegenheid gebragt, gaf ten antwoord: „Wel, „dit had immers nog tijd gehad; hoe kunt gij zoo „— gij ziet, dat ik bezoek heb, en weet ook wel, „dat er nog zoo veel haast niet bij was?" — Thans bedacht hij zich en telde het geld; terwijl de vrouw hervatte: „Ja wel! hier tijd en daar tijd! dit be„teekent bij mij niets. Gij hebt mij dezen morgen „vroeg zeer hard behandeld. Het is waarlijk wat te „zeggen, eenen kranken man en vier zieke kinderen „te hebben, en dan gedreigd te worden, voor der„tig Daalders aan den dijk te zullen worden ge-

„jaagd!

„ jaagd! Gelukkig ontmoette ik" — (hier gaf GELLERT haar een' wenk om te zwijgen, doch de vrouw ging voort), „of gij mij al wenkt, ik zal het „ nogtans zeggen. — Gelukkig ontmoette ik dezen „ Heer, die edelmoedig genoeg was, om mij het „ geld te geven." De rijke gierigaard, over dit zeggen getroffen, zag GELLERT en de vrouw beurtelings aan, was in eenen blijkbaren tweeſtrijd met zich zelven, en nam eindelijk een beſluit, hetwelk GELLERT buiten twijfel niet verwachtte. „Zie- „ daar!" — zeide hij tegen de vrouw — „hebt gij „ uwe ſchuldbekentenis weder! Neem nu ook uwe „ dertig Daalders terug, ga naar huis, en zorg „ voor uwen kranken man en uwe zieke kinderen!" — „ En gij, Mijnheer de Profesſor!" — zich tot GELLERT wendende — „gij overtuigt mij, dat „ gij niet alleen ſchoon kunt ſpreken en ſchrijven, „ maar dat gij ook niet minder voortreffelijk weet te „ handelen. Veroorloof mij nu, om mijnen misſlag „ wederom eenigermate goed te maken, dat ik u „ naar deze kranke familie geleide, opdat gij mij, „ dien gij tot hiertoe welligt voor een meêdoogen- „ loos mensch gehouden hebt, nu ook als een welda- „ dig man zoudt leeren kennen." — Zij gingen hierop gezamenlijk derwaarts, en vonden, inderdaad, een zeer behoeftig, ongelukkig huisgezin. GELLERT nam op zich, voor eenen Geneesheer te zorgen, en de Koopman beloofde, de zieken van verkwikkende en verſterkende ſpijzen en dranken te zullen voorzien; zoodat de vrouw, niet langer door kommer en zorg neêrgedrukt, thans hare zorg voor de kranken konde verdubbelen, die dan ook, door het gebruik van doelmatige, verſterkende geneesmiddelen, eerlang geheel herſtelden. De verbeterde Koopman X. deed echter nog meer, dan hij beloofd had; hij bezorgde

den

den gezond geworden' man werk, en nam deszelfs oudsten zoon als pakhuisknecht in zijnen dienst; terwijl hij voor de overige kleine kinderen het schoolgeld betaalde, en bovendien op zich nam, om vervolgens voor hun tijdelijk bestaan te zullen zorgen.

Een Zweedsch Officier, die bij de Russen krijgsgevangen was, bezat wel in zijn Vaderland een tamelijk vermogen, doch moest de eerste maanden zijner gevangenis, omdat hij van daar geen' onderstand konde verkrijgen, in de uiterste armoede doorbrengen. Verlof hebbende om uit te gaan, liep hij, vol weemoed, naar een bosch, om zijn hart voor God uit te storten, en werd hier gezien door eenen Tartaarschen landman, die zich achter eenen boom verborg, om hem te beluisteren. De Officier viel voor God op de knien, hief zijne handen hemelwaarts, en smeekte in diepen ootmoed om redding. Zijn gebed geëindigd hebbende, rees hij op in het volle vertrouwen van verhooring, en wilde, vertroost en opgebeurd, blijmoedig naar huis keeren, toen de Tartaar van achter den boom te voorschijn kwam, en hem vroeg, wie hij was? De Officier verhaalde hem zijn lot; waarop de Tartaar hem toevoegde: „Maar hoe moet ik dit begrijpen? Eerst „waart gij treurig, en nu gij gebeden hebt, zijt gij „vrolijk. Heeft uw God u dan iets gegeven?" — „Neen!" — antwoordde de Zweed — „ik heb „nog niets ontvangen; maar God deed mij de waarheid zijner belofte, dat Hij mijn gebed zal verhooren, op het levendigst aan mijn hart gevoelen. „Alhoewel Hij mij nog niets gegeven heeft, houd „ik mij echter verzekerd, dat Hij mij zal helpen; „want deze eenige, waarachtige God van hemel

„en

„ en aarde heeft eenen Zoon, JEZUS CHRISTUS „ geheeten, in wien Hij allen menfchen genadig wil „ zijn. Hij, die aan dezen Zoon van God van harte „ gelooft, en zijne gebeden, in diens naam, aan God „ opzendt, wordt door Hem, om zijns Zoons wille, „ verhoord." 's Mans vertrouwen bleek niet vruchteloos geweest te zijn; want weinig tijds daarna ontving hij eenen wisfel van drie honderd Daalders, en was daardoor uit zijnen nood gered.

Nadat beide van elkander gefcheiden waren, dacht de Tartaar, die ook zeer arm was, bij zich zelven: „ Het is toch dezelfde God, die ons allen gefchapen „ heeft; waarom zoude Hij ook mij niet helpen?" Hierop viel hij, vol van eene edele eenvoudigheid des harten, op zijne knien, en bad het volgende: „ Groote God, die de Schepper van hemel en aarde „ zijt! ik heb gehoord, dat Gij eenen Zoon hebt, „ dat Gij allen menfchen, om zijnen wil, genadig „ zijt, en hen, die U in zijnen naam aanroepen, wilt „ verhooren. Ik bid U derhalve, in den naam uws „ Zoons, JEZUS CHRISTUS, red ook mij uit mijne „ armoede!" De omftandigheden van den Tartaar werden inderdaad van tijd tot tijd gunftiger. Verheugd over zijne verkregene ervaring, zocht hij den Officier op, liet zich door hem deszelfs verbeterden toeftand verhalen, en vertelde, op zijne beurt, hoe hij God gebeden, en insgelijks hulp ontvangen had. „ Het is mij aangenaam," — voegde hij er bij — „ dat ik iets van dezen God weet. Ik zal Hem nu „ voortaan als den eenigen, waarachtigen God, in „ zijnen Zoon, aanbidden en vereeren." — De Officier gaf hem nu nog eenige verdere onderrigting omtrent dit Wezen, en deszelfs zaligende bedeeling door JEZUS CHRISTUS, hetwelk op het hart en

den

den wandel des Tartaars eenen uitmuntenden invloed had, zoo als wij uit het volgende geval zien zullen.

Een Rusfisch Koopman verloor, op zijne reize door deze landftreek, eenen verzegelden zak met vijf honderd Roebels, die door den zoon van dezen Tartaar gevonden en aan zijnen vader gebragt werd. De regtfchapen Tartaar liet zich aanftonds de plaats wijzen, waar de zak gevonden was, begroef denzelven aldaar in den grond, en deed, toen de Koopman met zijn gezelfchap terugkeerde, zoo lang alle mogelijke nafporingen naar den wettigen eigenaar van het gevonden geld, die hetzelve met zijnen zegelring had verzegeld, totdat hij dien eindelijk opfpoorde, en den zak ongefchonden aan hem teruggaf.

Hoe veel onderfteuning, licht en troost verfchaft niet de Godsdienst aan den Christen, wanneer hij het ernftig met denzelven meent! Ja, de ware Godzaligheid is tot alle dingen nut, en levert, zelfs in den kommerlijkften toeftand, den besten raad en de zekerfte hulp op. Mogten toch alle menfchen leeren, in elke omftandigheid des levens, met den Godsdienst te rade te gaan, ten einde uit deszelfs aanwijzingen inlichting en onderfteuning te bekomen; waarlijk, hij, die eenmaal den onfchatbaren zegen genoten heeft, welken het levendig geloof aan God oplevert, zal dit geloof als zijn hoogfte goed waarderen, en, in voor- en tegenfpoed, troost en weltevredenheid in hetzelve zoeken en vinden.

In Oogstmaand 1783 werd de oppetambtftad *Göppingen* eene prooi der vlammen. LUDBALIN, Ambt-

Ambtman te *Lohnsee*, een dorp, — voorheen tot de Rijksstad *Ulm*, doch thans tot het Koningrijk *Beijeren* behoorende — had naauwelijks het treurig lot van de inwoners dezer eertijds bloeijende stad vernomen, of hij besloot, iets tot hulp der ongelukkigen bij te dragen. Hij liet tot dat einde eenige der gegoedste boeren van het dorp bij zich komen, schetste hun met de levendigste kleuren de ellende hunner naburen af, en zeide, dat hij ten oogmerk had, naar *Göppingen* te gaan, en aldaar een paar kinderen, wier ouderen niet langer voor derzelver onderhoud en opvoeding zorgen konden, tot zich te nemen en op te voeden. „ Zoo iemand uwer" — voegde hij er bij — „ tot „ iets dergelijks genegen mogt zijn, wil ik gaarne „ naar zoodanige hulpbehoevenden onderzoek doen." Een der tegenwoordig zijnde landlieden verklaarde aanstonds, dat hij een noodlijdend kind voor zijne rekening nam, en werd weldra door eenen tweeden en andere gevolgd, zoodat een getal van acht boeren zich tot dit liefdebewijs bereid verklaarden. Luderlin hun hierop aanbevelende, hunne vrouwen over hun oogmerk te raadplegen, liepen zij allen spoedig naar huis, en kwamen alras met het berigt terug, dat deze hun weldadig plan ten volle goedkeurden. De Ambtman reed nu naar *Göppingen*, vond weldra een genoegzaam aantal kinderen, die boven andere verzorging behoefden, en bragt hen, onder het aanheffen van een vrolijk danklied, op eenen wagen, naar zijn huis. Hier plaatste hij hen op eene rij, liet den boeren de keuze over, en ging intusschen in een ander vertrek. Bij zijne terugkomst waren de landlieden reeds met hunne aangenomene kinderen vertrokken, en stonden andere gereed, om de twee nog overige met zich te voeren; doch de Ambtman wilde dezelve niet laten volgen, maar

hield

hield ze in zijn huis, en gaf hun, volgens zijn voornemen, eene goede opvoeding.

Dat de hier medegedeelde voorbeelden, waarde lezers! ons aanſporen, van ons leven een geheel te maken, waarvan alle deelen zoo veel mogelijk overeenſtemmen, en zich alle naar het groote doel of middelpunt rigten, *om aan Gods oogmerk te beantwoorden, en zoo veel goeds te bewerken, of te ſtichten, als ons in ieder voorkomend geval zal doenlijk zijn.* Denken wij derhalve, bij elke onderneming, bij ieder voorgenomen gebruik van onzen tijd en onze krachten: *Wat kan ik nu doen, dat voor mij en anderen het meeste en wezenlijkſte goed kan te weeg brengen?* en kiezen wij dan altijd die werkzaamheden en zoodanige vermaken uit, van welke wij kunnen vooronderſtellen, dat zij de kenmerken eener waarlijk goede, Gode welbehagelijke en nuttige daad zullen dragen. Stellen wij ons dit geheel onzes levens als een groot ſchilderſtuk voor, waaraan wij alle dagen arbeiden, en waarbij wij ieder oogenblik eenen trek of beeld voegen. Hoe volkomener ieder trek, hoe voortreffelijker elk beeld zij, hoe rijker het geheel aan welgekozene en goed geplaatſte figuren zijn zal; hoe meer zij, die ons werk beſchouwen, niet alleen het goede en ſchoone daarin ontdekken, maar ook daardoor tot navolging worden aangeſpoord, des te hooger rijst de waarde van het ſchilderſtuk; dat is onze wijze van leven, en des te levendiger zal ons genoegen zijn; ja dit zal zoo groot wezen, dat de weltevredenheid van den grootſten kunſtenaar over zijn werk dit niet kan evenaren. Hebben wij ons werk, — of, hetgene hier hetzelfde is,

 on-

onze wijze van leven — in onze jeugd wel begonnen — en hoe onuitſprekelijk veel hangt niet bij eene ſchilderij van de eerſte teekening af! — bedenken wij dan toch, aan welk onverſchoonlijk verzuim wij ons zouden ſchuldig maken, indien wij ons niet beijverden, om de nieuwe deelen daarvan even ſchoon, ja nog volkomener dan de eerſte te doen worden, inzonderheid, daar onze krachten en bekwaamheden hiertoe met elken dag toenemen. — Zijn echter de beginſels, of de eerſte jaren onzer jeugd, ſlecht geweest, of hebben wij dezelve niet wel beſteed, overwegen wij dan, hoe belangrijk het zij, om geen oogenblik te verliezen, en de nieuwe deelen van het ſtuk, of de volgende tijdperken van ons leven, met zoo veel treffender ſchoonheden te verſieren, als de vorige gebrekkiger zijn geweest. Dit kan men nimmer te vroeg, nimmer met te grooten ijver verrigten. — Een ſlechte trek, of eene ondeugende daad, misvormt het leven eens vromen op eene wijze, welke, bij elke herdenking derzelve, zijne tevredenheid vermindert; terwijl daarentegen een goede trek, of een deugdzaam bedrijf, altijd zijn genoegen in eene gelijke mate vermeerdert, als zijn gedrag tot het geluk zijner medemenſchen heeft bijgedragen. Het is eene eeuwige onveranderlijke waarheid: *Eene goede daad vermeerdert, maar eene ſlechte vermindert altijd, noodzakelijk, 's menſchen geluk.* Mogt de behartiging hiervan ons het beſluit doen vormen, om geenen dag te laten voorbijgaan, zonder ons leven met eenen ſchoonen trek, door goed te doen, verſierd te hebben! Hoe rijk aan ſchoonheden zoude dan niet de ſchilderij onzes levens worden!

EINDE VAN HET DERDE EN LAATSTE STUK.

